

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**SURİYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL
ANALİZİ: SAMSUN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Muhammad ABUBAKARI

Danışman

Doç. Dr. Murat ŞAHİN

SAMSUN
2023

TEZ KABUL VE ONAYI

Muhammad ABUBAKARI tarafından, Doç. Dr. Murat ŞAHİN danışmanlığında hazırlanan “SURIYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ANALİZİ: SAMSUN ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 10.5.2022 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Doç. Dr. Özgür KIRAN Samsun Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof.Dr. Recep CENGİZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. Murat ŞAHİN Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

... / ... / 20...

Muhammad ABUBAKARI

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: SURİYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ANALİZİ: SAMSUN ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 24.07.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 6

Tek kaynak oranı : % 1 çıkmıştır.

... / ... / 20...

Doç. Dr. Murat ŞAHİN

ÖZET

SURİYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ANALİZİ: SAMSUN ÖRNEĞİ

Muhammad ABUBAKARI
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans, Nisan/2023
Danışman: Doç. Dr. Murat ŞAHİN

Bu çalışma, kentsel alanlarda göçmen entegrasyonunun durumuna odaklanmakta ve Suriyeli göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonunun sosyal, kültürel ve ekonomik yönleri nasıl etkilendiğine cevap aramaktadır.

Samsun'un merkez ilçelerinde yaşayan göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik entegrasyonuna ilişkin sonuçlar teorik ve metodolojik olarak nicel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Bu doğrultuda teorik bir altyapı oluşturulduktan sonra, göçmenlerin sosyal kabulünü etkileyen değişkenler ve sosyal kabul sürecini etkileyen olgular Samsun ilinde belirlenen 250 kişilik bir örneklem üzerinde analiz edilmiştir. Veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Literatür taramasında belirlenen göçmen entegrasyonunun sosyal, kültürel ve ekonomik göstergeleri, amaca uygun olarak anket için daraltılmış, soru formatına dönüştürülerek sahada uygulanmıştır.

Çalışma sonucunda, Suriyeli göçmenlerin Türk toplumuna sosyal ve kültürel entegrasyonlarına katkıda bulunan etnik ve dini faktörlere sahip oldukları; ancak ucuz işgücü, düşük gelir ve kadın istihdamı gibi faktörler ekonomik açıdan bütünleşmelerine zorlaştırdığı; sosyal entegrasyon, sosyal köprülerde yetersiz bulunmuştur. Ancak, entegrasyonun etkileşimli doğası, kentsel göçmen entegrasyon süreçlerinin eksikliklerinden biri olduğundan, gelecekte Türkiye'deki göçmenlerin başarılı bir şekilde entegrasyonu için ana gerekliliklerden biri olması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler:Göçmenler, Suriyeli göçmenler, Sosyal Kabul Edilebilirlik, Yerel Entegrasyon.

ABSTRACT

SOCIAL AND CULTURAL ANALYSIS OF SYRIAN MIGRANTS: THE CASE OF SAMSUN

Muhammad ABUBAKARI
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of Sociology
Master, April/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat ŞAHİN

This study focuses on the situation of refugee integration in urban areas and seeks answers to how the integration of refugees into Turkish society affects social, cultural and economic aspects.

The results regarding the social, cultural and economic integration of urban refugees living in the central regions of Samsun are theoretically and methodologically based on quantitative research methods. After creating a theoretical infrastructure in this direction, the variables affecting the social acceptance of refugees and the phenomena affecting the social acceptance process were analyzed on a sample of 250 people in Samsun Province. The data were obtained by the survey method. The social, cultural and economic indicators of refugee integration determined in the literature review were narrowed down for survey and interview forms, converted into question format and applied in the field.

As a result of the study, it was concluded that urban refugees have ethnic and religious factors that contribute to their social and cultural integration into Turkish society; however, factors such as cheap labor, low income and female employment make economic integration difficult; Social integration was found to be insufficient in social bridges.

However, since the interactive nature of integration is one of the shortcomings of urban refugee integration processes, it is expected to be one of the main reasons for successful integration of refugees in Turkey in the future.

Keywords: Refugees, Syrian Immigrants, Social Acceptability, Local Integration.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu bölümü, ustalık yolculuğumu tamamlamamda bana yardımcı olan tüm insanlara şükranlarımı sunmaya ithaf ediyorum.

Öncelikle, çalışmalarımı bu seviyeye devam ettirebilmem için bana sağlık, güç ve cesaret verdiği için Rahman ve Rahim olan Allah'a şükrediyorum.

Ayrıca, yüksek lisansımı kendi kanatları altında yapma fırsatı verdiği için danışmanım Doç. Dr. Murat ŞAHİN da teşekkür ederim. Tavsiyeniz ve zaman ayırdığınız için, hata yapmama ve onlardan bir şeyler öğrenmeme izin verdiğiniz için teşekkür ederim, bu da beni bir sosyolog insanı yapmama yardımcı oldu.

Ayrıca, yıllarca süren çalışma sağladığı motivasyon ve destek için anneme, babama, aileme teşekkür ederim. Sizi seviyorum ve bana inandığınız ve özellikle bana iyi bir insan olmayı öğrettiğiniz için teşekkür ederim. Benim için yaptığınız her şey, bugün olduğum kişi olmama katkıda bulundu ve bunun için sonsuza dek minnettar olacağım. Zor zamanlarımda bana destek olan Adem ÖZÇELİK Pelitköy TOKİ cami İmama teşekkür ederim.

Son olarak OMÜ'de geçirdiğim bu üç yıl boyunca tanıştığım tüm insanlara teşekkür etmek istiyorum. Dostlarıma özel teşekkürler: Bashır Katuruma, Mamadou Fadilou Bah teşekkür ederim dostlarım.

Muhammad ABUBAKARI

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORUBEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. AraştırmanınKapsamveSınırlılıkları	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.5. Araştırmanın Önemi.....	5
2. GENEL BİLGİLER.....	6
2.1. Göç ile İlgili Kavramlar.....	6
2.1.1. Göç.....	6
2.1.2. Göçmen	7
2.1.3. Mülteci	7
2.1.4. Sığınmacı.....	8
2.1.5. Uluslararası Göç.....	8
2.1.6. Zorunlu Göç	9
2.1.7. Geçici Koruma Statüsü.....	10
2.2. Uluslararası Göç Teorileri.....	11
2.2.1. Ravenstein’in Göç Kanunları	11
2.2.2. İtme-Çekme Kuramı.....	12
2.2.3. Neoklasik Ekonomi Kuramı.....	12
2.2.4. Merkez-Çevre Teorisi	13
2.2.5. Göç Sistemleri Teorisi.....	14
2.2.6. İlişkiler Ağı Kuramı.....	14
2.3. Güvenlik Bağlamında Göç ve Güvenlikleştirme	15
2.4. Göçmen Politikasının Tarihsel Süreci	20
2.4.1. Geçmişten BM(Birleşmiş Milletler) Dönemine Kadar Olan Göçmen Politikası	20
2.4.2. BM Kuruluşundan İtibaren Göçmen Politikası	22
2.5. Dünyadaki Göçmenlerin Genel Durumu	23
2.6. AB Göçmen Politikaları	25
2.7. Türkiye’de Tarihsel Süreç İçerisinde Göçmenlerin Statüsü.....	29
3. MÜLTECİLİK HAKLARI VE GÖÇMENLERİN EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL SORUNLARI	32
3.1. Göçmenlik Bağlamında Hak Kavramı.....	32
3.2. Göçmenlere Tanınan Haklar	33
3.2.1. Yaşama Hakkı	34
3.2.2. Geri Gönderilmeme Hakkı (Non- Refoulement).....	35
3.2.3. Göçmenlerin Menkul ve Gayrimenkul Edinme Hakkı.....	35
3.2.4. Göçmenlerin Çalışma Hakkı.....	35
3.2.5. Dini Vecibeleri Yerine Getirme Hakkı.....	36
3.2.6. Eğitim erişim ve eşitlik.....	36
3.3. Uluslararası Alanda Göçmen Hukuku.....	41

3.4. Göçmenlerin Kamu Hizmetinden Faydalanması	44
3.5. Göçmenlerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunları	48
3.5.1. Ekonomik Sorunlar	55
3.5.2. Sağlıkla İlgili Sorunlar	55
3.5.3. Barınma Kaynaklı Sorunlar	64
3.5.4. Eğitim Kaynaklı Sorunlar	65
3.5.5. Çalışma Koşulları Kaynaklı Sorunlar	66
3.5.6. Dil Kaynaklı Sorunlar	67
3.5.7. Göçmenlerde Sosyal Uyum ve Sosyal Kabul Yaklaşımları ve Sorunları	67
4. ALAN VERİLERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	72
4.1. Araştırmanın Yöntemi	72
4.2. Araştırma Bölgesine İlişkin Bilgiler	73
4.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	73
4.2.2. Samsun İlinin Genel Tanıtımı	73
4.2.3. Veri Toplama Yöntemi	75
4.2.4. Verileri Analizi	75
5. BULGULAR	77
5.1. Güvenirlik Analizi	77
5.2. Göçmenlerin Demografik Bulgularına İlişkin Değerlendirme	78
5.3. Göçmenlerin Sosyokültürel Bulgularına İlişkin Değerlendirme	80
5.4. Göçmenlerin Göç Öncesi ve Sonrası Meslekleri ile İlgili Bulgularına İlişkin Değerlendirme	82
5.5. Göçmenlerin Problem Açıklamalarıyla İlgili Bulgularına İlişkin Değerlendirme	84
5.6. Ki Kare Analizleri	90
5.7. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları	100
5.8. Fark Testleri	100
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
KAYNAKLAR	110
EKLER	120
EK.1. Etik Kurul Raporu	120
EK.2. Anket soruları	121
ÖZ GEÇMİŞ	126

SİMGELER VE KISALTMALAR

YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HSGM	: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
BM	: Birleşmiş Milletler
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
AB	: Avrupa Birliği

TABLolar DİZİNİ

Tablo 4.1.Ölçeğin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	76
Tablo 5.1. Güvenirlilik Analizi Sonuçları	77
Tablo 5.2. Suriyeli göçmenlerin Demografik Özellikleri	78
Tablo 5.3. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri	80
Tablo 5.4. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)	81
Tablo 5.5. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri	83
Tablo 5.6. Suriyelerin Problem Açıklamalarıyla ilgili Özellikleri.....	85
Tablo 5.7. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)	87
Tablo 5.8. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)	89
Tablo 5.9. Katılımcıların eğitim seviyesi ile Türkiye’de iş bulma sürecinde yaşadıkları sorunlarına ilişkin bulgular	90
Tablo 5.10. Göçmenlerin cinsiyet değişkenine göre geçimlerini nasıl sağladıklarının dağılımı	92
Tablo 5.11. Göçmenlerin cinsiyet değişkenine göre barınma ihtiyaçlarının karşılama durumunun dağılımı.....	92
Tablo 5.12. Göçmenlerin aylık gelir değişkenine göre geçimlerini nasıl sağladıklarının dağılımı	93
Tablo 5.13. Göçmenlerin Eğitim durumu değişkenine göre barınma ihtiyacını karşılama durumunun dağılımı.....	94
Tablo 5.14. Göçmenlerin eğitim durumu değişkenine göre konut edinme durumunun dağılımı	95
Tablo 5.15. Göçmenlerin yaş değişkenine göre Barınma konusunda yaşanan sorunların dağılımı	96
Tablo 5.16. Göçmenlerin aylık gelir değişkenine göre yardıma muhtaçlık durumunun dağılımı	97
Tablo 5.17. Göçmenlerin yaş değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı....	98
Tablo 5.18. Göçmenlerin Eğitim durumu değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı	98
Tablo 5.19. Göçmenlerin Cinsiyet değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı	99
Tablo 5.19. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları	100
Tablo 5.20. Cinsiyet Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	100
Tablo 5.21. Yaş Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	101
Tablo 5.22. Gelir Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	101
Tablo 5.23. Eğitim Durumu Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu ..	101
Tablo 5.24. Evde Kalınan Kişi Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	102

Tablo 5.25. Evde Çalışan Kişi Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	102
Tablo 5.26. Medeni Durum Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu ...	103
Tablo 5.27. Çocuk Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu	103
Tablo 5.28. Yaşadığı Kişiler Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu..	104

1. GİRİŞ

Göçmenlik konusu, bugün itibariyle sosyoloji ve tarihsel olarak farklı bakış açılarıyla tartışılan önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler, kaynak ülkelerinden hedef ülkelere doğru gerçekleşen göçlerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu göçler, toplumları dönüştüren, şekillendiren, çeşitlendiren ve kültürel etkileşimlere olanak tanıyan bir nitelik taşımaktadır. Ancak bugün bu göçler, engellenmesi gereken istenilmeyen olgular olarak daha fazla gündeme gelmektedir. Örneğin, Türkiye dünya genelinde göçmen sayısında ilk sırada yer almaktadır ve bu göçmenlerin çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Türkiye'deki göçmenlerin %60'ı kentsel alanlarda bulunmaktadır ve bunların en başında İstanbul gelmektedir. 2016 yılı sonu itibariyle toplam göçmen sayısı 22.5 milyona ulaşmıştır ve bunların %51'i 18 yaş altı gruptur.

Sahip olduğu göçmen sayısında dünya genelinde ilk sırada yer alan Türkiye'de bugün itibariyle 3.581.636 Suriyeli, 170.000 Afgan, 142.000 Iraklı, 39.000 İranlı, 5.700 Somalili bulunmaktadır. Tarihi, coğrafyası ve sosyolojik yapısı nedeniyle Türkiye, farklı dönemlerde çeşitli göç deneyimlerine sahip olmuştur. Bu dönemlerde, koşullar ve göçe yönelik yaklaşım ve uygulamalar değişmiştir. Özellikle son yıllarda, Türkiye, insan odaklı yaklaşımı ile milyonlarca Suriyelinin sığınmasına imkân vermiştir. 2018 Dünya Göç Raporu'na göre, 2016 yılı sonunda toplam göçmen sayısı 22.5 milyona ulaşmıştır ve bu sayının yaklaşık yarısı 18 yaş altındaki gruplardan oluşmaktadır. Göçmenlerin %60'ı ise kentsel alanlarda yaşamaktadır (IOM, 2018). Türkiye'de de göçmenlerin çoğunluğu kentlerde bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, kamp içinde yaşayan Suriyelilerin sayısı 63.137'tir ve bu göçmenlerin çoğu kentlerde yaşamaktadır. En fazla Suriyeli göçmen İstanbul'da yaşamaktadır, bu şehirde 497.775 Suriyelinin bulunduğu tespit edilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Göç, insanlığın var olduğu yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren geçici ve sürekli bir insan faaliyetidir. Göç her ne kadar yeni bir olgu olarak kabul edilse de insanlık var olduğu sürece var olan ve var olmaya devam edecek olan kadim bir gerçektir. Dünya tarihinin başladığı tarihten günümüze kadar devam eden bir süreç olarak göç zaman içinde değişmiş olsa da kesintisiz devam etmektedir. Tarih boyunca insanlar daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak için göç etmeyi tercih

etmişlerdir. Bu göçmen hareketlerinin bir sonucu olarak, yeni yaşam alanları keşfedilmiştir. Sınırları aşan göçmen akımları çok eskilere kadar uzansa da bugün olduğu gibi hep yoğun ve karmaşık bir şekilde gerçekleşmemiştir. Son yıllarda dünyanın birçok yerinde savaşların, iç çatışmaların, doğal afetlerin, dini-mezhepsel olayların ya da siyasi olayların yol açtığı göç akımları, farklı din, kültür ve dil sahip insanları aynı topraklarda bir araya getirmiştir. Bu karmaşık göç akısı toplumların sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve demografik yapılarında büyük değişimlere neden olmuştur.

İnsanların hayatlarından vazgeçip bilinmeyen bir hayata geçmeleri sonucunda göçmenler yeni işler, yeni evler, yeni kültürler, yeni insanlar gibi birçok yenilikle karşılaşmaktadırlar. Bunun sonucu olarak göçmenler; korku, yoksunluk ve çevreye güvenememe gibi bazı sorunlar deneyimlemektedir. İnsanlar sosyal kimliklerini kaybederler ve yeni kimlikler aramaya zorlanırlar. Ancak göçmenlerin çoğu bunu yapmaz ve bu psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalırlar (Balcıoğlu, 2007, s. 70).

Bazı göçmenler yeni umutlarla vatanlarını terk ederler. Bir göçmen eski hayatını göç ettiği yere götürmek hedefine ve geleneklerini sürdürmek isterse, yerel halk tarafından kabul edilmeme ve dışlanma riskiyle karşı karşıya kalabilir (Chambers, 2014, s. 106). Tüm bunlar esas olarak göçmenlerin entegrasyonu sorununa işaret etmektedir. Genel olarak göçmenlerin bütünleşmesi sorunu; insanların karşılaştıkları sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik sorunlar, nereye göç ettikleri ve bu sorunların nasıl ele alınacakları gibi konuların yanı sıra göçmenlerin bu sorunlara tepkilerini içeren bir süreç olarak açıklanabilir (Gökdere, 1978, s. 8).

Sığınmacıların karşılaştığı zorluklardan biri olan kültürleşme kavramı, iki veya daha fazla grup veya birey arasındaki grup veya birey ilişkisiyle şekillenen sosyokültürel ve psikolojik bir süreç olarak ifade edilebilir (Berry, 2005, s. 699). Kültürleşme sonucundaki değişim ve etkileşim sürecinin bir sonucu olarak göçmenlerde dört tür tepki ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, göç eden insanlar kültürlerini terk eder ve asimile olurlar, göç ettikleri yerin kültürünü benimsemiş olurlar. İkincisi, göç eden insanlar göç ettikleri bölgenin kültürünü reddederek kendi kültürlerini yaşamakta ısrar edebilir. Sonuç olarak, toplumdan ayrılırlar (Berry, 1997). Üçüncüsü, göçmenler kendi kültürlerini yaşarken ve göç ettikleri yerin kültürünü de benimseyebilir. Sonuç olarak, iki kültür etkileşime girer. Dördüncü tepki, göçmenin kültürünü korumaya çalışmaması ve göç ettiği bölgenin kültürünü

kabul etmemesidir. Bu sürece göçmenlerin ötekileştirilmesi denir (Berry, 2005, s. 699).

Farklı zamanlarda, bazı ülkeler göçmenlerin entegrasyonuna yönelik farklı yaklaşımlar önermiştir. Bu yaklaşımlardan en önemlisi maceracılık, bütünleşme ve çok kültürlülüktür. Yaklaşımlar durumu farklı tanımlasa da ortak amaçları göçmenlerin entegrasyon sorununu ortadan kaldırmaktır. Bu nedenle toplumların yapısına göre, duruma farklı bir açıdan bakarak farklı şekillerde yaklaşımlar sunulmuştur (Erder, 2007).

Göçmen uyumu sorununa önerilen yaklaşımların başarısı; toplumsal farklılıklar, göçmenlerin beklentileri ve göçmenler ile toplum kültürleri arasındaki benzerlik derecesine bağlıdır (Graham & Weiner, 1996, s. 47). Ortaya çıkan benzerlikler ve farklılıklar toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Kymlicka, 2012, s. 303). Aşırı sığınma ya da göç etme talebi nedeniyle, birçok sorun ortaya çıkmıştır. Sınır kasabaları başta olmak üzere birçok yerde kurulan çadır kentler ve kamplar yetersiz kalmış; altyapı, sağlık ve eğitimle ilgili sorunlar büyüyünce sığınmacıların büyük şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Sığınmacıların büyük çoğunluğu Türkiye'nin farklı bölgelerine göç etmiştir. Sığınmacıların insani yardım alanından çıkmaları, Türkiye halkını için sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan olumlu/olumsuz yönde etkilemiştir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Ülkelerinde yaşananlar sonucunda Türkiye'ye gelmiş olan sığınmacı sayısı her geçen gün artmaktadır. (AFAD, 2013: 52). 2014 yılında Suriye'deki krizden 9 milyondan fazla kişinin etkilendiği ve 5 milyondan fazla kişinin ikamet yerlerini terk ederek başta Türkiye olmak üzere farklı Avrupa ülkelerine göç ettiği kaydedilmiştir. Geçici koruma statüsüne sahip sığınmacıların önemli bir kısmı Türkiye, Irak, Mısır ve Lübnan gibi komşu ülkelerden göç etmiştir. Sığınmacı sayısındaki artış nedeniyle önemli bir seviyeye ulaşan bu göç durumu, komşu komşu ülkelerde meydana gelen sonuçlar, karışıklık ve barışçıl fırsatların tükenmesi nedeniyle yaygınlaşmıştır. Bu çalışma Samsun ilinde yaşayan göçmenler ile sınırlıdır. Ayrıca çalışma göçmenlerin anket sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Nicel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada Suriyeli göçmenlerin sosyal ve kültürel olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilen çalışmada Samsun ilinin Merkez ilçeleri baz alınmış ve anket uygulaması yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada “*Suriyeli göçmenlerin sosyal ve kültürel uyum düzeyleri nedir?*” sorusuna cevap aranmıştır. Buna göre araştırmada öne sürülen hipotezler şu şekildedir:

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile cinsiyet durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H2: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile yaş durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H3: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile gelir durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H4: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H5: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile evde kalınan kişi sayısı durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H6: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile evde çalışan kişi sayısı durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H7: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile medeni durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H8: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile evlilik türü arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H9: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile eşin akraba olup olmama durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H10: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile evlediği yaş durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H11: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile çocuk sayısı durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

H12: Katılımcıların sosyo kültürel uyum ile yaşadığı kişi durumu arasında anlamlı düzeyde farklılık vardır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Türkiye'deki göçmen sayısı oldukça fazladır. Hatta birçok şehirde göçmen mahalleleri bile bulunabilir. Bu çalışmada Suriyeli göçmenlerin şehirlerde karşılaştıkları ekonomik sosyal ve kültürel sorunların incelemesi amaçlanmaktadır.

Samsun ilçelerinde yaşayan göçmenlerin Türk toplumuna uyum süreci kapsamında, bu süreçte karşılaştıkları ekonomik, sosyal ve kültürel sorunları incelemek üzere Suriyelilerle anket çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmanın Suriyeli göçmenlerin karşılaştıkları ekonomik, sosyal ve kültürel zorlukların belirlenmesinde ve önümüzdeki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Göç ile İlgili Kavramlar

2.1.1. Göç

Göç insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Bu nedenle göç kavramı insanın olduğu her yerde kendine yer bulabilmektedir. Göç olgusu hem göçmenleri hem de göçmenin kaynak ve hedef ülkesini karşılıklı olarak etkileyen bir faktördür. Toplumlar da ekonomik, sosyal, kültürel ve dini, sosyolojik, psikolojik, demografik vb. Değişikliğe olmaktadır. Göç denilince akla gelen ilk anlam, bir yerden başka bir yere taşınmak, yer değiştirmek olarak algılanabilir. Ancak göç kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. Göç; “uluslararası bir sınırın ötesine veya bir eyalete yerleştirme, insanların süresi, doğası veya nedeni ne olursa olsun hareket ettiği bir nüfus transferidir.” (Göç terimleri sözlüğü, 2009, s. 22). Lee'ye göre (1966, s. 49), göç; genellikle kalıcı veya yarı kalıcı bir ikamet değişikliği şeklini alır. Sosyal Bilimler Sözlüğünde yer alan göç tanımları ve türleri şu şekildedir: “Göç; insanların veya sosyal grupların yerleşmek için bir yerden başka bir yere taşınmasıdır. İç göç, bireylerin veya toplumsal grupların başka bir ülkeden bir ülkeye gelip yerleşmesine, göç ise bazı kişi veya toplumsal grupların bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesidir.” (Ozankaya, 1975, s. 33,49,53).

Bireylerin veya grupların göç etmek için birçok doğal, ekonomik, politik ve sosyal nedeni olabilir. Deprem, kuraklık, sel vb. İşsizlik gibi doğal nedenler, işsizlik gibi ekonomik nedenler, savaş, terör, baskı ve zulüm gibi siyasi nedenler ile eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi toplumsal nedenler insan göçünde önemli rol oynamaktadır (Sağır, 2018, s. 205-206).

Bu faktörleri gönüllü/ekonomik göç ve gönülsüz/zorunlu göç olarak gruplandırabiliriz. Gönüllü/ekonomik göç; insanların eğitim, sağlık ve maddi yaşam standartlarını iyileştirmek için ülkelerinden ayrılmasıdır (Adıgüzel, 2016). Buradan da anlaşılacağı üzere gönüllü/ekonomik göç, insanların kendi ülkelerinde bulamadıkları imkânları elde etmek ve bolluk içinde yaşamlarını sürdürmek için başka yerlere göç etmesi anlamına gelmektedir.

Zorunlu göç; “doğal veya insan kaynaklı sebeplerle yaşama ve esenliğe yönelik tehditler de dâhil olmak üzere bir zorlama unsurunun bulunduğu göç hareketi” anlamına gelir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 69). İnsanlar, doğal afet, yangın, deprem vb. doğal sebeplerle ülkelerini terk etmek zorunda kalabilirler.

İnsanlar aynı şekilde savaş, terör, zulüm, etnik ayrımcılık gibi insan kaynaklı sebeplerle de vatanlarını terk etmek zorunda kalabilirler. Bu nedenle gerek antropojenik gerekse doğal nedenlerle ülkelerinde yaşamını sürdüremeyeceğine inanan kişiler zorunlu olarak yaşadıkları yeri terk etmektedir.

Yukarıdaki tanımlamalardan yola çıkarak Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin göç deneyimlerini zorunlu göç kavramıyla ilişkilendirebiliriz. Suriye'deki savaş nedeniyle baskı, zulüm, tutsaklık, yaralanma ve ölüm korkusuyla göç etmek zorunda kalan insanlar, Türkiye'ye ve dünyaya doğru büyük bir göç hareketi başlatmış ve bu hareket sonucunda milyonlarca insan yerinden olmuştur. Göçle ilgili zorluklardan biri de göç eden insanları tanımlamadaki kavram karmaşasıdır. Göç ettikten sonra birden fazla kavramla anılan kişileri tanımlamak gerekir. Çünkü literatürde gönüllü ya da gönülsüz göç eden kişiler için birden fazla kavram kullanılmaktadır. Göçmen, mülteci, sığınmacı, geçici koruma statüsü gibi kavramların açıklığa kavuşturulması ilgili durumu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

2.1.2. Göçmen

Göçmen kavramının literatürde kesin bir tanımı bulunmamaktadır. Daha çok ekonomik sebepler ve hayat standartlarını yükseltmek için bulunduğu ülkeyi terk ederek yasal veya yasadışı yollarla bir başka ülkeye giden kimseler için kullanılır. Buradaki önemli nokta kişinin veya aile fertlerinin özgür iradesiyle yani herhangi bir zorlama olmadan göç etmesidir. Eğitim, sağlık, ekonomik vb. nedenlerden ötürü daha iyi şekilde yaşamak isteyen insanlar, bir başka ülke veya bölgeye göç ettiğinde göçmen olarak nitelendirilirler. Yasal yollarla bir ülkede ya da bölgede kalınmasına izin verilenler düzenli göçmen olarak isimlendirilirken, yasal olarak göç ettiği yerde kalmaya izni olmayanlar düzensiz göçmen olarak isimlendirilmektedir (Betts, 2017).

2.1.3. Mülteci

Mülteci kavramı farklı kaynaklarda ve birçok uzman tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. Uzmanlar mülteci kavramının uluslararası anlaşmalar açısından özelliklerini, statüsünü ve konumunu inceler, mülteci kavramını dar ve geniş anlamda tanımlar.

Mülteci; ırkı, uyruğu, dini, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm görme korkusuyla vatandaşı olduğu ülkenin dışında ikamet eden ve BMMYK korumasına hak kazanan kişidir (Göç sözlüğü, 2009).

1951 yılında kabul edilen Göçmenlerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’de “mülteci” terimi, din, dil, ırk, milliyet, siyasi düşünce veya bir topluluğa üyelik gibi nedenlerle ülkelerine dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade eder. (UNCHR, 2021).

Bu konuda araştırma yapan bazı uzmanlara göre göçmenler özel bir insan sınıfına aittir. “Bu ifade, ulus-devletin eylemleri sonucunda göçmenlerin ortaya çıkışını ifade eder” (Benhabib, 2006: 74). “Göç, uluslararası hukuk açısından ülkesinin dışında bulunan ve din, ırk, dil, inanç ve diğer insanlardan farklı özellikleri nedeniyle ülkelerine döndüklerinde zulme uğrayacaklarını düşünen ve bu nedenlerle vatanına dönemeyen veya dönmeyen” (Vardar, 2016). Mülteci, göçmen ve sığınmacı sıklıkla birbiriyle karıştırılan kavramlardır. Bu sebeple aralarındaki benzerlik ve farklılıkları incelemekte fayda vardır.

2.1.4. Sığınmacı

“Memleketinden ayrı düşerek göçmen olduğu savıyla başka bir ülkeye iltica eden lakin göçmen olup olmadığı konusunda henüz resmî kurumlarca karar verilmemiş bireyler sığınmacı olarak adlandırılır” (Deniz, 2014). Sığınmacılar; zulüm veya ciddi anlamda oluşabilecek zarardan korunmak maksadıyla, ülkeleri dışında güvenlik arayışına girerler. Ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde göçmen statüsü için başvuru yaparlar. Olumsuz bir karar çıkması durumunda sığınmacılar ülkeden ayrılmak mecburiyetindedir. Kendilerine insani ya da farklı sebeplerle ülkede ikamet etme izni verilmemişse, bu kişiler herhangi bir yabancı gibi ülkeden çıkarılabilirler (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009).

2.1.5. Uluslararası Göç

Uluslararası göç, bölgedeki yerli topluluk ile göçmenler arasında sosyal yaşam boyunca hissedilen dilsel farklılıklara neden olmuştur. Bu anlamda uluslararası göçte en büyük sorun dil farklılıklarının varlığıdır (Balcıoğlu, 2007: 84). Sosyalleştikleri alanda tüm birikimlerini geride bırakıp yeni bir bölgede sosyalleşmeye çalışmaları, göçmenlerin tüm sosyal yaşamında, özellikle ekonomik ve sosyal alanlarda değişiklikler yaratmaktadır. Kendi içinde de karmaşık olan bu süreç, dilsel farklılıklarla pekiştirilmekte ve yanlış anlamalar sosyalleşmenin ve yerel topluma entegrasyonun önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Kendisiyle aynı dili konuşanların yaşadığı bir bölge göç etmek, göçün getirdiği zorlukların üstesinden

gelmeyi kolaylaştırırken, farklı dillerin konuşulduğu bir bölgeye göç etmek durumu daha karmaşık bir hale gelmektedir.

Artan uluslararası göç, toplumsal hareketliliği hızlandırmış ve toplumların etnik bir ulusal yapı olarak kalmasını engelleyerek heterojen bir dağılıma neden olmuştur. Bu durum küreselleşmenin işgücü piyasası üzerinde etkisini göstermeye zorlamış ve işgücünün ulusötesi yapısını ortaya koymuştur (Adıgüzel, 2016: 19). Bu durum ekonomik nedenlerle göç etmek zorunda kalanlara büyük faydalar sağlamaktadır. Ekonomik nedenlerle göç eden uluslararası göçmenlerinden dolayı piyasa şartlarının çok daha altındaki ücretlerle çalışmaktadır.

Dünya sistemleri teorisine göre insanlar, ekonomik ve politik alanların yanı sıra ev sahibi ve alıcı ülkeler arasındaki kültürel, tarihi ve ideolojik alanlarda gidecekleri bölgeleri araştırır ve uygun kararlar alırlar (Şenol Sert, 2012: 36-37). Bu alanların, göç sırasında ve sonrasında ortaya çıkabilecek uyum ve kabul zorluklarını en aza indirmek açısından 8 etkisi vardır. Benzer dini, dilsel, sosyal ve kültürel alışkanlıklar, toplumsal kabul ve uyum sürecinin hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlar ve bu süreci kolaylaştırır.

2.1.6. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, göç alanında büyük önem taşımakta olup, salgın hastalıklar, çatışmalar, doğal afetler, açlık, etnik baskı veya diğer ekonomik, siyasi ve sosyal nedenlerle mekânın tamamen değişmesi olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacıların, mültecilerin, sığınmacıların veya yerinden edilmiş kişilerin gerçekleştirdiği bir göç şeklidir (Şirin Öner, 2012: 17). Yani insanlar çeşitli nedenlerle bulundukları yerden göç etmek zorunda kalmaktadırlar (Hopyar, 2016: 31). Bu anlamda zorunlu göç kavramı farklı şekillerde tanımlanabilir. Genel olarak, bu, insanların göç etme arzusunun arkasındaki bireysel arzudan ziyade, bireyin seçme hakkına sahip olmadığı durumlarda meydana gelen göçleri ifade eder.

Zorunlu göçü zorlayan temel nedenlerden biri, insanların kendi ülkelerinde varoluşsal tehlike altında olmalarıdır. Bazı insanlar kendilerine ve haklarını için kendilerini içinde bulundukları konumu değiştirmek zorundadır. Zorunlu göç, ister ülke içinde ister dışında olsun, küresel politikanın temelini şekillendirme açısından diğer ülkeleri etkilemektedir. Bu göç hareketi, ülke değişikliği durumunda bireysel çıkarlar ve uluslararası ilişkilerle yakından bağlantılıdır (Betts, 2017: 14).

Bu anlamda zorunlu göçü siyasi alandan ayırmak mümkün değildir. Özellikle siyasi sınırların aşılması durumu birçok ülkenin güvenlik politikasıyla yakından ilgilidir ve birçok ülke ülkelerin zorunlu göçe neden olacak her türlü eylemi izlemektedir.

Zorunlu göç, devletin uyguladığı şiddet olaylarında insanların hayatlarını kurtarmak için yapmaları gereken göçler iken, ekonomik göçler, devletlerin sosyal ve ekonomik alandaki olumsuz deneyimleri nedeniyle gerçekleştirilen göçlerdir. Ancak, bu 20. yüzyıldır. Bu göçler, insanların kimlikleri nedeniyle marjinalleşmesi, hatta şiddet eylemine yol açan olayların bir sonucu olarak gerçekleşmiştir (Özgür, 2012: 201). Bu anlamda günümüzde gerçekleştirilen göçlerin önemli bir kısmının sebebinin siyasi güdümlü olduğu söylenebilir.

Zorunlu göç, insan hareketinin yanı sıra göçmenleri ekonomik kaynaklarını tüketmeye ve bu anlamda karmaşık bir süreçten geçmeye zorlamaktadır (Köşer, 2012: 570). Göç ettikleri bölgede kayıt dışı işgücü olarak görülmeleri ve genellikle bölgede iş bulabilmeleri, göçmenler için ekonomik sorunlara yol açabilmekte ve sürecin uzadığı yerlerde göçmenler göç ettikleri ülkeye bağlı olarak yaşayabilmektedir.

2.1.7. Geçici Koruma Statüsü

Bu, ikamet ettikleri süre boyunca geçici koruma statüsü olarak adlandırılan sığınma veya göç koşullarını yerine getirmeyen, ancak yine de hedef ülkenin korumasına ihtiyaç duyan göçmenlere zulmetmemek için verilen bir statüdür. Bu anlamda Suriyeli göçmenler de geçici koruma statüsüyle koruma altına alınmıştır.

2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre, kendi ülkesinde çeşitli istismar, işkence ve aşağılayıcı davranışlara maruz kalmış veya bir sosyal gruba üye oldukları için veya başka nedenlerle çeşitli istismar, işkence ve aşağılayıcı davranışlara maruz kaldıkları düşünülen kişilere geri dönüş ilkesi uygulanamaz. Bu yasa, temel insan haklarını korumak amacıyla sınıra topluca ulaşan ve koruma talep eden grupların güvenliğinin sağlanmasını da içermektedir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası, 2013). Yasa, sınıra topluca ulaşan ve sığınma talebinde bulunan göçmenlerin kayda alınmasını hızlandırmayı ve sorunlara daha hızlı çözüm bulmayı çok kolaylaştırdı. İzlenmesi gereken bürokratik prosedürler hızlanmış ve aciliyet gerektiren durumlarla başa çıkmayı kolaylaştırmıştır.

Geçici koruma statüsü, göçmenlerin geri gönderilmemesi ilkesine uygun olarak bir ülkeye giren göçmenlerin hareketlerini kontrol etmek için kalıcı bir çözüm olarak uygulanabilecek bir göç politikasının uygulanmasını bekleyen geçici bir çözüm olarak verilen statüyü ifade eder (Fitzpatrick, 2000: 281). Geçici koruma statüsü, göçmenlerin acilen ele alınması gereken temel ihtiyaçlarının karşılanması açısından özellikle gruplar halinde sınırlara gelmeleri ve bakıma muhtaç kişileri herhangi bir mağduriyet yaşamadan ülkeye getirmeleri açısından önemlidir. Özellikle bebekler, engelliler ve yaşlılar için hayati önem taşıyan bu statü, insanların ülkeye girdikten sonra birçok hizmetten yararlanmasına olanak sağlamakta ve geçici bir çözüm sunmaktadır.

2.2. Uluslararası Göç Teorileri

Toplumsal değişimin önemli bir nedeni ve sonucu olarak kabul edilen göç olgusunu açıklamak için sosyal bilimlerin birçok alanı 19. yüzyıldan günümüze çeşitli teoriler geliştirmiştir. Göç toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel çehreleri olan ve birçok araştırmacı tarafından tek bir teoriyle açıklanamayacak karmaşıklıkta bir konu olarak görülmektedir (İçduygu vd. 2014: 35). Bu konu ile ilgili birçok teori ve çalışma olmakla beraber bu bölümde öne çıkan göç kuramlarına yer verilmiştir.

2.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

19. yüzyılın sonlarında İngiltere'deki göç hareketlerini nüfus sayımları ve doğum belgeleri aracılığıyla analiz eden Ravenstein, göçle ilgili temel ilkeleri ve yasaları belirleyen ilk sosyologdur. Ravenstein'in çalışması "sanayileşme ve kentleşmenin teorik temellerine dayanıyordu ve 19. yüzyılın ikinci yarısındaki olaylar çalışmanın temel dinamiklerini şekillendirdi. Sanayileşme ile birlikte gelişen istihdam olanakları ve sanayileşmeye paralel gelişen ulaşım ağları, insanları Avrupa ve Kuzey Amerika hinterlandına getirmiştir" (Çağlayan, 2006: 69).

Çoğu göçmen sadece kısa mesafeli yerlere göç etmektedir. Göç akımları, göçmenleri çeken büyük ticari ve endüstriyel merkezlere yöneliktir. Yerleşim yerleri arasında, genel olarak ülke genelinde sınırlı olan bu hareketin doğal bir sonucu, kayıt sürecine uygun olarak şehirlere yakın bölgelerden artan göçle birlikte, özgür kırsal alanların uzun mesafelerden gelenlerle dolması ve bu da ülke çapında bir genişleme sürecini tetiklemesidir.

Bu yayılma süreci, onunla çelişmesine rağmen, göçü çeken sürece benzer.

Her geçiş akışı, kendini dengeleyen bir karşı akım oluşturur. Uzun mesafelere seyahat eden göçmenler genellikle büyük ticaret veya sanayi merkezlerinden birini tercih ederler. Ülkenin kırsal bölgelerinde yaşayanların, kentsel alanlarda yaşayanlara göre g etme olasılığı daha yüksektir. Kadınların göç etme eğilimi, kısa mesafelerde erkeklerinkinden daha yüksektir. Erkeklerin uzun mesafelere g etme olasılığı daha yüksektir(Ela zcan, 2017: 188-189)

2.2.2. İtme-ekme Kuramı

Ravenstein'ın çalışmasında daha çok göçmenlere odaklanılmış olmasına dikkat çeken Lee, g edenleri g konusunun analizinde önemli bir bileşen olarak görmekle birlikte temel odağını g olgusunun kendisine vermiştir. 1966 yılında kaleme alınan “A Theory of Migration” adlı makalede Lee hem yaşanan hem de g edilmesi düşünülen yerlerde itici ve çekici durumların bulunduğunu belirtmiştir. Lee, ge neden olan 4 faktör olduğunu öne srmştir. Bu faktörler şu şekilde sıralanabilir:

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler (Yalçın, 2004: 30).

Lee'ye göre bir yerde yaşayan potansiyel göçmenler açısından itici faktörler olarak nitelenebilecek faktörler ekonomik, toplumsal veya kişisel, ailevi sebepler olabilmektedir. Bunun yanında gn başlaması için muhtemel g edilecek yerdeki olumlu koşulların önemli bir düzeyde olması gerekmektedir. Lee her etki edenin gücünün her bir bireyin üzerinde aynı gte olamayacağının altını çizerek gn karmaşık bir süreç olduğunu belirtmektedir. Yani ona göre gn gerçekleşebilmesi için gerekli olan olumlu ve olumsuz etkenler belirmiş olduktan sonra dahi gn gerçekleşmesi kesin değildir. Sadece g için koşullar olgunlaşmıştır (ağlayan, 2016: 74; Yalçın, 2004: 31-32).

2.2.3. Neoklasik Ekonomi Kuramı

G olgusunu ekonomik alanda ilişkiler ve gelişmeler ile açıklayan teori bu alandaki ilk sistemli analizleri sunmuştur. Neoklasik Ekonomi Makro Kuramı olarak adlandırılan bu kurama göre uluslararası göçün temel nedeni ülkeler arasındaki işgücü ve üretim sahalarının dengesizliğidir(ağlayan, 2006: 69).

Gelişmiş bir ülkede üretim sahaları gelişirken ve işçiye gereksinim fazlayken azgelişmiş bir ülkede yeterli iş imkânlarının gelişmemiş olması ve buna bağlı olarak yoğun bir işsizliğin varlığı uluslararası göçün nedeni olarak görülmektedir. Ücret farklılığının teşvik ettiği azgelişmiş ülkelerdeki işçiler ücretlerin yüksek olduğu gelişmiş ülkelere göç edecektir. Bu göç sonucu azgelişmiş ülkedeki işsizlik azalmakta ve ücretler artmakta gelişmiş ülkede ise ihtiyaç duyulan işgücü karşılanmakta ve ücretler düşmektedir. Buna göre bu dengesizlik son bulana kadar devam edecek olan uluslararası göç, bir denge durumu sağlandığında bitecektir (Abadan-Unat, 2017: 53). Makro düzeydeki bu açıklamanın yanında göçü mikro düzeyde açıklayan bir göç kuramı da geliştirilmiştir. Bu kurama göre “bireyler; rasyonel düşünce sistemlerini kullanarak maliyet/kâr hesabını yapmak suretiyle daha yüksek bir kazanç elde edecekleri göç etme kararını vermektedirler” (Şirin, 2012: 583). Bu yaklaşıma göre insanlar göçe karar vermeden önce rasyonel bir şekilde ve uzun vadeli planlar ve hesaplar yapmaktadır. Yaklaşım göç süreçlerinde insanların beşerî sermayelerine yaptıkları yatırımı ön plana çıkarmaktadır.

2.2.4. Merkez-Çevre Teorisi

1970’li yıllarda Marksist ekonomi-politiğinden ilham alan sosyal bilimciler tarafından geliştirilen ve “Bağımlılık Okulu”, “Dünya Sistemleri” gibi isimlerle de anılan Merkez-Çevre Teorisi uluslararası göçün kapitalizmin 16. yüzyıldan itibaren dünya üzerinde oluşturduğu ilişki ve gelişmelerden ayrı düşünölemeyeceğini belirtmektedir. Bu kurama göre dünya üzerindeki gelişmiş ölkelerden az gelişmiş ölkelere doğru kurulmuş bir yapı mevcuttur. Merkezdeki gelişmiş ölkelerin ekonomik ve sosyal yönden refahının az gelişmiş çevre ölkelerin yoksulluğuna bağlı olduğu savunulmaktadır. Kurama göre göç hareketleri merkez ölkelerdeki işgücü ve hammadde ihtiyacının bir sonucu olarak gelişmektedir.

Merkez-Çevre Teorisine göre kapitalist ilişkilerin içine sızdığı az gelişmiş ölkelerdeki ekonomik yapının çökmesiyle birlikte bu bölgelerde genel bir işsizlik problemi yaşanır. Bu işsizlik problemi insanları az gelişmiş ölkedeki kırsal alanlardan ölkede içindeki şehir merkezlerine ve gelişmiş ölkelere göç etmeye zorlamaktadır. Bunun yanında azgelişmiş ölkelerin kolonyal geçmişlerinin var olması kapitalist ilişkilerin daha kolay ve etkili bir şekilde işlemlerini sağlamaktadır.

Dünün sömürgeci ölkelerinin yerini yeni sömürgeci kapitalist devletler ve çok uluslu şirketler almıştır. Bu kapitalist sömürü ilişkileri çevre ölkelerdeki zenginlikleri

dünyanın merkez ülkelerine taşırken gereksinim duyulan işgücünün de çevreden merkeze göç etmesine neden olmaktadır (Yalçın, 2004: 35-36).

2.2.5. Göç Sistemleri Teorisi

Bireysel faktörleri önceleyen göç teorileri ve tarihsel-yapısal ilişkileri önceleyen göç teorilerini çeşitli yönlerden eleştiren sosyal bilimciler bu iki temel yaklaşım tarzını da dikkate alan yeni bir kuram geliştirmişlerdir (Castles ve Miller, 2008: 35). Göç Sistemleri Teorisi olarak adlandırılan bu kurama göre iki veya daha çok sayıdaki ülke arasında geçmişte var olan tarihi, siyasi, kültürel ilişkilerin sonucunda göç hareketlerinin gelişmesinin muhtemel olduğu varsayılmaktadır. Bu ülkeler arasında göç alıp vererek bir göç sistemi ve ilişkiler bütünü yaratırlar. Kuram göç süreçlerinde uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk düzeni, devletlerin göç rejimleri, iktisadi yapı gibi makro düzeyle birlikte göç edenlerin göç süreçlerinde karşılaştıkları sorunları çözebilmek için geliştirdikleri sosyal ilişki ve bağlar gibi mikro düzeyi bir arada analiz etmeye odaklanmaktadır (Schlantz, 2010: 6):

Göç sisteminin ülkeleri coğrafi olarak yakın olmak zorunda değildir, çünkü fiziksel yakınlıktan daha fazla siyasi ve ekonomik ilişki söz konusudur. Yakınlık bu göç hareketlerini arttırmadığı gibi, mesafe de onları engellemez. Çok kutuplu sistemler de mevcut olabilir, bu durumda bazı farklı merkezi ülkeler çakışan menşe ülkelerden göçmen almaktadır. Bazı ülkeler birden fazla göçmenlik sistemine ait olabilir ancak pratikte çoğulcu üyelik gönderen devletlerde daha yaygındır. Ülkeler sosyal değişim, ekonomik dalgalanmalar veya siyasi nedenlerle sistemden ayrılabilir veya sisteme katılabilirler. Sistemlerin kararlı yapıları yoktur.

2.2.6. İlişkiler Ağı Kuramı

Göç kuramlarının çoğu göç hareketlerini tetikleyen asıl nedenlere odaklanmaktadır. Göç hareketlerinin nedenlerinden ziyade onun sürekliliği ve sonuçları üzerine eğilen İlişkiler Ağı Kuramı göç hareketlerinin öznelere ve onların bağlantı ve kurumlarına odaklanmaktadır.

“Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır. Bu ilişkiler ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendiren öğelerdir. Bu tür bağlar insanların

gereğinde yardım almak, iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayedir” (Schlantz, 2010: 6).

Kurama göre bir göç hareketi içinde yer alan göçmenler ve göç edilen ülkedeki ve köken ülkedeki akraba ve arkadaşlar arasındaki ilişkiler bir göçmen ağı oluşturmaktadır. Bu ağ sayesinde göç hareketine yeni katılan göçmenler için göçün maliyet ve riskleri azalmaktadır. Bu bağlantılar uluslararası göçe katılanlar için motive edici bir işlev görmektedir. Yeni gelen göçler ile güçlenen ve toplumsal bir karşılıklılık ve yükümlülük ilişkisini de beraberinde getiren bu bağlantılar göç kanallarının yapısını sağlamlaştırmaktadır. Çeşitli çalışmalarda Hemşerilik Stratejisi olarak tanımlanan ve ortak köken ülke arka planına sahip olmanın beraberinde getirdiği göç edilen ülkede dayanışma pratikleri bu ilişkiler ağı yaklaşımının üzerinde durduğu konulardandır. Aileye veya ortak kökene dayanan ağlar barınma, iş bulma ve bürokratik işlemlerin halledilmesine yardımcı olur, kişisel sorunlar konusunda destek sağlar. Bu sosyal ağlar göçmenler ve aileleri açısından göç sürecinin güvenli ve daha kontrol edilebilir olmasını sağlar (Castles ve Miller, 2008: 35).

2.3. Güvenlik Bağlamında Göç ve Güvenlikleştirme

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası ilişkiler alanında güvenlik ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş Dönemi’nde dünya iki kutuplu bir düzen içerisine girmiş ve güvenlik kavramı sadece devletlerin güvenliği olarak görülmüştür. Soğuk Savaş döneminin bitmesinin ardından devlet odaklı güvenlik çalışmalarının alanı genişletilerek birey ve toplum güvenliğini de içine almış olup “stratejik çalışmalar” olarak değerlendirilmiş ve güvenlik konusu yüksek politika seviyesine çıkmıştır (Charrett, 2009: 9).

Güvenlikleştirme kuramı ilk kez Ole Weaver tarafından 1995’te ortaya atılmıştır. Ole Weaver’a göre; “*Güvenlik, bir sorunun değerli bir referans nesnesine (referentobject) yönetilmiş varoluşsal bir tehdit olarak ele alındığı, tehditle mücadele için acil ve istisnai önlemlerin kullanılmasını mümkün kılan bir söz ediminin sonucudur*” (Wæver, 1995).

Wæver’in yaptığı tanım, aktör varoluşsal bir tehdidi vurguladığı zaman bu duruma yönelik olağanüstü önlemlerin alınmasını meşru bir zemine dayandıracağı anlamına gelmektedir (Brauch, 2008: 2-3).

Uluslararası ilişkiler alanında realizm eleştirisiyle ortaya çıkan “Kopenhag Okulu” Ole Weaver ve BaryBuzan tarafından 1980’li yıllarda ortaya çıkmıştır. “Kopenhag Okulu, realizmin özneyi devlet, tehdidi askeri kuvvet ve politikayı bu tehditle baş edecek gücün dengelenmesi olarak kabul eden, gerçekçi güvenlik çalışmalarına tepki olarak oluşturulmuştur” (Akgül-Açıkmeşe, 2011: 46). Kopenhag Okulu’nun güvenlik tanımı geleneksel tanımın dışına çıkarak konuya gruplar ve bireylerin yanı sıra ekonomi, siyaset, askeri, çevre, göç ve toplumsal güvenlik gibi parametreleri de dâhil ederek siyasi ve sosyolojik anlamda kapsayıcılığını genişletmiştir (Schlantz, 2010: 6; Marchesin, 2003: 421-422).

1990’lı yılların başında göç olgusu daha çok ekonomik ve toplumsal olarak incelenmekteydi. Soğuk Savaş sonrası ülkelerin güvenlik konusuna olan yaklaşımının değişmesi, göçün tehdit olarak düşünülmesine neden olmuştur (Gök, 2016: 67-68). Devletlerin güvenlik anlayışının değişmesi ve küresel ısınmadan dolayı yaşanan iklim değişikliği, bölgesel çatışmalar ve düzensiz göçmen gibi konular, uluslararası güvenliği tehdit eden faktörler olarak sayılmaktadır (Akçadağ, 2012: 2-3). Göç hareketliliğinin yaşanmasıyla yapılan sınır kontrolleri daha çok güvenlik odaklı ele alınmaya başlanmış, göçün genişleyen güvenlik endişesi çerçevesinde değerlendirilmesine neden olmuştur (Grigoriadis& Dilek, 2018: 5). Soğuk Savaş sonrasında yaşanan göç hareketliliğinde kapılarını göçmenlere açan devletler, yoğun nüfus artışının ekonomilerini ve var olan siyasal düzenlerini sekteye uğratacağı endişesinden kaynaklı sınırlarını kapatma eğiliminde olmuşlardır (Şirin, 2012: 583).

Göç olgusunun toplumun istikrarı için bir tehdit olarak gösterilmesi ve yansıtılması, yerel devlet vatandaşlarının bilişsel düzeylerinde olumsuz bir resmin oluşmasına neden olmaktadır (Rumelili ve Karadağ, 2017: 77). Göçün iç güvenlik endişesi üzerinden güvenlikleştirilmeye çalışılmasının tarihi arka planını oluşturan 11 Eylül olaylarıdır. Bir tehdit unsuru olarak görülen göç konusu, 11 Eylül’ün yaşanmasının ardından sınır geçişlerini sınırlandırmak için daha sert politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Köşer, 2012: 565). Sınır kontrol politikalarının arttırılmasına neden olan 11 Eylül olaylarıyla beraber göçün güvenlikleştirilmesi kavramı daha da güçlenmiş (Faist, 2004: 1) ve kişilerde göçmen karşıtı bir tutuma yol açmıştır (Alexander, 2009: 3-7).

Kopenhag Okuluna göre göçün ülkeler için bir tehdit unsuru olarak görülmesinin ana nedenlerinden biri göçün toplumu oluşturan iç dinamikleri zafiyete

uğratması ve toplumun kimliğine zarar vereceği endişesini meydana getirmesidir (Ultan, 2016: 33). Göç ve güvenlik arasındaki ilişkinin iki bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi devletin var olmasına dayalı güvenliğin sağlanmaya çalışılması ve diğeri ise göçmenlerin toplum içerisindeki etkileri göz önünde bulundurularak birey güvenliğinin esas alınmasına sahip olmasıdır (Wohfeld, 2014: 69). Ancak göçün güvenlileştirilmesine bakıldığında, göçün başarılı bir şekilde yönetimini gerçekleştirmeye çalışmak ve bireyin güvenliğine odaklanmaktan ziyade alınan önlemlerle sınır geçişlerindeki kontrollerin güvenli bir şekilde sağlanıp sağlanmamasına yoğunlaşıldığı gözlemlenmektedir (Şemşit, 2010: 56).

Güvenlikleştirme daha çok kişiler arasında, ben ve öteki, ülke içerisinde daha önce bulunanlar veya daha sonradan gelenler gibi ayrımların oluşmasına zemin hazırladığı için toplumun genel olarak bir bütün olarak hareket etmesini sağlayacak dayanışma eksikliğini oluşturmuştur. Aynı zamanda güvenlileştirme insan haklarını zedeleyecek davranışların güvenlik kavramı karşısında ikinci planda kalmasına yol açmaktadır. Güvenlikleştirme politikasının ortaya çıkardığı bu anlayış, yeni gelecek olan göçmenleri tedirgin etmekte ve zaten var olan yerleşik göçmenlerin ise tehdit olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu durum, insan hakları ihlallerinin önünü açarak özgürlük ve adalet kavramları içerisinde yaşayacak olan barışçıl bir toplumun oluşmasına engel teşkil etmekte ve göçmen haklarının zedelenmesine neden olmaktadır (Buonfino, 2004: 1-2).

Kopenhag Okulu devletin devamlılığını sürdürmesi için güvenlik konusunun birincil önem oluşturmasını ve bu konu dışındaki problemlerin güvenlik dışına çıkartılmasını savunmaktadır (Bilgin, 2010: 81-82). Güvenlik dışılaştırma (desecuritization) stratejisinin benimsenmek istenmesinin temel sebebi, yönetime sahip kişilerin güvenlik konusunda söz söyleme tekeli elinde bulundurmak istemelerinden kaynaklanmaktadır (Bilgin, 2007: 557). Bütün kontrolü elinde bulundurmak isteyen yönetici elitler, güvenlikle ilgili konularda başka etmenlerin konuşulmasını istemezler (Wæver, 1995: 48). İstenmeyen koşulların ortaya çıkması sonucunda, kontrolün zorlaşmasına neden olacak problemlerin, siyasi politikadan güvenlik ortamına aktarılması halinde askeri bir sorun olarak değerlendirilmesine yol açacaktır (Wæver, 2008: 584-585). Gelişmiş demokratik toplumlarda yönetici kişilerin güvenlileştirme ile ilgili alınacak önlemlerinin kabul göremeyeceği düşünülebilir. Ancak başarılı bir güvenlileştirmenin gerçekleşmesi için kitlelerin ait

oldukları kimliğe yönelik bir dış tehdidin tanımlanmakta ve bu durum alınacak tedbirleri gerekli kılmaktadır.

Güvenlik çerçevesi içerisine alınan konu tek başına güvenlik meselesi haline gelmemektedir. Güvenlik meselesi içerisinde alınmak istenen konu, söz edimleri aracılığıyla yönetici elitler tarafından bilinçli bir şekilde yapılandırıldığı ve dönüştürüldüğü ve bunun belirli bir kitle tarafından benimsetildiği konulardır. Bu yaklaşım çerçevesinde başarılı bir güvenlikleştirmenin gerçekleşebilmesi için üç önemli unsurun var olduğunu belirtmek gerekir: konunun bir tehdit olarak dönüştürülmesi gerektiği, konunun tehdit unsuru olarak algılanmasına bağlı olarak acil önlemlerin alınması gerekliliği ve belirli bir kitlenin tehdit olarak yapılandırılan konunun mevcut düzeni aşındıracağı söylemlerini kabul edip, acil ve olağanüstü önlemlerin alınmasını meşru görüp onaylamasıdır (Şemşit, 2010: 49).

Güvenlikleştirme, politikada var olan meselelerin siyaset-üstü bir düzeye konumlandırılması için ortaya konulmasıdır. Güvenlik meselesi içerisine alınan konu dramatize edilerek en üstün öncelik konusu olarak sunulmaktadır. Böylece güvenlik konusu olarak etiketlendiren güvenlikleştirme aktörü, konuyu olağanüstü hale geldiğini öne sürmekte ve bu durumun yönetilmesi için bir yetki talebinde bulunmaktadır (Buzan, Wæver&Wilde, 1998: 26). Bu bakımdan tehdit unsuru olarak görülecek olanın güvenlikleştirilmesi gereken ilk aşaması unsurun siyasallaşmamış durumdan siyasallaştırılması gereken bir unsura dönüşmesini sağlamak olmaktadır. Tehdit unsuru olarak görülen unsurun siyasallaştırılması yapıldıktan sonra da artık güvenlikleştirilmiş bir duruma kadar yayılan geniş bir çerçevede ele alınabilmektedir (Şemşit, 2010: 24-25).

Başarılı bir güvenlikleştirme, olağanüstü önlemleri içeren ve normal bir politika alanında meşru görülmeyecek politikaları meşru çıkaran bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Şemşit, 2010: 47).

Wæver, bazı meselelerin güvenlik konusu olmaktan çıkartılmasını savunmakta ve bunu “güvenlik-dışlaştırma” kavramı haline getirerek nitelendirmektedir. Wæver’in tanımladığı bu kavram; bazı meselelerin “güvenlik çerçevesi içerisinden çıkartılması” anlamına geldiğini ve bu yaklaşımın ise “normalleşme” süreci olarak tanımlanmasını ifade etmektedir. Ayrıca Wæver, herhangi bir meseleye güvenlik çerçevesinden yaklaşıncı, meselenin çözümü konusunda yetersiz kalındığında sorunun güvenlikdışlaştırma politikalarıyla çözüme kavuşmasında etkili bir faktör olabileceğini savunmaktadır (Huysmans, 2006: 126).

Nitekim göç hareketlerinin meydana gelmesiyle beraber mevcut olan kimliğin aşınması, değişmesi ve yeniden üretilmesi söz konusu olmaktadır (Ergül, 2012: 175). Bu tür değişiklikler, toplumun bazı kesimleri tarafından sakıncalı görüleceği gibi, Kopenhag Okulu tarafından belirtildiği üzere ‘varoluşa yönelik tehdit’ olarak algılanabilmektedir. Bu bağlamda ‘kolektif kimlik’ aidiyetine sahip olan birtakım grupların göçmen kimliğinin güvenlikleştirilmesine yönelik atılan adımlara yakın bir tutum sergilediği gözlemlenmektedir (Buzan, Wæver&Wilde, 1998: 22-23). Kopenhag Okulu, aktörlerin bakış açılarına da yer vererek iki kuramdan biri olan siyaset teorisinden ve sosyal inşacılık anlayışından faydalanmaktadır. Bunların yanı sıra problemler kendiliğinden güvenliğini tehdit edici bir unsur haline dönüşmezler, aktörlerin sorunlar üzerindeki güvenlikleştirme tercihleri nesnel olmayıp öznel bir seçim olmaktadır (Wæver, 1995: 47-49). Bu bakımdan Kopenhag Okulu kendisine ait bir perspektif geliştirerek sorunların güvenlik unsuru olup olmayacağına öznel bakabilmektedir.

Yeni güvenlik anlayışına bağlı olarak göç unsuru, güvenliğini tehdit edici bir etmen olarak somutlaştırılmıştır; göç ve güvenlik arasındaki bağlantının sosyolojik ve politik olarak incelenmesi gerektiği belirtilmiştir (Huymans&Squire, 2009: 12). Göçün güvenlikleştirilmesi sonucu göçün, devletlerin ekonomik yapılarını ve iç politikalarını sekteye uğratacağı düşünülmüş ve göç, devletin bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak görülmüştür (Özcan, vd., 2009: 329-330). Göç etmek isteyen kişilerin büyük bir çoğunluğu, ülkelerindeki ekonomi, sosyolojik yapı ve yapısal politikaları nedeniyle batılı ülkeleri tercih etmektedir. Bu durum AB üyesi ülkeler nezdinde sıkıntıya neden olan bir etmen olarak görülmektedir.

Göç alan Batılı devletler göç konusunda duydukları kaygılarından söz ederek toplumsal bütünlüğe zarar verdiği gerekçesiyle göçü güvenlikleştirmenin gerekliliği üzerinde durmuşlardır (Kaya & Kentel, 2005: 9). Göçün söylem ve uygulama olarak bir insan hakları konusu olmaktan çıkıp, güvenlik tehdidi haline getirilmesi de göçün güvenlikleştirilmesinin meşrulaştırılmasına imkân tanımaktadır (Özcan, vd., 2009: 329-330). Dolayısıyla bu durum, devletlerin kendilerine yönelik oluşturulacak olan güvenlik kaygısını bahane edip kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesine, politikalarını tehdit olarak gördüğü kişiler üzerinde şekillendirmesine ve insan haklarının ikinci plana atılmasına yol açacaktır.

Güvenlik yaklaşımı çerçevesinde hareket eden devletlerin, göçü güvenlik söylemi içerisine almaları genel olarak insan haklarını özele indigimizde ise göçmen

haklarını zedeleyici bir durumun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Arap Baharı nedeniyle son zamanlarda ortaya çıkan göç hareketlerini düşündüğümüzde devletlerin güvenlik kaygısı çerçevesinde hareket ederek sınırlarına kadar gelen göçmenlere sığınma vermeyerek onları geri göndermeye çalıştığına şahit olmaktadır.

Devletlerin güvenlik yaklaşımı göçmenlerin sığınma haklarına izin vermemekte ve onları tekrardan geldikleri yerlere/ülkelerine geri gönderimlerini sağlayarak geri göndermeme ilkesinin ihlaline de neden olmaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, AB göç tartışmalarının merkezindedir. AB'nin göç politikaları, daha çok güvenlik odaklı olması ve insan hakları ihlallerine neden olduğu gerekçesiyle eleştirilerin de merkezindedir. AB'nin ortak sığınma politikası oluştururken, göç yaklaşımındaki güvenlik ve insan hakları boyutuna çalışmanın ikinci bölümünde değinilecektir. Ayrıca çalışma Almanya Şansölyesi Merkel'in politikaları çerçevesinde Almanya'nın Suriye göçmen krizi politikalarını ve bu politikalarını göçmen haklarını ne derece koruyup koruyamadığını analiz etmektir. Dolayısıyla bu politikaları güvenlikleştirmenin göçmen haklarına (sığınma hakkı ve geri göndermeme hakkı) olan etkisinin değerlendirilmesi de üçüncü bölümde yapılacaktır.

2.4. Göçmen Politikasının Tarihsel Süreci

Göç faaliyetlerinin tam olarak ne zaman gerçekleştiği bilinmemekle birlikte, bu dönemin toplumlarındaki farklılıklardan ve bu toplumların yerleşim yerlerinden kaynaklanıyor olabilir. Sınırların net bir şekilde tanımlanmamış olması, sığınma hakkının ortaya çıkmasını da geciktirmiştir.

Tarihsel süreçte korku, baskı ve zulüm karşısında bireylerin bu durumundan kurtulmak için bulundukları ülkeleri terk etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Böylece bu insanlar kendilerini göçmen konumunda bulmuşlar ve çoğu yerleşecek bir ülke bile bulamamışlardır (Yağcı, 2018: 4).

Çalışmanın bu bölümünde göç politikasının tarihine bakıldığında eski çağlardaki göçmenler BM'nin kuruluşundan bu yana göçmen olarak kabul edilmekle birlikte, bu iki tarih arasındaki geçiş dönemlerine de değinilecektir.

2.4.1. Geçmişten BM(Birleşmiş Milletler) Dönemine Kadar Olan Göçmen Politikası

Göç kavramı, M.Ö. 19. yüzyıldan başlayarak bu yüzyıldan önceki dönemde, göç ve sığınma kavramları ile belirtilmiştir. Bu dönemde, sığınma hakkı önce

ayrıcalıklı bireylere veya topluluklara verilmiştir ve daha sonra kölelere bu haklar verilmiştir. Mısır-Hitit anlaşmaları giderek özerkleşen Yunan şehirlerinde etkisini göstermeye başlamış, böylece her Yunan şehirde mültecilerle ilgili farklı uygulamalar uygulamaya konulmuştur. Bir Yunan şehirde sığınma hakları sadece bireyleri ilgilendirirken, bir diğerinde tüm toplumu ilgilendirmektedir (Demirtaş, 2009: 8).

I. Justinianus, modern anlamda mültecilerle ilgili ilk kuralları oluşturmuştur. Roma hukukunu oluşturan alimler konseyi tarafından kabul edilen düzenleme, suçlamaları ciddi olmayan kişilere sığınma hakkı verilmesine ilişkin hükümler içermektedir. İltica faaliyetleri, geleneksel monarşi sürecinin güç kazanmasıyla birlikte devletin kapsamına girer. Azınlık geleneklerinin ve inançlarının baskısı göçe ve sığınma yerinin değiştirilmesine yol açmıştır. MS 711'de İspanya, yüz yıl sürecek bir Arap işgaline maruz kaldı ve Arap egemenliğinin sona ermesinden sonra, İspanya'da yaşayan Yahudiler ve Araplar ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Araplar Kuzey Afrika'ya, bazı Yahudiler Avrupa'ya dağıldı. Kalan Yahudilerin 1492 yılında İspanya'nın Cadiz limanından Osmanlı savaş gemileriyle Osmanlı topraklarına yeniden yerleştirilmek üzere getirilmiş olmaları, tarihte meydana gelen kitlesel sığınma hareketlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Yağcı, 2018, s. 4). Tarihin gelişmesiyle birlikte ülkelerde iktidar mücadelesi devrimleri ve sömürgeciliği de beraberinde getirmiştir. Sonuç olarak, ülkelerin bağımsızlık mücadelesi sürerken, kitlesel göçlere ve sığınmalara yol açmıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013: 1011).

1800'lerde Avrupa'nın ekonomik ilerlemesiyle birlikte, yabancıların 1848'de Birleşik Krallık'a sürülmesine izin veren siyasi göçmen akışları oluştu. Bu kurallar, dış pazar odaklı 1789 Fransız Devrimi'nden hemen önceki olaylara paralel olarak Birleşik Krallık'a göçmen akışını önlemek amacıyla benimsenmiştir (Özgür, 2013: 65).

Dünyada artan iktidar mücadelesi ile 1919-1939 yılları arasında yaşanan savaşlar, çatışmalar ve siyasi çalkantıların sonucunda sadece Avrupa'da 5 milyondan fazla insan ve dünyanın farklı yerlerinde birçok insan ülkelerini terk etmek zorunda kalmış ya da ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum karşısında, Kızılhaç Komitesi'nin Rusya'daki devrim nedeniyle yerinden edilmiş göçmenlere yardım etmesi için Milletler Cemiyeti'ne (UAD) başvurduğu 1921 yılında bu insanlar için bir koruma ve yardım mekanizması geliştirmeye yönelik ilk adım atılmıştır (Eriş, 2007: 23).

Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nde görev yapan Nansen tarafından kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği BMMYK I. Dünya Savaşı savaş esirlerinin ülkelerine geri dönmesini sağlamak için o dönemde 52 ülkenin hükümetleri tarafından kabul edilen "Nansen Pasaportu" adlı bir kimlik kartı çıkardı. Nansen'in 1930'daki ölümüyle birlikte, göçmenlerin siyasi ve yasal koruması 1931'e kadar Milletler Cemiyeti'ne bırakıldı ve Yüksek Komiserlik Ofisi bu örgüte bağlandı. Bu ofis, Uluslararası Nansen İltica Ofisi adı verilen özerk bir örgüt haline gelmiştir (Mican, 2017: 12).

1929'daki ekonomik bunalımla birlikte, uluslararası göç neredeyse tamamen sona ermiştir. Geri dönüş hareketlerinin düşük hacminin yanı sıra, 1930'larda çok az uluslararası göç akışı vardı. Aslında, I. Dünya Savaşı ile başlayan uluslararası göçün azalması süreci, iki ayrı dünya savaşının bir arada yaşanması, Büyük Buhran ve kısıtlayıcı göç politikalarının devreye girmesi, "Yeni Dünya"yı uluslararası göçe boğmuş ve 1914'e kadar 1950'lere kadar hiçbir zaman oranlara ulaşmamıştır (Özgür, 2013: 66).

II. Dünya Savaşı her ne kadar 20. yüzyılın en önemli savaşı olarak ele alınsa da, sadece müttefik ülkelerin (İngiltere, SSCB ve ABD) ve (Nazi Almanyası, Faşist İtalya ve İmparatorluk Japonyası) gibi önemli güç ülkelerinin yer aldığı savaşın ölçeği yoğun bir göçmen hareketine yol açmıştır (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014: 12). 1945'ten beri Avrupa, savaş sırasında ve sonrasında göçmen yoğunluğuna maruz kalmıştır ve Avrupa'nın en büyüğü olmuştur.

Yaklaşık 60 milyon Avrupalı, savaş sırasında ve sonrasında yanlışlıkla evlerinden yerlerinden edilmiştir (Syam, 2018: 21).

II. Dünya Savaşı sonunda öncelikle Avrupa'daki göçmenler sorununa, özellikle Yahudiler ve komünist rejimden kaçanlar için çözüm bulmak amacıyla uluslararası göçmen yardım kuruluşları oluşturulmuştur. Öte yandan göçmenlerle ilgili konular, başta Amerika olmak üzere Batılı devletler tarafından ulusal güvenlik bölümüne dâhil edilmiş ve göçmenler sadece komünizmden kaçanları ifade etmişlerdir. Bu göçmenler Soğuk Savaş döneminin bir aracı haline gelmişse de özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşları komünist rejimden kaçmaya teşvik edilmiştir (Ünlü, 2007, s. 88).

2.4.2. BM Kuruluşundan İtibaren Göçmen Politikası

BM Şartı'nın yürürlüğe girmesinden hemen sonra, BM'nin ele aldığı ilk ve şu anda en önemli sorun göçmenlerdi. 1951 Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinden önce İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (UDEK) kabul edilmiş, Uluslararası Göç Örgütü (UME) kurulmuş ve Hükümetlerarası Göçmen Komitesi'nin sorumlulukları bu örgüte devredilmiştir (Keskinkaya, 2010: 10).

1950 yılında BM'nin bir parçası olarak kurulan BMMYK, göçmenlerin çözüm bulma ve artan sorunlarının ele alınmasında önemli bir rol üstlenmiştir (Uzun, 2016: 69). Macaristan krizinde Batı Avrupa'ya yardım ederek faaliyetlerine başlayan BMMYK, 1954 yılında Cezayir Bağımsızlık Savaşı sonucunda 1,2 milyon insanı yerinden etmiş, 1962 yılında savaşın sona ermesiyle birlikte BMMYK bu süreçte dahil olmuş ve 250.000 mültecinin ülkelerine dönmesini sağlayarak faaliyetleriyle dünya sahnesindeki yerini almıştır (Mican, 2017:14).

1960'lı yıllara kadar Avrupa'da yoğunlaşmaya devam eden göçmen rejimi, 1960'lı yıllarda sömürgelerin ortadan kaldırılması süreciyle Afrika'da ortaya çıkan çatışma ortamıyla uluslararası bir boyuta sahipti. Bu bölgelerdeki göçmenlerin hareketi Avrupa'dakinden çok daha zor olmaktadır. Bu dönemde sömürgelerin ortadan kaldırılması ve İngiltere ve Fransa gibi sömürgeci güçlerin fiilen bölgeden çekilmesi ve bölgedeki ulusal sınırların netleşmesi, etnik azınlıkların sayısında artışa yol açmıştır. Aynı zamanda, bağımsızlığını yeni kazanan ülkeler ulusal kimlik bilincini artırmak için çalışmış, ancak bu süreç bölgedeki azınlıklara yönelik tutumların sıkılaşmasına yol açmıştır (Ünlü, 2007: 89).

Göçmenler Soğuk Savaş'ın ideolojik rekabetinde de önemli semboller haline gelmiştir. Batı'ya taşınan mülteciler önemli bir politika ve ideolojiyi temsil ettiklerine inanıyorlardı (Syam, 2018: 23).

2.5. Dünyadaki Göçmenlerin Genel Durumu

Göçmen, sığınmacı veya göçmen statüsüne sahip olan ve çeşitli nedenlerle ülkelerini terk eden, evlerini, arkadaşlarını ve iş arkadaşlarını ve neredeyse tüm hayatlarını geride bırakan, tamamen yabancı oldukları bir ülkeye sığınmak zorunda kalan insan olarak ifade edilmektedir. BM Göç Yüksek Komiserliği'nin 2012 yılı sonunda yayınladığı bir rapora göre, dünyadaki toplam göçmen sayısı 45,2 milyon, sadece 2012 yılı sonunda ülkesini terk edenlerin sayısı ise 7,6 milyondur.

Bu göçmenlerin büyük çoğunluğu savaşlar nedeniyle ülkelerinden kaçan vatandaşlardır. Savaşlar nedeniyle ülkelerini terk edenlerin %55'i Irak, Suriye,

Afganistan, Sudan ve Somali gibi çatışmaların ve iç savaşların yaşandığı 5 ülkeden kaçanlardır. Ülkesini terk eden, ülkesinden sınır dışı edilen veya dünyaya sığınma başvurusunda bulunan kişileri kabul eden ülkeler sıralamasında en çok göç alan ülkeler Türkiye, Pakistan ve İran yer almaktadır. Göçmenlerin Statüsüne İlişkin 1961 Cenevre Sözleşmesi'nin 65. maddesinin kutlandığı yıl olan 2016 yılında, çatışma ve savaşların artmasıyla birlikte son 10 yılda göçmen sayısındaki en hızlı artış dünya çapında gözlenmiştir. 2016 yılında 5,5 milyon kişi kendi ülkelerinde zorla yerinden edilmiş, toplam 6,7 milyon kişi zorla yerinden edilmiştir (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s. 1011-1018).

18 Aralık dünya çapında “Dünya Göçmenler Günü” olarak kutlanmaktadır. Bununla birlikte, devletler ülkelerine göç akışını önlemek için göçmenlere karşı yeni önlemler almaya devam etmişlerdir. Bu önlemler nedeniyle sınırlarda ölenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Sınırlara inşa edilen devasa barikat ve çit duvarlarını aşmak zorunda kalan göçmenler, büyük bir risk altında kaçmaya çalışmaktadırlar. Devletlerin bu tür göç akımlarını kontrol altına almak ve önlemek için aldıkları tedbirler, zulüm, insan hakları ihlalleri, savaşlar ve çatışmalar gibi nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan göçmenleri olumsuz etkilemektedir.

Türkiye'nin bugüne kadar güvenliklerini sağlamak, ihtiyaçlarını karşılamak ve maddi kaynaklarını bu yönde harcamak istemeyen tüm göçmenlere kapılarını açmasının en önemli sebeplerinden biri İslam ahlakı anlayışıdır. Ancak İslam ülkelerinde bir bütün olarak aynı çabalar gözetilmemektedir. Bunun en önemli nedeni aralarındaki mezhep farklılıklarıdır. Çünkü farklı mezheplerdendirler. Bir diğer algı ise yoksulluk korkusudur. Gelen göçmenlerin ülkelere yük olacağını ve ülkelerindeki maddi kaynakları tüketeceğini düşünülmektedir (turkish.aawsat.com 2018).

Günümüzde, göçmenlerle ilgili birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar uluslararası sorunlara yol açtığından, uluslararası kuruluşlar, göçmen durumundaki insanların seyahat ettikleri ülkeye adaptasyonlarını kolaylaştırmalarına yardımcı olmak için müdahale etmektedir. Bu tür örgütlerden biri olan Milletler Cemiyeti, Norveçli bilim adamı Dr.FridtjofNansen'i 1921'de Göçmenler Komisyonu başkanlığına atanmasıyla örgütün ilk başkanı olmuştur. Bu komisyon tarafından kurulan Uluslararası Milletler Cemiyeti'nin pasaportu, ülkeler arası seyahati kolaylaştırmak için tasarlanmıştır (www.filozof.net/Turkish/history-history-personsahsiyetler, 2018).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1951 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin sorumluluk kapsamı tanımına uygun olarak BMMYK, ırkları, dini milliyetleri veya siyasi sorunları nedeniyle vatandaşı oldukları ülkede yaşayamayan kişileri de kapsamaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği BMMYK, göçmenlere, kişinin kurulduğu ülkenin vatandaşlığı verilinceye kadar siyasi ve yasal koruma hakkı vermektedir. Bireylerin yerleşmek istediği ülkenin hükümetleri ile temas halinde, göçmenlere her türlü eğitim fırsatı, kişilik, seyahat hakkı ve ülke mahkemelerine başvurma hakkı sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Orta Doğu'da Yaşayan Filistin Göçmenleri Ofisi ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne ek olarak, mültecilere yardım etmek için özel bir Birleşmiş Milletler ajansı bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı, İsrail Devleti'nin kurulmasından hemen sonra vatansız kalan Filistinli göçmenler statüsündeki insanlara yardım etmek amacıyla 1949 yılında kurulmuştur. Bu ajans, Filistinli göçmenlere eğitim, sağlık, gıda ve giyecek gibi yardımlar sağlamaktadır (www.unrwa.org). Günümüzün uluslararası yardım kuruluşlarına ek olarak, göçmenlerin daha insanca yaşama fırsatına sahip olmalarını sağlamak için çalışan yerel gönüllü kuruluşlar da bulunmaktadır.

2.6. AB Göçmen Politikaları

Tarih, insanların sürekli olarak bir yer değiştirme hareketi içerisinde bulunduğunu ve bu yer değiştirme hareketine ileride de devam edeceğini göstermektedir. Nedenleri ve sonuçları farklılaşsa da, büyüklükleri ve etkileri değişse de dünyada sürekli olarak insanlar ya kendi istekleri ile ya da zorunda kaldıkları için göç etmişlerdir.

Göç hareketini tetikleyen pek çok farklı etken olmasına rağmen; insanoğlu çoğunlukla zorunda kaldığı için göç etmektedir. Bu zorunluluğa verilebilecek en büyük örnek belki de II. Dünya Savaşı olacaktır. Tarihte eşi benzeri görülmemiş büyüklükte bir insan hareketliliği yaşanmasına neden olan II. Dünya Savaşı, Avrupa'da çok büyük oranda can kaybına da yol açmıştır. Savaş sonrasında yıkılan şehirlerle baş başa kalan insanlar, ekonomik olarak oldukça zor zamanlar yaşamıştır. Bugünün gelişmiş Avrupa ülkeleri o zamanlarda aktif ve genç insan gücünü kaybettiğinden ve pek çok fabrika yıkıldığından üretim durma noktasına gelmiş ve

Avrupalıların gelişme düzeyine bakıldığında yıllarca geriye gittikleri görülmüştür (Zorba, 2020:71).

Avrupa'nın ortasındaki enkazı kaldırmak ve her şeye baştan başlamak için gereken insan gücü ihtiyacı, Avrupa'nın dışarıdan göçmen işçiler ithal etmesiyle sonuçlanmıştır. Özellikle savaştan mağlup olarak çıkan ve ikiye bölünen Almanya üretim tesislerini işleve sokabilmek için hem diğer Avrupa ülkelerinden hem de Avrupa dışından ikili protokoller aracılığıyla göçmen almaya başlamıştır. Bu durum geçici bir süreç olarak görüldüğünden bu kişiler "misafir işçi" olarak adlandırılmış ve daha sonra ülkelere dönecekleri düşünülmüştür. Ancak zaman bu düşüncenin yanlış bir algıdan ibaret olduğunu kısa bir süre sonra ortaya çıkartmıştır. Ülkelerine geri dönmeyen misafir işçiler, zamanla ailelerini de yanına alarak göç ettikleri ülkelere tamamen yerleşmeye başlamıştır. Avrupa ülkeleri zamanla eski hallerine dönmeye çalışırken, uluslararası sistemde yaşanan bazı gelişmeler Avrupa ekonomisi üzerinde kötü etkiler yaratmıştır. 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi, ekonomik krize sebep olmuş ve uluslararası piyasalar durma noktasına gelmiştir. Ekonomik krizin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan işsizlik sorunu ise, Avrupa'da göçmen karşıtı algının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani ekonomik krizin faturası göçmenlere kesilmiş ve işsizliğin arttığı bir ortamda toplumun göçmenleri kabul oranı ciddi şekilde azalmıştır.

Bunun üzerine Avrupa'da daha öncekilerin tam tersi bir sistem uygulanmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra göçmenler gelsin diye yapılan teşvikler; 1980'lerden sonra artık daha fazla göçmen gelmesin ve mümkünse var olanlar da geri gitsin diye yapılmıştır. Bir süre bu politikaları uygulamayı başaran AB, uluslararası konjonktüründe etkisiyle sürdürülebilir bir politika oluşturulmadığı gerçeği ile karşı karşıya kalmıştır. Kısa bir süre sonra Sovyetler Birliği'nin çökmesi ve bunun sonucunda Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya doğru büyük bir göç hareketinin gerçekleşmesi bunun en büyük örneğidir (Zorba, 2020:71).

1973 Petrol Krizi ile başlayan dönem, Avrupa için artık göç hareketliliğine müdahale zamanının geldiği ve önlemlerin alınmaya başlandığı bir zaman dilimini ortaya çıkartmıştır. Bu dönemde; aile birleşmesi hariç diğer bütün göç hareketleri hemen hemen durma noktasına gelmiştir. Avrupa'yı göç hareketlerini sınırlandırmak zorunda bırakan en önemli etken o dönem için ekonomik buhran ve işsizlik olmasına rağmen; tek etken değildir. Öyle ki; 1960'ların başında Avrupa'ya gelen ve hala dönmeyen misafir işçilerin yaşadığı, topluma uyum vb. kültürel, etnik ve dilsel pek

çok sorun Avrupa'yı bu kararı vermek zorunda bırakmıştır. Bu misafir işçiler, iş olanakları ve yaşam standartları dolayısıyla daha cazip buldukları Avrupa ülkelerine, çoğunlukla eski sömürge ülkeleri ve az gelişmiş ülkelerden gitmektedir. Göçmenlerin amacı daha iyi yaşam şartları iken; Avrupa ucuz iş gücü sayesinde daha hızlı ve kolay bir şekilde yeniden yapılanmasını tamamlamıştır. Ucuz iş gücü ihtiyacı şüphesiz ki her zaman var olacaktır; ancak ekonomik krizin yaşandığı bir ortamda kendi vatandaşlarına dahi iş imkânı sunamayacak duruma gelen ülkelerin, göçmen ve göçmen işçi çalıştırmalarını topluma açıklamak hiç de kolay bir durum değildir. Bu nedenle, 1973 Petrol Krizi ve akabinde yaşanan ekonomik krizle birlikte tersine bir göç hareketi yaratılmak için çalışmalara başlanmıştır. AB, bu dönemde ortak bir pazar oluşturma çalışmaları ile meşgulken, her ülke kendi iltica, göç ve göçmen politikalarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda uygulamaktadır. Bu nedenle henüz birlik çatısı altında ortak bir göç ya da göçmen politikasının varlığından söz etmek mümkün değildir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'ya gelen göçmen kimliği hemen hemen aynıdır. Gelişmemiş ya da az gelişmiş, Avrupa kıtası dışındaki ülkeler bu göçün kaynağını oluşturmaktadır. Ancak 1990'dan sonra yani; Sovyetler Birliği çöküp Soğuk Savaş bittikten sonra gerçekleşen göç hareketi Doğu Avrupa kaynaklı olmuştur.

Eski Doğu Bloğu ülkeleri de daha iyi yaşam standartlarına kavuşabilmek adına Batı Avrupa'ya doğru bir göç hareketine başlamıştır. Ancak doğudan batıya gerçekleşen bu göç özellikle 2004 yılındaki AB genişlemesi ile gözle görülür boyutlara ulaşmıştır. Çünkü bu genişleme eski Doğu Bloğu ülkelerini kapsamış ve yeni üye olan 10 ülke ile AB nüfusu ciddi oranda artmıştır. AB'nin genişlemesinin ardında yatan sorun; 1985 yılında kabul edilen Schengen Antlaşması ile AB üyesi ülkeler arasında var olan iç sınırların ve iç sınır kontrollerinin kaldırılmasıdır. İç sınır kontrollerinin kaldırıldığı, kişilerin ve malların serbest dolaşımının kabul edildiği bir ortamda ekonomik olarak daha fakir durumda olan ülkelere refah seviyesi daha yüksek ve iş olanakları daha fazla olan ülkelere doğru bir hareketlilik yaşanmıştır. Bu nedenle; AB içerisinde de nüfus olarak orantısız bir dağılım söz konusu olmuştur. Ayrıca iç sınır kontrollerinin devre dışı bırakılmış olması, dış sınırların daha fazla korunması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. AB, sınırlarından giriş yapmayı başaran herhangi bir göçmen Schengen alanı içerisinde rahatça dolaşım sağlayabilmekte ve hangi ülkeye gelmiş olursa olsun Avrupa'nın bir ucundan diğer ucuna

gidebilmektedir. Schengen alanının iki farklı durum ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir; ilk olarak AB sınırlarını oluşturan ve göçmenlerle ilk karşılaşan ülkeler ciddi risk altındadır bu nedenle daha fazla sınır güvenliğine ihtiyaçları vardır, ikinci olarak sadece sınırdaki ülkeler değil bütün Avrupa risk altındadır çünkü iç sınır kontrolü yapılmamaktadır.

Gelişmişlik seviyeleri dikkate alındığında, Avrupa en büyük yıkımı yaşadığı II. Dünya Savaşı döneminden günümüze kadar hemen her zaman göç alan bir kıta olmuştur. Bu göç hareketliliği, tarihteki bazı kırılma noktalarının da etkisiyle zaman zaman rekor seviyelerde zaman zaman da yok denilebilecek boyutlarda gerçekleşmiş; ancak hiçbir zaman bitmemiştir. Göç hareketini etkileyen birden fazla durum olmasına rağmen; son yüzyılda insanların büyük bir çoğunluğunun savaş ve çatışmalar sonucu ülkelerini terk etmek ve başka ülkelere göç etmek zorunda kaldığı gözlemlenmiştir.

Dünya çapında en büyük göç hareketi II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanmış olmasına rağmen; 2010 yılında Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde başlayan çatışmalar sonucunda yerinden edilen ve göç etmek zorunda kalan insan sayısı II. Dünya Savaşı'nın bilançosuna hemen yetiştirilmiştir. Yani II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük insani felaket Arap Baharı ile başlayan ve hala bazı ülkelere devam eden çatışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Arap Baharı olarak adlandırılan bu süreç, ilk olarak bölgesel bir çatışma şeklinde değerlendirildiğinden uluslararası anlamda hiçbir müdahale olmamıştır. Ancak etkileri zamanla bölgesellikten çıkıp uluslararası bir hal aldığı anda işte o zaman uluslararası aktörlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Özellikle 2011 yılında Suriye'de başlayan ve hala devam eden ayaklanmalar zamanla bir iç savaşa dönüşmüş ve çok sayıda insan öncelikle komşu ülkelere daha sonrada Avrupa ülkelerine göç etmek zorunda kalmıştır. Suriye'den önce; Tunus, Mısır ve Libya'da aynı şeyleri yaşamış olmasına rağmen buralardan göç eden az sayıda insan Avrupa kıtasına ulaşmayı başarabildiğinden Avrupa'da Suriye iç savaşı kadar yankı uyandırmamıştır. Kara ve deniz yoluyla farklı rotalar kullanılarak "Korunaklı Kale Avrupa" sınır sınırlarına gelen göçmenler sayısal olarak 2015 yılında en üst noktalara ulaşmış ve bu nedenle AB için artık bir şeyler yapma zamanının geldiği konusunda bütün üyeler hem fikir olmuştur (Zorba, 2020: 71).

AB çatısı altında; ortak bir iltica, göç ya da sığınmacı politikası oluşturma istek ve girişimleri bu kriz dönemlerinden çok daha eskiye dayanmaktadır. Daha önce de

belirttiğimiz gibi Avrupa kıtasına göç bugün ilk defa olan bir durum değildir. Tarihsel süreçte pek çok kez göç akınları yaşayan AB, Schengen alanını koruma altına almak ve ortak bir göç politikası oluşturmak için bazı zirveler düzenlemiş ve antlaşmalar yapmıştır. Bu bölümde; 2011 Suriye iç savaşı ile başlayan göçmen akını çerçevesinde AB göçmen politikaları ve güvenlik konusu birlikte inceleneceğinden öncelikli olarak AB'nin ortak bir göç politikası oluşturma çabaları ele alınacaktır. Bu son dalga göçmen akınına, AB'nin yaklaşımını anlamlandırabilmek için ortak göç politikasıyla ilgili AB içerisindeki oluşumları değerlendirmeye dâhil etmek önem arz etmektedir. Arkasından 2011-2019 arasındaki süreci kapsayan yıllarda AB'nin göçmenlere yaklaşımı, uyguladığı politikalar ele alınacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi; ortaya çıkan bu yeni göç dalgasındaki insanlar bu çalışmada göçmen olarak adlandırılmıştır. Ancak zaten göçün zorunlu olarak gerçekleştirilen alt dallarından biri olarak konumlandırılan göçmen kavramı yasal bir statüden ibarettir. Bu nedenle göç kavramının; göçmen ve sığınmacı terimlerini de kapsayan daha geniş bir yelpaze olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. AB'nin göçmen politikalarının tartışıldığı bu bölümde, AB içerisindeki ortak göç politikası oluşturma çalışmalarından bahsetmek bu nedenle anlam kazanmaktadır.

2.7. Türkiye’de Tarihsel Süreç İçerisinde Göçmenlerin Statüsü

Türkiye’de göçmenlere, sığınmacılara yönelik ilk kanun 21 Haziran 1934 tarihinde, 19 Türk kültüründen gelenlerin Anadolu topraklarına yerleştirilmelerini sağlayabilmek namına oluşturulmuş “İskân Kanunu”dur. 16 yıl süresince iltica konularına yönelik olarak kanunda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. 1950 yılında, 1934 yılında oluşturulan İskân Kanunu ile ilişkili olabilecek iki kanun çıkarılmıştır. Bu kanunlardan ilki Türkiye’ye gelen yabancılara seyahat etme ve ikamet özgürlüğü tanımıştır. İkinci kanun ise “Pasaport Kanunu”dur (Perihan & Karaatlı, 2020).

Dünyada göç ve iltica mevzuatının gelişmesine yol açan en önemli olay İkinci Dünya Savaşı olmuştur. Tüm dünyada 1939 – 1945 yılları arası ve sonrasında insanlık tarihinin en büyük insan hareketliliği yaşanmıştır. Bu dönemlerde 20 milyondan fazla insan yaşadığı toprakları terk etmek zorunda bırakılmıştır. “Cenevre Sözleşmesi” bu sancılı dönemin bir ürünü olarak oluşturulmuştur. 1951 yılında yürürlüğe giren sözleşme, günümüzde göçmenlere yönelik geliştirilen normların temelini oluşturmaktadır. Türkiye Cenevre Sözleşmesini 10 yıl sonra 1961 yılında

kabul etmiştir. Türkiye Cenevre Sözleşmesinde belirtilen göçmen tanımına coğrafi sınırlama koyarak sadece Avrupa'dan gelenlere göçmen statüsünün verileceğine dair protokolü 1967 yılında kabul etmiştir. Protokole göre Avrupa sınırlarının dışından Türkiye'ye gelenlere göçmen statüsü verilmeyecek ve bunun yerine bu kişilere geçici koruma sağlanacaktır. Avrupa sınırlarından kast edilen, Avrupa Konseyine tüm üye devletler ile Rusya ve Kafkasya'yı da içine alan bölgedir. Bu bölge dışından iltica talebiyle Türkiye'ye gelenler göçmen statüsünde sayılmayacaklardır. Bu kişilere geçici olacak şekilde uluslararası koruma sağlanacaktır (Perihan & Karaatlı, 2020).

1994 yılına gelindiğinde; 6169 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik esas olarak 1951 sözleşmesi ve 1967 protokolü çerçevesinde düzenlenmiştir. Yönetmelikte Türkiye'ye gelen yabancılara ilişkin usul, esaslar ve bunun yanında yetkili kuruluşlar tanımlanmıştır. Yönetmelik ile ilgili en önemli sorun uygulamada ortaya çıkmıştır. Ülkeye gelen yabancıların süreç ile ilgili detaylı bilgilendirilmemesi ve iltica sürecinin kısa bir süre içinde yapılması gerekliliği uygulamada önemli problemlere yol açmıştır. Mevcut problemlere çözüm getirebilmek amacı ile 2006 yılında yeni bir yönetmelik kabul edilmiştir. 1994 yılında belirlenen 10 günlük başvuru süresi kaldırılmış ve “gecikmeden”, “makul olan en kısa sürede” başvurulması gerekliliği hükmü kabul edilmiştir (Bozbeylioğlu, 2015).

2011 yılına kadar Türkiye'de göçmenlerin haklarına ilişkin kapsamlı sayılabilecek kanun boşluğu görülmektedir. 2011 yılından sonra özellikle Suriye'de çıkan iç savaşın da etkisiyle önemli hamleler yapılmıştır. 2012 yılında göçmenlere yönelik yönerge oluşturulmuştur. Bu yönergenin de kapsayıcı olmadığı görülerek 04.04.2013 tarihinde “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kabul edilmiştir. Bu kanunla birlikte, İç İşleri Bakanlığına Bağlı “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. 2014 yılına gelindiğinde “Geçici Koruma Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Yönetmelik temel olarak; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve korunmaya muhtaç grupların, birey bazında uluslararası koruma statüsünün belirlenebilmesinde sorun yaşayanlara yönelik koruma işlemlerini içermektedir. Geçici korumaya tabi olanlara çalışma izni sağlanmıştır ancak çalışma izni geçici koruma süresinden fazla olmamalıdır. Tüm bu yapılanlara rağmen sığınmacıların çalışma piyasasına katılabilmeleri hususunda problemler yaşanmaya devam etmiştir. Bu anlamda 2016 yılında sığınmacıların çalışma piyasalarına katılabilmelerini kolaylaştıracak yeni

yönetmelik yayımlanmıştır. 2016 yılı dikkate alındığında Türkiye’de kayıtlı 7053 Suriyelinin çalışma izni bulunmaktadır (Perihan & Karaatlı, 2020).

3. MÜLTECİLİK HAKLARI VE GÖÇMENLERİN EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL SORUNLARI

3.1. Göçmenlik Bağlamında Hak Kavramı

20. yüzyılın en önemli siyaset kuramcılarından biri olan Hannah Arendt, “Totalitarizmin Kaynakları” kitabında, haklara sahip olma hakkından söz eder ve “Bir örgütlü topluluğun üyesi olma hakkının varlığını, ancak yeni küresel siyasi durum yüzünden bu hakları yitirmiş ve bir daha kazanamayan milyonlarca insan ortaya çıktığında fark etmeye başladık.” (Arendt, 2018, s. 304) şeklinde ifade eder. Böylece, Arendt “haklara sahip olma hakkı” kavramını akademik literatüre kazandırmış olur. İki büyük Dünya Savaşının ardından ortaya çıkan ulus devletler yönetiminde azınlık olarak görülüp ulusun dışına itilen ve bir ülkenin yurttaşı olmayan insanların, insanlığın da dışına atıldığını gözler önüne sermiştir. Günümüzde göçmenlerin yaşadığı durumu Arendt’in ortaya koyduğu “haklara sahip olma hakkı” kavramı ile anlamaya çalışmak için “hak” kavramının açıklığa kavuşturulması, sözü edilen ve sahip olunması gereken hakların neler olduğunun anlaşılması ve korunması açısından önem taşımaktadır. Bunun için insan hakları ve yurttaş hakları konuları incelenerek, göçmenlerin haklara sahip olma hakkı üzerinde durulacaktır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “hak” adalet, adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç olarak tanımlanmaktadır. Almanca’da “Interesse” olan kelime Türkçeye menfaat şeklinde çevrilmiş ve hak da “hukuk ile korunan menfaattir” şeklinde ifade edilir olmuştur. Böylece hukukta “hak” kelimesi, kişilerin hukuk düzeni tarafından korunmaya değer bulunmuş menfaatlerini ifade eder.

Bu tanımdaki menfaat (çıkar) terimini sorunlu bulan Kuçuradi’ye göre, çıkar söz konusu olduğunda, kişiler hak ettiklerinden fazlasını alırlar ve bu da bir başkasından onun hakkı olan bir şeyin eksilmesi anlamına gelir. “Hak” ile “çıkar/menfaat” ın dikkatle birbirinden ayrılması gerekir. Kuçuradi şu soruyu sorar: “Bir şeyin birinin “hakkı” olduğunu iddia ettiğimiz zaman, ne kastediyoruz? Ve şöyle cevaplar: Onun yoksun bırakıldığı ve ona muhakkak verilmesi gereken bir şeyi kastediyoruz” (Kuçuradi, 2016).

İşte bütün insanlara muhakkak verilmesi gereken, ellerinden alındığında yoksun kaldıkları en önemli haklar da insan haklarıdır. Göçmenler söz konusu

olduğunda ise, Kuçuradi'nin “yoksun bırakılma” ifadesi, daha da anlaşılır hale gelmektedir.

O halde, bir şeyden yoksun bırakıldığını düşündüğümüz insanların, yoksun bırakıldıkları o şeyin, gerçekten yoksunluk olup olmadığına, yani yoksun bırakıldıkları şeyin bir hak olup olmadığına nasıl karar verebiliriz? Kuçuradi'nin cevabı şöyledir:

a) Bir kişinin belirli bir anda sahip olduğu şeylere, b) başka birinin aynı anda yine sahip olduğu şeylere bakıyor ve bunları c) değer verdiğimiz üçüncü bir şey açısından karşılaştırıyoruz. Birinin sahip olduğu ve durumunu daha “iyi” yapan – diğer kişiye göre olanaklarının daha fazla olmasını sağlayan- ve diğer kişinin de sahip olması gerektiğini düşündüğümüz bir şey açısından yapıyoruz bu karşılaştırmayı (Kuçuradi, 2016).

Günümüzde göçmenlerin yaşadığı sorun da aslında tam olarak budur, bu insanların durumu bir “hak” meselesi olarak görülmemektedir. Ev sahibi konumundaki devletler göçmenleri kendi ülkelerine gelen “misafir”, “sığınmacı” olarak görerek “geçici koruma” altına almaktadırlar. Böylelikle “haklara sahip olma hakkı” yerine göçmenlerin bahtına devletler tarafından bahşedilen bir “lütuf” düşmektedir. Haklara sahip olma hakkı diye bir hakkın var olduğu ve bu hakkın insanın olanaklarının gelişmesini sağlayan en önemli unsur olduğu bütün devletlerce kabul edilmelidir. Her insanın bir örgütlü topluluğun üyesi olarak yaşama, kamusal hayata katılma hakkı vardır ve bu “hak” terimi olması gerekeni ifade etmektedir.

3.2. Göçmenlere Tanınan Haklar

İnsan hakları kavramı farklı bakış açılarına göre farklı şekilde tanımlanmaktadır. Ortak bir tanım noktası kişidir. İnsan hakları; insanların sosyal statülerine, ırklarına, dillerine, dinlerine ve diğer bireysel değerlerine bakılmaksızın sahip oldukları hakları ifade eder. İnsanı değerli kılan, ortak temel haklarıdır. İnsan değerleri insan haklarıyla bağlantılıdır. Bunlar evrenselliğin ve eşit muamelenin temel ilkeleridir. Ayrıca, insanlığın ortak sorunları vardır. Bu sorunların çözümü şiddet ve zulmün olmaması olmalıdır. Çünkü yüksek medeniyetlerde insan hakları konuları tüm halkların ortak sorunları olarak görülmektedir (Kuçuradi, 20016). İnsan haklarının her yerde ihlal edilemeyeceği kuralı ve insan onuru vardır. Ülkelerini terk etmiş olmalarına rağmen göçmenler ve sığınmacılar da dünya vatandaşlarıdır. Göçmenlerin insan hakları uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Bu

Çalışmada göçmenlere tanınan haklar konusu ayrıntılı olarak tartışılmakta ve açıklanmaktadır.

3.2.1. Yaşama Hakkı

Gemalmaz (2005: 350), hem bireylerin fiziksel hem de zihinsel sağlığını korumak ve bütünlüklerini sağlamak için yaşam hakkını ifade eder. Yaşam hakkı, uluslararası hukukta bireylere tanınan haklardan biridir. Yaşam hakkı uluslararası hukukla korunmaktadır. Hiç kimse bu haktan hiçbir şekilde veya ne pahasına olursa olsun yoksun bırakılamaz. Her insan; can güvenliği, kişisel özgürlük ve güvenlik gibi temel haklarla doğar. Bu bağlamda, TarafDevletler, göçmenlerin bulundukları yerde yaşama haklarını korumak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Katılımcı lkeler, göçmen ve sığınmacıların yaşamlarını çok açık ve kapsamlı bir şekilde inceleyerek gerekli adımları atmalıdır. Uluslararası anlaşmalar gereğince, hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, gözaltına alınamaz veya sınır dışı edilemez. Bu madde ile göçmen akımlarının, haksız tehcir ve keyfiliklerin oluşmasının yanı sıra uluslararası düzeyde güvence altına alınarak insanların sınır dışı edilmesinin önlenmesini amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu makale birçok uluslararası anlaşmanın imzalanmasını mümkün kılan bir ilham kaynağı olarak da bilinmektedir.

Göçmen ve sığınmacıların önemli bir kısmı olumsuz yaşam koşulları nedeniyle ülkelerini terk etmektedir (Doğan, 2018: 33). Göçmenler, göç ettikleri lkelerdeki vatandaşların haklarına doğrudan erişemezken, nerede olurlarsa olsunlar doğrudan uluslararası kabul görmüş temel haklardan yararlanırlar. Bu haklardan en önemlisi yaşam hakkıdır. Göçmenler göç ettikleri lkelerin temel yasalarına uydukları sürece tutuklanmamaları veya gözaltına alınmamaları garanti altına alınmıştır. Göçmenlerin durumu, ifadeleri, sınır dışı edilmeleri veya gnderilmemeleri, lkelerin içişleri bakanlıkları tarafından alınan kararlara bağlıdır. Bu kararların uluslararası hukuka aykırı olması beklenmemektedir. Yunanistan, Macaristan ve Slovakya gibi AB yesi ülkeler tarafından alınan sert önlemler, sığınmacıların sınırı geçmemesini sağlamak; yaşam hakkına saygı gösterilmediğinin bir göstergesi olarak olumsuz bir örnek ortaya koymuştur. İnsan hayatının ve onurunun her türlü vasıtayla korunması beklenmektedir.

3.2.2. Geri Gönderilmeme Hakkı (Non- Refoulement)

Göçmenlere özgü haklar arasında en önemlisi, göçmenlerin güvenliklerinin tehdit altında olduğu ülkelere sınır dışı edilmesini yasaklayan "geri göndermeme" ilkesidir. Göçmenlerin iradeleri dışında yaşamlarının ve özgürlüklerinin tehdit altında olduğu ülkelere geri dönmelerini yasaklayan bu ilke, göçmenlere karşı tüm güvencelerin ve uluslararası korumanın özü için bir ön koşuldur (Peker & Sancar, 2005: 30-32).

Bu hak, Cenevre Sözleşmesi'nin 33. maddesinin 1. fıkrası ile güvence altına alınmıştır. Sırasıyla; Hiçbir Taraf Devlet, yaşamı veya özgürlüğü ırkı, dini, itaati, belirli bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle tehdit altında olan ülkelerin sınırlarına hiçbir şekilde geri gönderemez (BMMYK, 2000, s. 11-12).

Kuralın istisnalarını "ulusal güvenlik" ve "kamu düzeni" gibi belirsiz kavramlara geri dönüşün yasaklanmasına dayandırmak, keyfi yorum ve uygulamalara kapı açtığı için bu ilkenin garanti edilen değerini zayıflatır. Devletlerin bu kavramın uygulanmasında iyi niyetle hareket etmeleri ve göçmenlerle ilgili güvencelerin etkin işleyişi açısından uluslararası insan hakları hukukunun bir ilkesi olan "Hak ve özgürlükler lehine yorumlama" ilkesine bağlı kalmaları esastır (Peker & Sancar, 2005: 32).

3.2.3. Göçmenlerin Menkul ve Gayrimenkul Edinme Hakkı

Cenevre Sözleşmesi'nin 13. maddesi, göçmenlerin mülk edinme hakkını tanıyarak, "Taraf Devletler, her mülteciye mülk edinme ve bunlarla ilgili diğer hakları, mülk ve taşınmaz mallarla ilgili kira sözleşmelerini ve diğer sözleşmeleri, mümkün olduğunca ve her halükarda aynı koşullar altında yabancılara normalde tanınanlardan daha az elverişli olmayan bir şekilde kullanacaklardır" (BMMYK, 2000, s. 4).

3.2.4. Göçmenlerin Çalışma Hakkı

Cenevre Sözleşmesi'nin üçüncü kısmı, "Göçmenler için gelir getirici işler" bölümünün 17, 18 ve 19. maddelerinin göçmenlerin çalışmasına izin verdiğini belirtmektedir. Bu haklar şunlardır (BMMYK, 2000, s. 7):

Cenevre Sözleşmesi'nin 17. maddesine göre, "Taraf Devletler, topraklarında yasal olarak ikamet eden her mülteciye, yabancı bir devletin vatandaşı yabancı bir devletin vatandaşı ile aynı koşullar altında gösterdikleri aynı olumlu muameleyi yapacaklardır" (BMMYK, 2000, s. 7).

Cenevre Sözleşmesi'nin 18. maddesine göre, "Taraf Devletler, topraklarında yasal olarak ikamet eden göçmenlere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ve ticaret alanlarında kendi işletmelerini kurma ve sanayi ve ticaret şirketleri kurma hakları bakımından mümkün olduğunca elverişli ve her halükârda aynı koşullar altında yabancılara normalde verdiklerinden daha az elverişli olmayacak şekilde davranacaklardır" (BMMYK, 2000, s. 7).

Cenevre Sözleşmesi'nin 18. maddesi, "her Taraf Devlet, kendi topraklarında yasal olarak ikamet eden ve o Devletin yetkili makamları tarafından tanınan diplomalara sahip olan ve uzmanlaşmış bir meslekle uğraşmak isteyen göçmenlere mümkün olduğunca uygun ve her halükârda aynı koşullar altında tüm yabancılara verilenden daha az elverişli olmayan bir muamele yapacaktır" ve böylece insanların kendi çalışma alanlarında özgürce çalışmalarını sağlayacaktır. (BMMYK, 2000, s. 8).

Ayrıca bakınız 24. Maddede belirtildiği üzere, işçilerin fazla mesai ücreti, aile yardımı, ücretli izin, toplu sözleşme, sosyal güvenlik ve üye ülke vatandaşı olarak tazminat hakkı gibi temel haklardan yasaların izin verdiği ölçüde yararlanması öngörülmüştür (BMMYK, 2000, s. 8).

3.2.5. Dini Vecibeleri Yerine Getirme Hakkı

Cenevre Sözleşmesi'nin 4. maddesine göre, "Taraf Devletler, ülkelerindeki göçmenlere yönelik muameleye, en azından dini görevlerini yerine getirme özgürlüğü ve çocuklarının dini eğitim özgürlüğü konusunda vatandaşlara tanıdıkları kadar mutabakat sağlarlar" (UNHCR, 2000, s. 4). Din ve vicdan özgürlüğü, her türlü hoşgörüsüzlüğün ve dine veya inanca dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin Deklarasyonun 1. maddesinde belirtildiği gibi; dilediği dine veya inanca sahip olmak veya olmamak, gizlice veya açıkça tek başına veya başkalarıyla birlikte ibadet etmek, dininin ve inancının bir gereği olarak her bireyin özgürlüğüdür (BMMYK, 2001, s. 265).

3.2.6. Eğitim erişim ve eşitlik

Tüm bireyler eşdeğerdir. Eşitlik toplumların koruyucusudur, modern toplumlar için esastır ve toplumları bir araya getirmede rol oynar. Eşitliğe önem vermeyen toplumlara düzensizlik ve kanunsuzluk hakimdir. Eşitlik aynı zamanda toplumda adaletin gelişmesini de sağlar.

Bütün bunların olabilmesi için toplumda eğitimde eşitlik olması gerekir. Demokratik bir toplum, Devlet tarafından sağlanan demokratik bir oluşum tarafından sağlanır. Toplumda eşitlikten bahsedebilmek için öncelikle yasalarda eşitliğin sağlanması gerekir. Ayrıca katılımda eşitlik, statüde eşitlik, fırsat eşitliği ve eğitimde eşitliğin sağlanması da önemlidir (Özerk, 2008).

Eğitime erişim, bireylerin eğitim hakkını gerçekleştirmelerinde en önemli adımdır. Eğitime erişim, toplumda farklı özellik ve ihtiyaçlara sahip kişilerin hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm eğitim süreçlerine eşit olarak erişebilmeleridir (ERG, 2015-2016). Herkes için ücretsiz ve erişilebilir eğitimin sağlanması, neredeyse iki yüz yıldır tartışma konusu olmuştur. Ulus-devlet yapısı içinde daha da önemli hale gelmiştir.

Bireylerin eğitime erişim hakkının sağlanması devletin sorumluluklarından biridir, ancak aynı zamanda devletin toplumdaki eşitsizlikleri önlemesini ve dezavantajlı gruplar için olumlu programlar geliştirmesini gerektirir (Yıldız, 2008). Eğitimdeki eşitsizlikler, çocuklu ailelerin sosyal ve kültürel yapısının yanı sıra ekonomik yetersizliğinden de kaynaklanmaktadır. Yoksulluğun yol açtığı beslenme ve büyüme sorunlarının yanı sıra, eğitimin öneminin ekonomik nedenlerle yeterince algılanmaması veya geciktirilmemesi eşitsizlikleri daha da artırmaktadır. Ancak, bireylerin eğitime erişimi sağlansa bile eşitsizlikler devam edebilmektedir. Cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, göç veya göçmenlik, engellilik, etnik köken, kültürel farklılıklar, bölgesel farklılıklar eğitime erişimin önündeki engellerden bazılarıdır. Tüm bireylerin ve grupların eğitimi önemli bir bilgidir. Aynı zamanda okul terkleri ve devamsızlıkları da önlenmelidir (Tüzün, 2017).

Eğitim sistemindeki farklılıkların farkına varılarak ve dönüştürücü politikaların hayata geçirileceği şekilde yapılandırılması önemlidir. Zengin ve fakir arasında ayırım yapılmayan okullar ve sınıflar, örneğin engelli öğrenciler ve aynı okullarda okuyan ve göçmenlerle okuyan engelli öğrenciler. Bir bireyin herhangi bir nedenle eğitim sürecinden dışlanması, derinleşen bir yabancılaşma duygusuna ve başka sorunların ortaya çıkmasına neden olur.

Ancak, özel okullar toplumda eşitliğe katkıda bulunmalıdır. Özel okullar, düşük gelirli gruplardan gelen göçmenleri, kızları ve çocukları eğitmek için daha fazlasını yapmalıdır. Özel okullar ve üniversiteler, yukarıdaki grupların ülkenin sosyal hareketliliğine daha fazla katkıda bulunabilmesi için burs sağlamalıdır.

21. yüzyılda, öğrenme, gelişme, kariyer yapma ve tırmanma fırsatları sadece yüksek gelirli bir gruba verilebilecek fırsatlar değildir. Toplumda dayanışmadan, etik değerlerden ve saygıdan bahsedebilmek için eşitlik gereklidir. Toplumda birlikte yaşayan insanların kapsayıcı ve zorunlu olabilmesi için, ancak eğitimle sağlanabilecek gelir dağılımında eşitliğin sağlanması gerekmektedir (Özerk, 2008).

Bireylerin eğitim süreçlerine katılımını etkileyen faktörler iki başlıkta toplanabilir. Eğitim sisteminin işleyişine dayanan ilk isim; Sistemin yapılanmasına bağlı olarak eşitsizlik yaratan okullar, sınıflar, öğretim materyalleri, öğretmenler gibi olgular olsa da ikincisi ise şudur; sosyal sistemdeki yapısal eşitsizliğe bağlı faktörlerdir. Bu faktörler daha çok ailenin sosyo-ekonomik yapısı, kültürel faktörler, bölgesel eşitsizlik ve öğrencilerin aldıkları eğitimin süresi gibi faktörlere odaklanmaktadır (Aygül, 2018).

Ekonomik durumu iyi olan aileler eğitime önem verdikleri için, bu ailelerin çocukları uzun süre eğitimde kalabilmekte veya yüksek öğrenimlerine devam edebilmekteyken, ekonomik durumu kötü olan aileler genellikle çocuklarını 40 yaşında iş bulabilecekleri veya bir mesleğe hâkim olabilecekleri iş bölgelerine göndermektedir (Gürel & Kartal, 2015). Türkiye'de aile gelirleri arttıkça çocukların eğitime erişimi ve katılım oranları da artmaktadır. Ancak kültürel yapının eğitime erişimi nasıl etkilediğine örnek olarak batı bölgelerinde aynı gelir düzeyine sahip ailelerin katılım oranlarının doğu bölgelerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark, kız ve erkek çocukların eğitime erişiminde de belirgindir. Doğu bölgelerinde, kız çocuklarının eğitime erişimi batı bölgelerine göre daha düşüktür. Bu veriler cinsiyet eşitsizliğinin boyutunu göstermede de önemlidir (Tomul, 2007).

Türkiye'de eğitime erişim hakkı Anayasa'nın 42. maddesinde tanımlanmıştır. Madde, 222 sayılı İlköğretim Kanunu ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (mevzuat.gov.tr) ile güvence altına alınmıştır. Türkiye'nin ulusal mevzuatı, aileleri uluslararası koruma talep eden çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocuklar için eğitim hakkını desteklemektedir. Devlet okulları ücretsizdir ve tüm göçmen çocuklar bunlara devam etme hakkına sahiptir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitime erişimi genişletme çabalarına rağmen, özellikle Türkçe konuşmayanlar, çalışan çocuklar, kırsal kesimde yaşayan kız çocukları, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları, özel gereksinimli çocuklar, Romanlar, göçmenler, yoksul çocuklar ve çoklu

ayrımcılık mağduru çocuklar için eğitime erişimin önünde hala engeller olduğu unutulmamalıdır (ERG, 2015-2016).

Eğitime erişimle ilgili hedefler büyük ölçüde nicel olsa da (okul öncesi eğitimin genişletilmesi, özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin katılımının artırılması ve ortaöğretime yönelik hedefler gibi), devamsızlığın önlenmesi, okul tamamlama oranlarının iyileştirilmesi ve okullaşma oranları ile birlikte yükseköğretime geçişin dikkatle izlenmesi gerekmektedir. Türkiye'de okullaşma istatistikleri incelendiğinde, 2019-2020 öğretim yılında okul öncesi beş yaş arası çocukların net okullaşma oranı %71,22, ilkokulda %93,62, ortaokulda 95,90 ve ortaokulda 85,01 olarak gerçekleşmiştir (MEB, 2020b).

Eğitime erişim eksikliği, göç yollarındaki çocuklar arasında özellikle yaygındır ve dünyadaki göçmen çocukların yarısı eğitimlerine başlayamamakta veya devam edememektedir (UNICEF, 2017). Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün (HBÖGM) Türkiye'deki yabancılardan geçici koruma altındaki Suriyelilere ilişkin dile getirdiği verilere baktığımızda, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında eğitim çağındaki nüfusun 750.000 kişi olduğunu ve bunların 230.000'inin okula ulaştığını (oransal olarak %30) görüyoruz. Eylül 2019-2020 öğretim yılında eğitim çağındaki nüfusun 1.082.170 kişi olduğu, eğitime erişim sağlayanların sayısının ise 684.919'a (oransal olarak %63) ulaştığı açıktır. Göçmen öğrencilerin okullaşma oranlarına göre 2019-20 öğretim yılındaki seviyelere bakıldığında 5 yaş öncesi yaş grubunda %33,86, ilkokul düzeyinde %96,50, ortaokul düzeyinde %57,66 ve ortaöğretim grubunda %26,77 olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin 39.178'i 11 ilde GEM'lerde öğrenim görmekte olup, bu sayı 199'a düşmüştür. GEM'lerde ki öğrencilerin %95'i Suriyelidir. Suriyelilerden sonra Türkiye'de en kalabalık kesim 170.000 nüfusuyla Afganlar ve 142.000 nüfusuyla Iraklılar. Ancak Suriyeli öğrenci sayısı 30.634 iken, Türkiye'de nüfusu Afganlardan daha az olan Iraklı öğrenci sayısı 58.811'dir (MEB, 2019c).

Milli Eğitim Bakanlığı, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile koordineli olarak, Türkiye'de yaşayan tüm çocukların statüleri ne olursa olsun eğitime erişebilmeleri için gerekli tedbirleri almış ve uygulamıştır. Bu kapsamda; öğrencilere ders saatleri dışında anadillerinde eğitim alma imkânı sunulmuş, Türkçe dil becerisi zayıf olan öğrencilere öncelikle Türkçe eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda akademik engelli öğrencilerin hafta sonu, yarıyıl veya yaz tatillerinde ders almaya çekmesi, dil becerileri zayıf olan öğrencilerin sınıflarda eşit olarak

dağıtılması ve çocukların entegrasyonu konusunda araştırma yapılması yönünde kararlar alınmıştır (Gencer, 2017).

Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF), mülteciler, göçmenler ve en savunmasız çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocukların her türlü şiddet, istismar ve sömürden korunmasını desteklemek ve ulusal çocuk koruma sistemlerini güçlendirmek amacıyla 1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuk Acil Durum Fonu'dur. UNICEF ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) ve Birleşmiş Milletler 2016-2020 Kalkınma İşbirliği Stratejisi çerçevesinde 2016-2020 Türkiye-UNICEF ülke programı üzerinde çalışmayı planlamaktadır. Bu kapsamda Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Kızılayı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF, dezavantajlı çocuklara yönelik olarak uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı'nı (SBP) göçmen çocukları da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu sayede dezavantajlı göçmen çocukların eğitim süreçlerine dâhil edilmesi sağlanmıştır. 2017 yılından bu yana, ziyaret şartına uyan çocuklar nakit yardımı almaktadır. Şartlı destek, 8. sınıfa kadar olan erkekler için aylık 35 TL, kızlar için 40 TL, erkekler için 50 TL, 12. sınıfa kadar olan kızlar için 60 TL olarak belirlenmiştir. Ayrıca okul dışı çocukların örgün eğitime yönlendirilmesinde bir geçiş aşaması olarak öngörülen Hızlandırılmış Eğitim Programı'na (HEP) katılan öğrenciler de ŞEY'den yararlandı. 2017 yılında, devam koşullarını yerine getirmeleri koşuluyla, 2018 yılında 410.740'tan 608.082'ye yükselen CCI'dan 608.082'ye yükselmiştir. GEO, 12 ilde 70 halk eğitim merkezinde uygulanmaktadır (UNICEF, 2018-2019). Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in bu çabalarına rağmen, yaklaşık 400.000 göçmen öğrenci eğitime erişememiştir.

Eğitime erişimde başarılı olmak için öncelikle zorunlu eğitim çağındaki tüm çocukların sisteme dâhil edilmesi gerekmektedir. Özellikle bölgesel eşitsizlikler, kız çocukları, göçmen çocuklar, sokak çocukları, engelli çocuklar, yoksul ve kırsal kesimdeki çocuklar sisteme katılmayacak, eğitime erişim tam olarak sağlanamayacaktır. Kavak & Ergen'in (2007) eğitime erişimde istenen göstergelere ulaşılması için önerileri şöyledir:

Milli Eğitim Bakanlığı, eğitim yoluyla doğrudan veya dolaylı olarak tüm devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları, çocuklarla ilgili uluslararası kuruluşlarla ortaklıklar geliştirmeli ve güçlerini birleştirmelidir.

Eğitim sürecinin dışında kalan çocuklardan hangi sosyal kesim ve grupların oluştuğunu, bu grupların ihtiyaç ve özelliklerini analiz ederek eğitimin tüm kesimlerinin eğitime erişimini sağlamak için özel müdahale stratejileri geliştirilmelidir.

a. “Doğrudan destek yoluyla özellikle yoksullar ve sınırlı erişime sahip aileler için eğitim maliyetlerinin azaltılması, eğitime erişimlerini artırabilir.

b. Okul takvimlerini ve eğitim programlarını daha esnek hale getirmek, etkilenen nüfusların eğitime erişimini artırabilir.

c. Tüm çocukların en az bir yıl okul öncesi eğitim almasının sağlanması ve eğitim kurumlarının öğrenciler için çekiciliğinin artırılması eğitime erişimi artırır.”(Gencer, 2017).

3.3. Uluslararası Alanda Göçmen Hukuku

Günümüzde göçmen kavramı evrensel bir boyut kazanmış bir olgudur. Çünkü faktörler her geçen gün artıyor ve faktörlerdeki artış maalesef göçmen sayısını artırıyor. Mülteci zorla yerinden edilmiş kişileri ifade etmek için kullanılan bir terim olduğundan, doğal olarak bir takım insan haklarından da yararlanmaları gerektiğini gösteriyor. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 14. maddesinin 1. fıkrasında yer alan ve "herkesin başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve yararlanma hakkı vardır”(Aybay, 2006: 14). Göçmenin temel bir insan hakkı olarak tanımlanması, 1948 yılında ilan edilen bu deklarasyonla gerçekleşmiştir (Efe & Ulusoy, 2013: 32; Rechber, 2014, s. 250). O tarihten itibaren bu süreçlerin bir parçası olarak uluslararası insan hakları sözleşmeleri ortaya çıkmış ve başta göçmenler ve sığınmacılar olmak üzere kişilerin sınır ötesi hareketleri artık uluslararası insan hakları rejiminin öznesi haline gelmiştir. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ve Her Türlü Irksal ve Ayrımcı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler bunun birkaç örneğidir (Benhabib, 2016, 17). Uluslararası düzeyde bireylerin ve kitlesel sığınmacıların korunmasına yönelik ilk çalışmalar, Milletler Cemiyeti'ne bağlı koruma ve yardım kuruluşlarının kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir (Gündoğan, 2015: 26).

Uluslararası göç hukuku alanındaki ilk örgüt Norveç Göçmenler Yüksek Komiseri Fredtjof Nansen (1921-1930). Daha sonra Nansen Uluslararası Ofisi 34, Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon Ofisi (UNRRA) ve Uluslararası

Mülteci Örgütü (IRO) gibi kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bu örgütlerin ortaya çıkmasının nedeni, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen büyük göçmen dalgalarıdır. Bunun önemli bir örneği Rusya ve Nazi Almanyası'ndan göçtür (Uzun, 2016: 62-65).

Bu örgütlerin amacı, ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve isteseler bile geri dönemeyen insanları bir an önce yardım eli uzatarak kurtarmaktır. Ancak bugün olduğu gibi kimlik kartları ve pasaport belgeleri yerine seyahat belgeleri dikkate alınmaktadır. Ancak bu örgütler tarafından yapılan göçmen tanımlarında göçmenler için zor olan "yer" ve "tarih" kısıtlamaları vardır (Beter, 2006; UNHCR, 2001; ve Sankar, 2001, s. 12).

Uluslararası koruma hukukunun ilk ve en temel hukuki kaynakları, Göçmenlerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Göçmenlerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüdür (Eryurt, 2017, s. 27; Gündoğan, 2015, s. 26; Rechber, 2014, s. 250; Seyaz ve Gürsoy, s. 590). Buna ek olarak, mültecilerin yasal bir hak olarak tanınması 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer almıştır. Cenevre Sözleşmesi, BM tarafından oluşturulan ve mültecilere içerik açısından hitap eden ve göç krizinin ele alınması için öneri düzeyinde rehberlik sağlayan resmi bir deklarasyondur (Öztürk & Altındal, 2019: 164-165). "Sözleşmeye göre, göçmenler genellikle yabancıların yasal statüsüne sahiptir ve belirli hakların elde edilmesi açısından vatandaşlarla eşit bir temeldedir. Türkiye Sözleşmeyi 1961 yılında onaylamıştır." (Çelikel & Gelgel, 2012, s. 20).

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinin A fıkrası bir göçmeni şu şekilde tanımlar (1951 Sözleşmesi'nin 1. maddesi):

"1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm göreceğine dair köklü bir korkuya sahip olan ve bu nedenle ülkesini terk eden ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen bir kişi."

Bununla birlikte, Sözleşme imza için ülkelere sunulduğunda, bu tanımın başına "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" veya "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" (1951 Sözleşme, Madde 1 § 1-b) kelimeleri eklenerek ülkeler tarafından tercih ve onay için sunulmuştur. Santim. Ayrıca bakınız: Akbulut, 2018, s. 35). Sunulan tanımın metni aşağıdaki gibidir:

(a) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" olarak anlaşılan; veya (b) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar"; ve her Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi imzalamak, onaylamak veya kabul etmek sırasında, bu Sözleşme kapsamındaki yükümlülükleri bakımından bu beyanın uygulama kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.

Bu özelliği ile Sözleşme, göçmenlerle ilgili olarak kısıtlayıcı ve kısıtlayıcı bir özelliğe sahiptir. Zamanla tarih ve yer kısıtlamasının kaldırılması gerekli hale gelmiştir (Eryurt, 2017: 27). Aslında 1951 Sözleşmesi'ne ek olarak hazırlanan 1967 Ek Protokolü, göç kavramı açısından büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası Hukukta Göç Kavramına İlişkin Ek Protokol ile yapılan değişiklik, 1951 Sözleşmesi'nin getirdiği coğrafi ve tarihi kısıtlamaların kaldırılmasını öngörmektedir. Dolayısıyla göçmen statüsü artık sadece 1951 öncesi değil, tüm olaylarda yaşanan sığınma durumlarında kullanılamamakta ve bu karar verildiğinde olayın herhangi bir coğrafyadan kaynaklanmaması gerekmektedir (Seyaz& Gürsoy, 2016, s. 591; ve Sankar, 2001, s. 14; 1967 Göçmenlerin Yasal Statüsüne İlişkin Protokol).

1951 Sözleşmesi'ne 1967 Protokolü eklendiğinde, göçmen tanımındaki "yer" ve "tarih" kısıtlaması kaldırılmış ve göç kriterlerini karşılayan herkes göçmen olarak tanımlanmıştır. Bunu revize edilmiş tanımda görüyoruz. Söz konusu tanım şöyledir: "İrki, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm göreceğinden makul ölçüde korktuğu için uyruğunun ülkesi dışında bulunan ve o ülkenin korumasından yararlanamayan veya oraya geri dönemeyen kişi" (Seyaz& Gürsoy, 2016, 590; Erurth, 2017, s. 27). Sözleşme, göçmenlerin haklarıyla ilgili çok sayıda maddeden oluşmaktadır. Bu hakların önemli maddelerinden bazıları şunlardır:

1. Bir göçmenin taraf ülkelerinden birine kalıcı olarak yeniden yerleştirildikten sonra yapması gereken ilk şey, bu ülkenin tüm kurallarına ve kültürüne saygı duymak ve mevcut kurallara aykırı davranmamaktır.
2. Akit Taraflardan herhangi birine göçmenlik esasına göre yerleştirildikten sonra, temel haklar bakımından o ülkenin vatandaşı olarak muamele görecektir.
3. Hiçbir göçmen asla ırkçılığa maruz kalmamalıdır.

Bu haklardan ilki göçmenlerin önlenmesine, diğerleri ise tarafların göçmenlerle ilgili izleyecekleri yasal politikalar konusunda ne yapmaları gerektiğine yöneliktir.

Ayrıca mülteciye karşı koruyucu bir yaklaşımın özelliğini vurgulamıştır (Öztürk &Altındal, 2019: 164-165; Rechber, 2014, s. 252). Ayrıca din, mülk edinimi, fikri sınai mülkiyet, dernek, sosyal güvenlik mahkemelerine erişim, iş, eğitim, sosyal yardım, sosyal güvenlik, yerleşim ve seyahat gibi konularda düzenlemeler yapılmıştır (Akbulut, 2018, s. 36; Rechber, 2014, s. 251).

Bahsettiğimiz sözleşmelere ek olarak, göçmenler ve sığınmacılarla ilgili başka sözleşmeler de var. Örneğin, "Schengen ve Dublin Sözleşmeleri, Maasritkhta Anlaşması, Amsterdam Antlaşması bunlar arasındadır (Gündoğan, 2015: 28; Beter, 2006; UNHCR, 2001).

Buna ek olarak, bir göçmenin tanımını herhangi bir kısıtlayıcı kriter olmaksızın daha kapsamlı ve geniş bir şekilde ele alan bir başka sözleşme, 10 Eylül 1969'da AddisAbaba'daki Afrika Birliği Örgütü (E) tarafından kabul edilen Afrika'daki Göçmenlerin Özel Yönlerini Düzenleyen DSÖ Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmenin yapısı Afrika'da meydana gelen göç olaylarına uygun olarak uygulanmıştır (Efe ve Ulusoy, 2013: 33). Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler döneminde benimsenen kural ve uygulamalar, uluslararası arenada göç hukukunun temelini atmıştır. Ayrıca göç hukukunun uluslararası alanda gelişmesi de buna bağlıdır (Ergüven &Özturanlı, 2013: 1016). "Milletler Cemiyeti ve onun yerine kurulan Birleşmiş Milletler gibi, bunlar da genellikle milletler arasında uyum ve barışı sağlamak için oluşturulmuş örgütlerdir." (Büyükçalık, 2014, s. 9).

3.4. Göçmenlerin Kamu Hizmetinden Faydalanması

Farklılıklar kendi içinde bile çeşitlilik gösterirken, özellikle göçmenler iş imkânı, barınma, sağlık, eğitim, dil ve politik anlamda farklılık gösteren ülkelere göç etmelerinden dolayı zorlu bir süreç içerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle göçmenlerin psikolojik, sosyokültürel, ekonomik ve hukuki boyutta uyum sağlaması oldukça önemlidir. Göçmenler kamu hizmetlerine erişim konusunda sorunlar yaşamaktadır. Göçmenlerin sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimi, konut edinme, sosyal güvenlik, politik güvenlik hakkı gibi gerekli hizmetlerin sağlanmaması sorunları beraberinde getirmektedir. Kamu kurum ve kuruluşları göçmenlerle iletişim ve onlara destek konusundaki yardımı farklılıkların ayrışmasını ve kutuplaşmasının önüne geçebilecek önemli aktördür. Göçmenlerin sosyo-kültürel uyumu, - yerleşik olma hissi-, kendisine bağlı olduğu kadar göç edilen ülkenin egemen kültürü de oldukça önemlidir. Göçmenin ayrımcılığa uğramaması, iş yerinde beraberlik hissi,

aynı mekânda komşuluk, farklı gruplarla arkadaşlık kurulması ve evliliklerin gerçekleşmesi gibi kriterlersosyo-kültürel uyumu arttıran kriterlerdir.

Göçmen ailelerin sürdürülebilir bir gelecek sağlaması için aile birleşimi oldukça önemlidir. Göçmenin iş sahibi olması, ev sahibi ülke vatandaşlarının yaşam standartlarını yakalaması toplumsal sisteme dâhil olmalarını kolaylaştıracaktır. Mesleki kurslara teşvik, yeni istihdam alanlarının yaratılması göçmenlerin iş imkânlarını arttıracaktır.

Uyumun önemli bir parçası olan ekonomik katılım göçmen kitlenin marjinalleşmesinin önüne geçecektir. Göçmenlerin siyasi olarak katılımı ise göç edilen ülkenin bir bireyi olduğunun açık göstergesidir. Vatandaş olan bir göçmen yasal hakları kullanma konusunda en azından hukuki olarak faydalanabilecektir. Göçmenler için yasa dışı yollardan gerçekleşen göçlerle birlikte insan ticaretinin önüne geçilmeli, göçmenler ya da sığınmacılar iltica haklarını nasıl kullanacağı konusunda bilgilendirilmeli ve hukuki süreç içerisinde yönlendirilirken farklı dillerde hizmet imkânı arttırılmalıdır. Kişisel vasfın artması ve yaşadığı topluma daha iyi bir uyum için eğitimin de önemli bir rolü vardır. Eğitim, göçmenlerin daha yapıcı ve aktif bireyler olmasına katkı sağlayarak yaşamlarını kolay inşa etmelerini ve topluma aidiyet hislerini daha çok arttıracaktır. Aksi takdirde eğitimsiz bir göçmen düşük ücretli, kolay olmayan ve standartları düşük işlerde çalışmak durumunda kalacaktır.

İstihdam eşitliği, adil ücretlendirme, standartlara uygun barınma ihtiyacı, eğitim, sağlık, kamu hizmetlerine erişim, göçmenlerin yasal haklarının korunması göçmen ve ev sahibi toplum arasında karşılıklı iletişim kanallarının açık tutulması, dil problemini çözecek önlemler alınması, ulusal ve yerel düzeyde teşkilatlanmış esnek bir kamu idaresi oluşturmak kamunun göçmenler sorununu çözmesi için temel kriterlerdir (Karasu, 2011: 637-640)

AB'nin kamu hizmetleri kapsamında yaptığı düzenlemeler ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın temelinde göçmenlere yönelik dışlanmayı önlemek olduğu belirtilmiştir. Bu hizmetler Genel Yarar Hizmetleri ve Genel Ekonomik Yarar Hizmetleri olarak adlandırılmaktadır. Genel Yarar hizmetleri özel yükümlülöklere dayanarak ticari ya da ticari olmayan hizmetleri ele alırken, Genel Ekonomik Yarar Hizmetleri ise ekonomi alanındaki hizmetleri kapsamaktadır. Bu hizmetlerin sınıflandırılması temel ihtiyaçlara ulaşım hakkı, sosyal, yerel, maddi dayanışma ve kamu politikalarının tasarısı, pazarın zayıf alanlarını çözme ve uzun dönemli gelişim gibi düzenlemelerdir. Genel Ekonomik Yarar Hizmetleri, Maastricht Anlaşmasıyla

birlikte başlayan bir süreç olup Amsterdam Antlaşması ile ise AB'nin ortak değerlerinin bir bütünü olarak kabul edilmiştir. Lizbon Antlaşması ile anlaşmaya ek 26 numaralı protokolde üye ülkelere ekonomik ya da ekonomik olmayan hizmetlerde genel yarara yönelik şeffaflık, eşit muamele ve ayrımcılık yasağı gibi temel ilkeler çerçevesinde eylemde bulunma serbestisi verilmiştir.

2011 yılına ait Komisyon Bildirisiyle yasal olarak ülkede yaşayan göçmenler Genel Yarara Yönelik Hizmetlerden faydalanabilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca 2006 yılına ait "Genel Yarara Yönelik Sosyal Hizmetler" başlıklı komisyon bildirisinde ilgili sosyal hizmetlerin içerisinde göçmenleri de kapsayacak şekilde dil kursları, rehabilitasyon ve iş yaşamına katılım için gerekli formasyon hizmetlerinden bahsedilmiştir. 2004 tarihli Adalet ve İç İşleri Konseyi'nin 14615/04 Sayılı Konsey Belgesi ile 11 Ortak Temel İlke benimsenmiştir. Bu ilkeler; entegrasyonun temel yapısının Avrupa değerlerine saygıyı, eğitim ve istihdam alanında göçmenlerin topluma katılımı, kamusal ve özel mal ve hizmetlere erişimi; Temel haklar çerçevesinde çeşitli kültürel ve dini faaliyetlerin garanti altına alınmasıdır. Yerel düzeydeki entegrasyon araçlarının belirlenmesi sürecinde demokratik katılım ve karar prosedürlerine göçmenlerin dahili gibi ilkeler belirtilmiştir. Çok kültürlü toplumlar adına birey ve gruplarda kültürel ve psikolojik uyum ve değişime yönelik gereklilikler ifade edilmiştir. Komisyon'un 2007-2013 bütçesi kapsamında komşularla farklılık yönetimi, kültürlerarası eğitim ve diyalog, karşılaştırmalı öğrenme platformu ve araçları gibi konuları içeren hibe programları hazırlanmıştır. 2014-2020 bütçe döneminde ise "Sığınma Göç ve Entegrasyon Fonu" 3.137 milyar euro kaynağa sahip genişletilmiş bir fon kurulmuştur. Bu fon sığınma, yasal göç ve entegrasyon, geri dönüş ve dayanışma konularının ana faaliyetler olduğu belirtilmiştir (Sönmez & Süleymanov, 2017: 47-48).

Türkiye'ye gelen yabancıların ülkeye kabulü, yasal haklara erişimi ve devletin uluslararası göç alanında ilgili politika oluşturma sürecini etkileyen kanun Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Bu kanunun 91. maddesinde yer alan Geçici Koruma Rejimi genişletilmiş, AB ve Türkiye arasındaki diyalog sürecinde göçmen entegrasyonu, bir arada yaşama kültürünü geliştirme gibi konularda etkileşim artmıştır. 2008 Katılım Ortaklığı belgesinde ayrıntılı olarak ele alınan 1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi kısıtlılık kaldırılmış ve göçmenler için ikamet ve sosyal destek birimlerinin geliştirilmesi, entegre sınır yönetimi ve iltica alanında AB müktesebatı ile uyum sağlamak amaçlanmıştır. Türkiye'de 2005 yılında

yayınlanan "İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı" ayrı bir başlık olarak tekrar değerlendirilmiştir. Bu plan entegrasyon eylemleri ile ilgili olarak denetleyici ve düzenleyici aktörün devlet olduğunu vurgulamıştır.

Entegrasyon eylemleri yasa ile yetkilendirilmiş kurumun yönetmesi ve bu kurumun yerel yönetimler, STK'lar ve işverenler ile iş birliği içerisinde çalışması ifade edilmiştir. YUKK, göçmenlerin entegrasyonu ve bir arada yaşama kültürünü oluşturmayı amaçlayan sivil bir alt yapı sunmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) adıyla kurulan bu kurum yabancılara ilişkin işlemleri yürüten Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yetkisi İçişleri Bakanlığına vermesi bu alanda yapılan yeni düzenlemeleri sivilleştirmiştir. 2013 yılında kurulan GİGM'e YUKK'un 96. maddesine dayanarak uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve yabancılar için yerli toplum ile uyumu kolaylaştırma, bağımsız hareket edebilme imkânı sağlayacak faaliyetler gerçekleştirme görevleri verilmiştir.

GİGM'in kanun ile belirlenmiş bir diğer görevi ise Suriyeli vatandaşlar da dâhil olmak üzere ülkedeki yabancıların bir arada yaşama kültürü geliştirilmesi ve kurumun gönüllük esasına dayalı toplumun birbirini anlama anlayışı artırılmasıdır. GİGM uyum konusunu ne asimilasyon ne de entegrasyon olarak tanımlamış ve faaliyetlerini "göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyon" anlayışı üzerine kurulduğunu ifade etmiştir. GİGM, YUKK'un 96(3) maddesine göre bu kişilere kamusal ve özel mal ve hizmetlerden faydalanma, eğitim ve ekonomik faaliyetlere ilişkin hizmetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, sağlık hizmeti sağlamaya yönelik kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerini barındıran eylem programlarını içermektedir. Bu noktada faaliyetlerin toplumda yaygınlaşması adına kamu kurum ve kuruluşları ve STK'larla birlikte işbirliği yapılması öngörülmüştür. Fakat Türkiye'de yaşayan geçici koruma altındaki kişi sayısı yoğunluğu ve müdürlüğün geniş görev tanımı çoğu faaliyetlerin gerçekleşmesi hususunda yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin 6. maddesinde belirtilen geri gönderme yasağı Suriyeli vatandaşları dâhil ederek şekillenmiştir. Gelen kişilerin hayatı ve özgürlükleri tehdit altında bulunacağı yere geri gönderilmeyeceği hükmü ve dolayısıyla Suriyeli vatandaşların Türkiye'de kalmaları garanti altına alınmamaktadır. Yönetmelik kapsamında yabancılara sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ve tercümanlık hizmetlerinin verilme şekli ayrıntılarıyla birlikte düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin temel amacı geçici koruma

statüsü uyarınca yabancılara sağlanan hizmetlerle birlikte Türkiye’de kaldıkları süre boyunca yerel halk ya da toplumla uyumu arttırabilmektedir.

Yabancıların Türkiye’ye gelmelerine neden olan sebeplerin ortadan kalkması kişilerin geri gönderilmeleri için hukuki bir engel bulunmamaktadır. Diğer yandan bu yönetmelikte yabancıların vatandaşlığa geçmesine ilişkin herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Bu anlamda özellikle Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlere yönelik benimsenen “misafir” söylemi devam etmektedir (Sönmez & Süleymanov, 2017: 49-50).

3.5. Göçmenlerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunları

BMMYK verilerine göre dünyadaki en yoğun göç hareketinin 2014 yılında yaşandığı tespit edilmiştir. Her gün ortalama 42.500 kişinin yurdundan ayrılmak zorunda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişilerin yurtlarından ayrılmalarına sebep olan unsurlardan biri savaştır. Savaştan kaçan bireylerin sayısı son yıllarda dört kat yükselmiş durumdadır (Ay, 2016). Göç eden insanlar ve göç ettikleri ülke ve ülkenin halkı için çeşitli problemler ortaya çıkmaktadır. “Göçmenlik enternasyonal bir problem olarak görülmektedir. Bu nedenle Göçmen problemi, enternasyonal belgelerle mevzuatlar yoluyla çözüme ulaştırılmaktadır” (Yükseker, 2006).

Göçmenler yaşamaya başladıkları ülkelerde birçok sıkıntı ve problemle karşılaşabilmektedir. Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere göçmenler barınma, beslenme, sağlık ve eğitim konularında yerleştikleri ülkede sıkıntılar yaşamaktadır. Dil sorunuyla beraber kültürel değişikliklerinden dolayı dışlanabilmektedir. Zaman zaman sosyal olarak dışlanmayla yüz yüze gelebilmektedir. Sosyal dışlanma, kapitalist düzenin eriştiği yeni bir aşama olarak karşımıza çıkmaktadır. Global anlamda yaşanan değişimler sonucunda; artan rekabet koşullarının, üretim sırasındaki değişim ve dönüşümlerdeki yeniden yapılandırma süreçlerinin siyasi ve toplumsal kurumlar temelinde gündeme gelmesiyle yeni serbest politikaların ve eşitsizliklerin ele alınması ortaya çıkmaktadır (Sapancalı: 2008: 4).

“Bahsedilen sosyal dışlanma durumu; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinden ve sosyal yardımlardan dışlanma biçiminde karşımıza gelmektedir. Bazı durumlarda, sosyal dışlanma; yoksulluğun nedenidir, bazı durumlarda ise sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır” (Sapancalı, 2008: 58-59). Ancak göçmenlerin yaşadıkları sosyal dışlanma durumu normal bireylerle kıyaslandığında, daha ağır bir

tablo ile karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedeni de farklı bir ülkede olmanın yanında, birçok zaruri ihtiyaçtan mahrum kalmaları olmaktadır.

Kişilerin temel gereksinimlerini gidermek maksadıyla hayatını idame ettirebileceği yeterli gelirin olmadığı durumlar da maddi anlamda dışlanmış olmahtır. İşsizlikse gelirden yoksun kalmış olmanın en belirgin sonucu olarak görülmektedir. Uzun süreli işsizler ekonomik dışlanmanın en temel ögesidir. Bir işe sahip olmak, bireylere sosyal anlamda statü, gaye, kabiliyetlerini geliştirme olanağı ve özsaygı sağlamakla birlikte bir kimlik sahibi olmalarına imkân vermektedir (Savcı: 2002: 48).

Göçmen statüsüne sahip olabilmek için yurt dışında olmak, dil, din, renk, ırk veya inaniştan dolayı zalimlik görme korkusu hissetmek, zulüm korkusunun acımasız realitesi ve korkularından kaynaklı memleketine dönememe veya dönmeyi istememe durumunu kapsamaktadır (Bulut vd., 2016: 3019).

Suriye iç savaşı başladığında, zulme uğrama riski altında bulunan Suriyeliler ülkelerinden kaçtıkları zaman bunun kısa sürede son bulacağını ve memleketlerine bir an önce dönebileceklerini sanmaktaydılar. Ancak savaşın kısa sürede bitmeyip aksine uzaması bu durumun geçici olmadığını gözler önüne serdi. Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının ilerleyen yıllarda Türkiye’de hayatlarına devam etme ve mümkün olursa Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı hakkına sahip olmayı istedikleri günümüzdeki araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır (Apak, 2015; Erdoğan, 2015).

Çocukların göçmen olma durumunu kabullenip benimseyebilmesi yetişkinlere göre çok daha zor olmaktadır. Çünkü göçmen olma durumunun psikolojik yansımalarının yanı sıra göçmen çocukları bekleyen fakirlik, hastalık, barınma sorunları, kötü yaşam koşulları, kötü niyetli kişilerce zarara uğratılma tehlikesi, işkence, cinsel istismar, kötü koşullarda çalıştırılma, örgün eğitime dâhil olamama gibi durumlar yetişkinlere göre çok daha fazladır.

Göçmenlerin yaşadıkları diğer sorunlar arasında; dil ve iletişim sorunları, istihdam ve toplumsal ilişkiler gibi sorunlar gündeme gelmektedir. Göçmenlerin memleketleri ile yerleştikleri yeni ülke arasında dil ve kültür ayrılıkları olması muhtemeldir. Kültür ve dil ayrılıkları göçmenlerin yerleştikleri ülkelerde büyük sorunlar yaşanmasına ve toplumdaki insanlardan kopulmasına sebep olabilecek durumlardır.

Dil; insanların temel ihtiyaçlarını karşılama ve yaşamlarını idame ettirme adına en temel taşlardan biridir. Dil ve iletişim göçmenlerin yaşadığı en büyük problemlerden biridir. G ettiğı ülkenin dilini bilmeyen göçmenler büyük problemlerle karşılaşacaktır (Küçükkaraca, 2001). Dil unsuru, uyum sürecinde en önemli değişkenlerden biridir (Chambers, 2005: 37). Göçmenlerin yerleştikleri ülkenin diline uyumları da büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de yapılan bazı araştırmaların sonuçlarına göre göçmen öğrencilerin dil konusunda yaşadığı sorunlar; telaffuz, dil farklılıklarından kaynaklı ünlü-nsz harflerde yaşanan sıkıntılar ve diğerleri şeklinde sıralanmaktadır (Moralı, 2018: 1441). Bu durumdan kaynaklı göçmen çocuklar arkadaş edinme ve iletişim konusunda ciddi problemlerle karşılaşmaktadır. Dil sorunları, yaşadıkları ülkeye entegrasyon konusunda da çok büyük sorunları beraberinde getirmektedir. Arkadaşlık ilişkileri kurma ve sürdürme konusunda ortak bir dil kullanımının gerekliliği aşıkardır. Bu sebeple dil sorunu en başta aşılması gerekenlerden görünmektedir.

Çocukların kültürel uyumu onların geleceklerine de şekillendirir. Bu sebeple aldıkları eğitim ve yaşadıkları ülkenin kültürüne uyumları tüm toplumun sorumluluğudur. Çocukların entegrasyonunun kolaylaşması için toplumun kapsayıcı ve zmseyici nitelikte olması gerekmektedir. Fakat toplum, farklılıkları kabul etme konusunda zorlanıyorsa ve katı kurallara sahipse tabii ki uyum süreci olumsuz sonuçlanacaktır (Berry, 1997).

Çocukların duygusal anlamdaki durumları da göçmenlerin yaşadığı problemler arasında ne çıkmaktadır. Küçük yaşlarda büyük olaylara tanıklık eden, ilticaya zorlanmış çocuklar bazen agresif bazen ise depresif olabilmektedirler (Kopala vd. 1994). Bu ocuklar ailelerinin yaralanmasına ya da hayatlarını kaybetmesine tanıklık ettikleri için bu tür davranışlara yöneldikleri yapılan araştırmalar sonucu ulaşılan veriler arasındadır. Tanıklık ettikleri bu kötü olaylar onlarda travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıkları ortaya çıkarmaktadır. Bu ocuklar yeni geldikleri lkelerin dilini öğrenme noktasında direnç gösterebilir, saldırgan tavırlar sergileyebilir. Akademik anlamda motivasyon eksikliği, sorumsuzluk ve benliğini kaybetme gibi durumlarla karşı karşıya kalabilir (Moralı, 2018: 1440).

Suriye ile komşu olan şehirlerde göçmenlerin yoğun olarak gelip yerleşmesiyle konut ihtiyacında ve kiralarda büyük artışlar gerçekleşmiştir. Bunların yanı sıra çalışma izni olmadan düşük ücretlerle çalıştırılan göçmenler işverenler açısından

olumlu bir kaynak oluşturmuştur. Özellikle niteliksiz işgücünün söz konusu olduğu durumlarda Suriyeli göçmenlerin çalışması ve göçten kaynaklı birdenbire yaşanan nüfus artışı üretim ve dağıtım sektöründe canlılık ortaya çıkmasına sebep olmuştur (ÇSGB, 2017). Bu durum göçmenler için yakın vadede olumlu görünse de hem göçmenler için hem de yerleştikleri ülke için uzun vadede farklı sonuçlar oluşturabilir.

Göçmenlerin işsizlik oranının artması ve istihdamının azalması göçmenleri olumsuz anlamda etkileyip ihtiyaçlarını karşılayamamalarına bu yüzden de uyum gösterme konusunda sorunlar yaşamalarına sebep olmaktadır.

Göçmenler ülkelerinden, kendi kültürlerinden, dillerinden ve sosyal alışkanlıklarından koparak Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bahsettiğimiz yönlerden yeni alışkanlıklar ortaya çıkarmaları onlar için oldukça güç bir süreçtir. Bunun üzerine ulusal kimlik karmaşası da dâhil olunca işin içinden çıkılmaz bir hale gelmektedir. Türkiye'de çeşitli kimlikleri, dinleri ve dilleri içinde barındıran çok kültürlü ve kültürel hoşgörüye sahip bir yapılanma vardır. Fakat bu göçmenlerin kimlik bunalıma yaşamasına yeterince engel olamamaktadır. Doğal olarak toplumlar ve bireyler kendi kimliklerini ve kendi kültürel yapılarını korumak isterler. Ancak göçmenlerin gittikleri yerlerde bu yapıları korumaları ve sürdürmeleri oldukça zorlu bir süreç olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki kendilerine yer edindikleri ülkelere, entegre oldukları miktarda ve çeşitli şekillerde kabul görmeleri mümkündür.

Günümüzde küresel savaşlar, şiddet, etnik çatışmalar ve yoksulluk gibi bir çok faktöre bağılı olarak ortaya çıkan göç ve göçmen krizi, çağımızın en önemli evrensel sorunlarından biridir. Merkezi Washington, D.C.'de bulunan CARE'e (Yoksulluğa Karşı Küresel Örgüt) göre, dünyada dakika 24 kişi evlerini ve vatanlarını terk etmek zorunda kalmaktadır. Günde 34.000 kişi, daha güvenilir, daha yaşanabilir bir umut kapısı bulma umuduyla her şeyi geride bırakıyor (Care.org, vb.).

Birleşmiş Milletler Göç Yüksek Komiserliğı (BMMYK) sözcüsü KatharinaLampp, yaklaşık 80 milyon insanın savaş, çatışma, zulüm ve insan hakları ihlalleri nedeniyle göç etmek zorunda kaldığını söyledi. Özellikle savaşlar ve çatışmalar nedeniyle 2019 yılında artan bu göç hareketliliğı, dünya nüfusunun %1'inden fazlasının can güvenliğini sağılamak için başka ülkelere sığındığını iddia etmektedir (Erdoğan, 2020).

BM Göç Ajansı'na göre, 2018 yılı sonunda 70,8 milyon kişi iş ve taciz nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kaldı (Birleşmiş Milletler, t.y.). Yarıısı 18 yaşın altında olan yaklaşık 30 milyon göçmen ve milyonlarca vatansız insan, eğitim, sağlık, istihdam ve hareket özgürlüğü (Birleşmiş Milletler vb.) gibi temel haklara erişimden mahrum bırakılmaktadır.

Özellikle son yıllarda Suriye'deki savaş gibi zorunlu göçün nedenleri birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Yaşamları için mücadele eden binlerce insan, ziyaret ettikleri bölgelerde hem yeni bir meydan okumayla hem de "Göçmen Kavramı" adı verilen birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır.

Suriye'deki Arap Baharı'nın bitmediği ve tüm hızıyla sürdüğü 2010'dan sonra, Beşar Esad orduya göstericileri ezme emri vermiştir. Dünya güçlerinin müdahale ettiği Suriye'de Arap Baharı dokuzuncu yılına girmiştir. Dokuz yıllık iç savaşta yaklaşık 64-400 kişi ölürken 9 milyon kişi de evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum sanatçıları derinden etkilemiştir. Bazı sanatçılar ne olursa olsun kendi ülkelerinde kalmayı tercih ederken, bazı sanatçılar göçmen olarak başka ülkelere göç etmiştir (Abachi'yi ele alalım, 2000).

Göç meselesi uzak geçmişe dayanan bir sorundur ve herhangi bir ülkenin tekelinde olan veya bir ülke tarafından çözülebilecek bir sorun değildir. Birleşmiş Milletler Göç Ajansı'nın raporlarına göre; Dünya savaşlarından sonra zulüm ve çatışmalardan kaçan insanlara yardım etmek için, UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), 14 Aralık 1950'de BM Genel Kurulu tarafından çalışmalarını tamamlamak ve dağıtmak için üç yıllık bir görev için kuruldu. Ertesi yılın 28 Temmuz'unda, göçmenlere yardım için yasal çerçeve ve UNHCR'nin çalışmalarını düzenleyen ana tüzük, göçmenlerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler, t.y.) kabul edildi. Bununla birlikte, dünya çapında bitmek bilmeyen savaşlar, çatışmalar ve krizler UNHCR'yi o zamandan beri aktif olarak çalışmaya zorlamıştır (Birleşmiş Milletler vb.).

Yıllarca süren savaşların çoğu nihayet sona erdi ve coğrafya ve bulundukları toplumlar üzerinde yıkıcı çöpler bıraktı. Bununla birlikte, toplumlar ve yerler zamanın değişimlerinden kaçamazlar ve zaman tarihteki çoğu şeyi gömer. Bununla birlikte, tarihin eşi benzeri görülmemiş olduğu İsrail-Filistin savaşları en başından beri geçerliydi. Siyasi krizlere siyasi çözümlerin eksikliği, Filistinlilerin nesiller boyu göçmen olmasına yol açtı.

Birleşmiş Milletler'e göre, Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki göçmenlere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA), 1949'da BM Genel Kurulu tarafından Orta Doğu'da kayıtlı Filistinli göçmenlere hizmet vermek üzere görevlendirildi. Ajans 1950'de faaliyete geçtiğinde, yaklaşık 750.000 Filistinli mültecinin ihtiyaçlarını karşılamıştır.

21. yüzyılda, baskı ve çatışma, insanları ülkelerinden uzaklaştıran tek faktör değildir. Artan küresel ısınma, artan nüfus ve doğal kaynak tüketiminin artması gibi birçok neden, iklim değişikliği ve bunun sonucunda meydana gelen deprem, kasırga, sel gibi doğal afetler için son derece olumsuz sonuçlar doğururken, bazen insanların ülke içinde hareket etmesine neden olabilirken, bazen de onları başka ülkelere sığınmaya zorlayan sebepler olabiliyor. Bununla birlikte, göçle ilgili mevcut uluslararası ve bölgesel yasaların hiçbirisi, bu gibi nedenlerle mağdur olan insanların durumunu ele almamıştır.

Başka ülkelere sığınan bu vatansız kişiler, sorunlarını bıraktıkları yerlerde bırakmıyorlar. Daha iyi bir yaşam için yeni umutlarla başlarken, gittikleri yerde yeni zorluklar da yaratırlar. Gıda, barınma, sağlık ve güvenlik gibi hayati ihtiyaçlar yeterince ele alınmadığında, yeni zorluklar kaçınılmazdır. Özellikle savaş gibi doğal afetlerin neden olduğu kitlesel göç durumlarında, BM içinde yardım kuruluşlarının varlığı son derece önemlidir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve UNHCR, vatansız bu yerinden edilmiş kişilerin korunmasına öncülük eden ve Ulusal Kızılhaç Federasyonu ve Kızılay Acil İltica Dernekleri Federasyonu (Birleşmiş Milletler, yani) ile işbirliği içinde çalışan başlıca kurumlardır.

Boston Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Profesörü ve Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Kliniği Direktörü Susan M. Akram, "Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin Orta Doğu'daki göçmenler ve Göçmenler Üzerindeki Etkisini Değerlendirmek" başlıklı makalesinde, göçmenlerin durumu üzerine bazı araştırmalar yaptı (Bianet). Buna göre, Ortadoğu'da uzun süredir devam eden ve bugün de devam eden çatışmalar, mevcut göç ve göçün artan sonuçlarında önemli bir rol oynamaktadır.

Bununla birlikte, Orta Doğu'daki birçok Devlet, göçmenlerin yaşamlarını iyileştirmek için uluslararası belgeleri, 1951 göçmenler Sözleşmesi'ni, 1967 Protokol'ünü, Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin 1954 Sözleşmesi'ni ve 1961 Vatansızlığın Azaltılması Sözleşmesi'ni kabul etmemiştir. Menşe devletlerin ve ev sahibi devletin tutarsız yasaları, vatansız annelerden doğan çocukların yalnızca "vatansız" mirasını aldığı anlamına gelir. Sürgünde yaşamaya zorlandıklarından, herhangi bir doğum belgesine, kimlik kartına veya seyahat belgesine sahip olamazlar ve savaşta ayrılan aile üyeleriyle yeniden birleşme ve sosyal veya sağlık hizmetleri gibi hayati hizmetlerden mahrum kalırlar.

UNHCR'ye göre; Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaklaşık 500.000 vatansız kişi ve dünya çapında 15 ve en az 10 milyon vatansız kişi var. Bu rakamlara Filistinliler dâhil değil. (Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Göçmenlere Yardım ve Bayındırlık Ajansı'nın (UNRWA) Filistinli göçmenler üzerinde hiçbir yetkisi yoktur, çünkü sorumluluk BM'dir.) UNHCR, göçmenlerin karşı karşıya kaldığı vatansızlık sorununu sona erdirmek için "Vatansızlığı Sona Erdirmek İçin Küresel Eylem Planı: 2014-2024" adlı bir eylem başlattı. Mayıs 2017'de UNHCR, New York Göçmenler ve Göçmenler Deklarasyonu'nda Devletlerin taahhütlerini uygulamak için Eylem Programı etrafındaki bölgesel çabaları teşvik etmek amacıyla "Göçmenlere İlişkin Küresel Bir Mutabakata Doğru: Bir Yol Haritası" nı başlattı. Özellikle çocuklar için toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çeşitli kampanyalar düzenlenmiştir. Arap Devletleri Ligi (LAS) de bu çerçevede düzenlenen kampanyalara gerekli desteği sağlamıştır. Arap Devletleri, tüm göçmen ve vatansız çocukların medeni haklarını korumak için bir dizi reform düzenlemek üzere ortak çözümler için ortak çözümler önerileri üzerinde çalışmak üzere "Aidiyet ve Kimlik" konferansında UNHCR ile güçlerini birleştirdi. Akademik camiada da ele alınan bu konu, Ekim 2017'de Kahire'de "Avrupa-Akdeniz Bölgesi'ndeki göçmenlerin Sorumluluklarının Paylaşılması" konferansında tartışıldı. Burada bir grup akademisyen ve diğer uzmanlar Kahire'de bir araya gelerek "Göçmenler Sözleşmesi" oluşturma yollarını tartıştılar. Konferansın sonuç bildirgesi, göçmenlere ve vatansız yerinden edilmiş kişilere yönelik "insan merkezli bir yaklaşım" benimsendiğini ve bu insanların yaşamlarını normalleştirmeyi amaçlayan ilgili anlaşmalara taraf olmayan Devletlerin küresel sorumluluk paylaşımına odaklanmaları gerektiğini bir kez daha teyit etmiştir (Akram, 2018).

3.5.1. Ekonomik Sorunlar

Göçmenlerin yeni yerleştikleri bölgelerde ekonomik sorunlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Türkiye örneğine bakıldığında Suriye'den gelen göç dalgası başlangıçta ekonomik sorunlardan ziyade toplumsal değişim, sosyal iletişim ve siyasi altyapı sorunlarına yol açmıştır. Öte yandan göç dalgası işsizliğin artmasının, istihdam olanaklarının azalmasına ve bu bağlamda bölge sakinlerinin ekonomik sorunlarına zemin hazırlamıştır. Ayrıca Suriyelilere sağlanan sosyal destek ve yardımlar, bütçe yükü gibi ekonomik sonuçlara yol açmıştır (Sayın, 2016). Ekonomik sorunlar, ülke ve devlet sakinlerinin yanı sıra göçmenleri de etkilemektedir. Ayrıca göçmenlerin karşılaştıkları ekonomik zorluklar günlük geçim kaynaklarını olumsuz etkilemekte ve sosyal uyum sorunlarının önünü açmaktadır (Dolaş, 2019).

Göçmenlerin ekonomik sorunları, yeni yerleştikleri bölgelerdeki sınırlı istihdam olanakları veya düşük ücretler gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar, göçmenlerin yaşadıkları bölgelerde istihdama katılım konusunda sorun yaşadıkları, işsizlik oranlarının yüksek olduğu ve işi olan göçmenlerin düşük ücretlerin neden olduğu ekonomik sorunlar yaşadıkları görüşünü de desteklemektedir (Özpolat, 2019).

3.5.2. Sağlıkla İlgili Sorunlar

Genel olarak sağlık hakkı evrensel bir haktır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmesi de bunu bir "yaşam hakkı" olarak ele almakta ve "herkesin kendisinin ve ailesinin sağlığı ve güvenliği için yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık hizmeti alma hakkına sahip olduğunu" belirtmektedir. Sığınmacı ve göçmenlere yönelik sağlık hizmetleri istenilen düzeyde değildir ve her ülkede farklıdır. Sığınmacı ve göçmenlerin sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanabilmeleri için vatandaşlık veya ikamet hakkı kazanmaları çok önemlidir. Göçmenler ve sığınmacılar çeşitli ülkelerde temel sağlık hizmetleri, danışmanlık, teşhis, önleyici hizmetler, tedavi seçenekleri ve ilaca erişim açısından gerçek ve önemli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Karadağ ve Altıntaş, 2010).

Uluslararası yasa ve tüzüklere göre, sığınmacılar ve göçmenler, diğer tüm insanlar gibi, zihinsel ve fiziksel sağlık standartlarını en üst düzeyde alma hakkından yararlanmalıdır (Buz, 2004).

Sığınmacı ve göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişim açısından karşılaştıkları zorluklar şunlardır: Tedavi ve tıp için maddi kaynak eksikliği, dil ve iletişim sorunları nedeniyle buna bağlı hastalıklarını açıklayamama, yabancı sağlık sistemine uyum sağlayamama, tıbbi hizmetlerin nasıl kullanılacağı konusunda bilgisizlik, özel sektörde ücretsiz tedavi görme fırsatı bulamayan Suriyeli göçmenler UNHCR'nin sağlık hizmetlerinin yeterli bilgiye ulaşamaması, cinsel sömürü ve taciz gibi durumlarda bilgi vermekten kaçınması, düzenli ve sürekli tıbbi muayenelerin yapılmaması, farklı cinsiyetten sağlık görevlilerine şikâyetlerin açıklanamaması, mali yetersizlik nedeniyle bir sağlık kuruluşuna başvurmak için gerekli seyahat ücretlerinin bulunamaması konularında UNHCR tarafından istihdam edilen sağlık tesisleri, idari ve hukuki engeller (Buz, 2004).

Suriyeli sığınmacı ve göçmenler, dil ve iletişim sorunları, mali kısıtlamalar, baskı, barınma, zor yaşam koşulları, beslenme sorunları, sosyal ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, şiddet nedeniyle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasında yer almaktadır (Helsinki Yurttaşlar Meclisi, 2007).

5510 sayılı Kanuna göre Türkiye'deki göçmen ve sığınmacılar genel sağlık sigortası (GSS) kapsamındadır Suriyeli göçmen ve sığınmacıları kabul ettikten sonra ikamet ettikleri ildeki sosyal güvenlik kurumunun müdürlüğüne haber verirler ve bu kişilerin GSS ödeneği Hazine tarafından karşılanır (Önal ve Keklik, 2016).

Ülkedeki kamplarda bulunan Suriyeli göçmenlerin bir kısmı yetersiz hijyenik ortam, bilgi eksikliği, tereddüt, korku, iletişim ve dil sorunları, eksik doğum kontrolü gibi nedenlerle sağlık sorunları yaşayabilmektedir (Önal ve Keklik, 2016).

Suriyeli sığınmacı ve göçmenler, zor yaşam koşulları, barınma, beslenme sorunları, sosyal hizmetlere ve tıbbi hizmetlere erişimdeki zorluklar, şiddet gibi çeşitli nedenlerle sağlık açısından en savunmasız gruplar arasında yer alıyor. Literatüre ve uluslararası raporlara göre sığınmacı ve göçmenlerin genel olarak karşılaştıkları sağlık sorunları şöyle:

1. Beslenme sorunları ile ilgili olarak, tüm göçmenler risk altındadır. Buna gıda güvenliği, temiz su ve gıda güvenliğine erişimde yaşanan sorunlar, yetersiz beslenme (mikro besin eksiklikleri, anemi vb.), dengesiz beslenme, kronik hastalıklarda doğru beslenme eksikliği, beslenme sorunlarının hastalıklara dönüşmesi dâhildir.
2. Çocuklarda zayıf büyüme ve zekâ geriliği.
3. Anemi gelişme olasılığı.

4. Sıtma, kızamık, ishal, uyuz, solunum yolu enfeksiyonları gibi bulaşıcı hastalıklar.
5. Fiziksel istismar ve buna bağlı yaralanmalar.
6. Sömürü, fiziksel ve cinsel istismar.
7. HIV, AIDS dahil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar (CYBE'ler).
8. Riskli gebelikler, istenmeyen gebelikler, düşükler ve doğumla ilgili sorunlar.
9. Akut, kronik hastalıklar ve komplikasyonları.
10. Ruhsal sorunlar; Anksiyete bozukluğu, depresyon, uyku bozuklukları ve travma sonrası stres bozuklukları gibi uzun süreli savaş nedeniyle Suriyeliler için yüksek oranlar.
11. Diş eti ve diş hastalıkları (Mülteci Konseyi, 2005; UNHCR, 2007)

Sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması bir insan hakkıdır. Sağlık hakkından yararlanma, Devletin bireylere sunduğu en temel haklardan biridir. Sığınmacıların sağlık hakkının gerçekleştirilmesinde karşılaştıkları temel sorun, hiçbir Devletin korumasından yararlanamamalarıdır. Bu bağlamda göçmenlerin korunmasını sağlamaya yönelik yasal mekanizmalar, bu kişilere sunulan sağlık hizmetlerinin hukuki dayanağını oluşturmaktadır (Yavuz, 2015: 296).

Kanun çerçevesinde, herkes ulusal yasa ve uygulamalarda belirtilen koşullar içinde koruyucu sağlık hizmetlerine ve tıbbi tedavi hakkına sahiptir ve Devletler bu hakkı güvence altına alan faaliyetleri tespit etmek ve yürütmekle yükümlüdür (Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, 2000). Ayrıca Devletler, göçmenler/sığınmacılar hakkındaki uluslararası sözleşmelerin tanıdığı hakları da kendi iç mevzuatlarına yansıtmakla yükümlüdürler. Sağlık hizmetleri planlanırken herkes için eşit ve ayrımcı hizmetlerin sunulması ve risk gruplarına özel hizmetlerin sunulması gibi evrensel ilkelere uyulmalıdır (Demir vd.2016: 83).

Bu bağlamda Devlet, Türkiye'ye göç eden kişilere sağlık masraflarının geri ödenmesinin kanunla güvence altına alındığını ve ilgili yasal hükümlerin yürürlüğe konulduğunu garanti eder. Hem uluslararası koruma altındaki göçmenlere/sığınmacılara hem de geçici koruma altındaki kişilere yönelik muamele tam olarak tanımlanmıştır. Özellikle Suriye'deki iç savaştan sonra başlangıçta Türkiye'ye gelen insanların tedavi masraflarında bazı sorunlar yaşanmış, mevzuatta eksiklikler yaşanmıştır. Ancak kabul edilen düzenlemeler ve tüm göçmenlere yönelik muameleye ilişkin yasal normların getirilmesi sayesinde bu

durum tamamen ortadan kalkmıştır. Sürece ilişkin yasal düzenlemelere aşağıdaki kanun metinlerinden ulaşılabilir:

- 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- AFAD Yönetmeliği
- AFAD Genelgesi 2013/8
- 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- Geçici Koruma Yönetmeliği
- AFAD Geçici Koruma Altındaki Kişilere Sağlık Hizmeti Sunumuna İlişkin Esaslar – Sağlık Bakanlığı Protokolü
- Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimleri Direktifi
- Geçici koruma altındaki kişilere verilen sağlık hizmetlerine ilişkin genelge: 2015/8.

Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra GİGM tarafından kayıt altına alınan ve ülkede kalmaya karar veren kişilere (Suriye'den gelenler hariç) kimliklerini belgeleyen bir uluslararası koruma belgesi düzenlenir ve bu kimlik belgesi düzenlendikten sonra bu kişiler sosyal güvenlik sistemine kaydedilerek sağlık sigortasına kaydedilir. Bu kayıtlar yapıldıktan sonra bu kişiler tüm sağlık hizmetlerinden yararlanabilirler.

Uluslararası koruma başvurusu veya statüsüne sahip olan ve vatansız olarak tanınan kişiler, genel sağlık nedenleriyle Türkiye'de sigortalı kabul edilir. Bu kişiler 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortası kullanacak kişilerden sigorta primlerini ödeyemeyenlerin sigorta primleri GİGM bütçesinde yer alan ödenekten temin edilir. Hastanelerde tedavi gören hastaların rehin tutulması veya rehin alınması kesinlikle yasaktır. Sağlık sigortası olmayan veya tedavi için ödeme yapmakta zorlanan kişiler, Sosyal Yardım ve Dayanışma Fonu'ndan (SYDV) yardım başvurusunda bulunabilirler. Acil sağlık hizmeti ücretsiz olarak verilmektedir. Trafik kazası durumunda, üniversiteler, tüm kamu ve özel sağlık kurum ve kuruluşları ile ilişkili hastanelere giden kazazedelerin tıbbi bakım ücretleri Sosyal Yardım Kurumu tarafından karşılanmaktadır.

6458 sayılı Sosyal Yardım Kanunu'nun 89. maddesi uyarınca; başvuru sahipleri veya uluslararası koruma statüsüne sahip kişiler; Sağlık sigortası bulunmayan ve ödeme yapmaya gücü yetmeyenler 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Genel sağlık sigortasından yararlanacak kişilerin sigorta primlerinin ödenmesi için Genel

Müdürlük bütçesine ödenek yapılır. Sigorta primleri Genel Müdürlükçe ödenenler, primin tamamını veya ödeme kapasitelerine göre belirli bir oranda ödemek zorundadır.

Ayrıca sağlık sigortası veya ödeme gücü tesis etmiş olanlar ya da başvurunun sadece sağlık hizmeti almak amacıyla yapıldığı, genel sağlık sigortalarının sona erdirilmesi için en geç on gün içinde Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirilmeli, tedavi ve yapılan ilaç giderlerinin ilgililerden geri alınması gerekmektedir.

Kanunun 60. maddesi; ikamet yeri Türkiye'de bulunan kişiler; Uluslararası koruma başvurusu veya statüsü olan ve vatansız kişiler olarak tanınan kişiler genel sağlık sigortasına sahip sayılırlar. Sağlık Bakanlığı'nın 16.05.2005 tarih ve 9608 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede yer alan ve sabit sağlık kuruluşlarındaki operasyonlara ilişkin Yönetmelikte değişiklik yapılmasına ilişkin genelge uyarınca hastanelere taburcu edilme usulü; Yataklı sağlık kuruluşlarında muayene ve tedavi görerek hastaneden ilişkisi kesilen hastaların işletme sermayesinden çıkarılamaması durumunda, faturanın içeriği hakkında hasta veya yakınına bilgi verilerek taburcu olma ilkesi getirilir. Hastaları rehin tutmak kesinlikle yasaktır. Sağlık Bakanlığı'nın 2006/75 sayılı Hasta Kabul ve Taburcu Usulleri Hakkında Genelgesi uyarınca; özel ve kamu sağlık kuruluşlarında tedavi faturalarının ödenmemesi temelinde, hastaların taburcu edilmesinden veya taburcu sürecinin uzatılmasından ve benzer yanlış yorumlara yol açabilecek her türlü işlemde kesinlikle kaçınılması, zorunlu nedenlerle kamu hastanelerinden özel hastanelere sevk edilen ve ödeme güclüğü çeken hastalar. Tedavi masraflarını ve kamu hastanelerinde tedavi gören ancak tedavi masraflarını ödemekte zorlanan vatandaşlar ilden/SYDV ilçesinden gerekli desteği sağlamaya özen göstermelidir.

Türkiye'de sağlık masraflarını herhangi bir şekilde karşılama imkânı bulamayan ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmak amacıyla SYDV ile işbirliği içinde çalışmak üzere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Yardım Fonu (SYDF) ilkesi getirilmiştir. 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmanın Geliştirilmesi Hakkında Kanun uyarınca Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından 31.01.2005 tarih ve 1262 sayılı SYDV, Sağlık Destek Yardımları Uygulama İlkeleri çerçevesinde değerlendirilerek, göçmen ve sığınmacılara tıbbi bakım sağlanmasına yardımcı olmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 57 sayılı Tesariğin Uygulanması).

Suriye'de Mart 2011'de başlayan ve daha sonra ülke geneline yayılan çatışma, bir iç savaşa dönüşmüş ve milyonlarca Suriye vatandaşı şehirlerini ve hatta ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Göç hareketinin önemli bir kısmı Türkiye'ye gönderilmiş ve göçmenlerin Türkiye'nin koruması altına alınması talep edilmiştir. Bu göç hareketini takiben, göçmenlerin belirli haklarını düzenleyen yasal normlar yürürlüğe girmiştir. Bunlardan biri sağlık hakkıdır ve Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 1946 Anayasası'ndaki sağlık tanımı gereğince, sadece hastalık ve sakatlığın yokluğu değil, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak insan refahının tam halidir (Dünya Sağlık Örgütü, 2006), yaşamın diğer alanlarında kabul edilen kurallardan ciddi kısıtlamalarla ayrılamaz.

Geçici koruma altındaki Suriyeli bireylerin sağlık hakları alanındaki yasal mekanizmalar hem koruyucu hem de tedavi edici sağlık hizmetleri açısından değerlendirilmelidir (Gülay, 2016: 76). Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli kişilere sağlık hizmeti sunulması afet yönetim kuruluşunun görev ve sorumluluğundadır. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) bu düzenlemeleri sivil toplum kuruluşları, devlet kurum ve kuruluşları ve bazı uluslararası kuruluşlarla koordinasyon. Suriyelilere verilecek sağlık hizmetlerinin hukuki dayanağı için Türkiye'de 2013 yılında AFAD Tüzüğü (Nisan 2011) ve AFAD Genelgesi (2013/8) yayınlanmıştır. Ayrıca Türkiye'de YUKK'un 91. maddesine dayanılarak hazırlanan GKY, 22.10.2014 tarih ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tüzüğün 1. maddesi uyarınca 28.04.2011 tarihinden itibaren Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşları geçici koruma statüsüne geçirilmiştir (Chenkchi ve Nazik, 2018: 296).

GCF'nin 27. maddesi hizmetlerin kapsamını içerir. Bu Yönetmelikte; Kamp içinde ve dışında verilen hizmetlerin Sağlık Bakanlığı'nın sorumluluğunda olduğu, temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu hizmetleri kapsayan ilaçlardan katılım payı alınmadığı iddia edilmektedir. Acil sağlık hizmetlerinin yanı sıra ikincil ve üçüncül sağlık hizmetlerinin masraflarının da Sağlık Bakanlığı gözetiminde AFAD tarafından ödeneceği belirtiliyor. Kararda, özel sağlık tesislerinin doğrudan uygulanamayacağı ve psikolojik bozukluklar, bulaşıcı hastalıklar, madde bağımlılığı ve üreme sağlığı gibi düzenlemelerin kabul edileceği belirtiliyor.

Yönetmelik kapsamında geçici koruma altındaki kişiler; geçici barınma merkezlerinde kurulan tıp merkezlerinden, Bakanlık ve bağlı kuruluşlarına ait sağlık hizmeti sağlayıcılarından, üniversite tıp ve araştırma merkezlerinden, özel hastanelerden, sağlık hizmetlerinden, gönüllü fonlardan veya derneklerden yararlanabilir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

Geçici koruma altındaki kişilere verilecek sağlık hizmetlerine ilişkin genel sorular şunlardır (AFAD Başkanlığı, 2014) (Sağlık Bakanlığı, 2015) (Bakanlar Kurulu, 2014);

- Geçici koruma altındaki kişiler, kimlik kartı sahipleri, henüz Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne kayıtlı olmayan geçici koruma altındaki kişiler ve travma geçirerek sınırı travma geçiren ve geçici koruma altında olduğu düşünülen kişiler, Sağlık Hizmeti hizmetlerinden bir dereceye kadar yararlanmaktadır. Bir sağlık kuruluşunda tedavilerini tamamladıktan sonra taburcu edilmeden önce Göç Kurulu tarafından kayıt altına alındılar.
- İlgili mevzuat gereğince kimlik kartları ile geçici olarak koruma altına alınanlardan Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ile yardım alamayanlar ile henüz kayıt yaptırmamış olanlar, acil sağlık ve birinci basamak sağlık hizmetlerinden ancak halk sağlığını tehdit edebilecek salgın hastalık ve bulaşıcı hastalık durumlarında kullanabilir, diğer hizmetlerden yararlanamazlar.
- Geçici koruma altındaki yabancılar sadece kayıtlı oldukları ilde sağlık hizmeti alabilirler. Belirlenen usule uygun olarak diğer illerdeki kurumlara sevk edilebilirler, ancak sevk edilmeden sevk edilemezler. Kayıtlarının bulunduğu il dışında bir ilde sadece enfeksiyon ve salgından korunma hizmetleri ile acil sağlık hizmetlerinden yararlanabilirler.
- Geçici koruma altındaki kişiler, acil durumlar dışında, sevk edilmeksizin, nakit giderleri dışında üniversite ve özel hastanelerin hizmetlerinden yararlanamazlar. Bakanlığa bağlı ikinci ve üçüncü derece hastanelerden üniversitelere ve özel hastanelere sevk edilirken, sağlık giderlerinin gönderen kurum tarafından karşılanması esastır.
- Genel sağlık sigortası sahiplerine verilen sağlık hizmetleri dışında, geçici koruma altında olanlara sağlık hizmeti verilemez.
- Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu alandaki tedavi ve ilaçlardan hasta katılımı alınmaz.

- Kanun gereğince GİGM'ye kayıtlı yabancıların 21 geçici barınma merkezinde barındırılması, önceliğin ise işsizlere ve bağımsız yaşama imkânı bulamayanlara, engellilere ve çocuklara verilmesi gerekmektedir. Geçici barınma merkezlerinin kurulacağı yerler Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı(AFAD) tarafından belirlenmektedir. Ancak geçici tıp merkezleri, geçici barınma merkezlerinde kurulan merkezler, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen usul ve esaslara uygun olarak faaliyet göstermektedir. Geçici barınma merkezlerinde barınamayacak durumda olanların veya bu merkezlerden ayrılanların adreslerinin kayıt sisteminde güncellenmesi gerekmektedir. Koruyucu sağlık hizmetlerinin gereği gibi verilebilmesi için kayıtların güncellenmesi ve göçler hakkında Sağlık Bakanlığı'nın bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Yönetmelik kapsamında verilen hizmetlerin bedelinin ilgili kamu kurum ve kuruluşunun bütçesinden ödenmesi esastır. Bunun kendi bütçe kapasitesi ile karşılanamadığı durumlarda, Sağlık Uygulama Tebliği'nde (SUT) (Bakanlar Kurulu, 2011) (AFAD Başkanlığı, 2014) tanımlanan tutarları aşmayacak şekilde AFAD'dan maliyet talep edilebilir.
- SUT ödemesi kapsamına girmeyen isteğe bağlı rapor (sağlık kurulu, bir doktor) (maluliyet tespiti, ehliyet, iş kaydı vb.) yapılması durumunda hastadan rapor ücreti tahsil edilecektir.
- Yönetmelik kapsamına giren iş ve işlemlerde, tercüman olmadan yabancı ile istenilen düzeyde iletişim kurulamadığında tercümanlık hizmetleri ücretsiz olarak verilmelidir.
- Geçici koruma altındaki kişilere verilen sağlık hizmetlerine ilişkin veriler 15 gün ve aylık olarak AFDA'ya gönderilmelidir. Geçici koruma altındaki kişilere yönelik koruyucu sağlık hizmetleri, İl Sağlık İdaresi'ne (ÖB) bağlı kuruluşlar (toplum sağlığı merkezleri ve aile sağlığı merkezleri) tarafından verilmektedir. Sağlık kuruluşlarına geçici olarak verilen izinler uyarınca. İl aile ve sosyal politika ofisleri (ASPİM) tarafından verilen hizmetlerin bir kısmı da sağlık hizmetleri ile yakından ilgilidir. Mevzuata göre koruyucu sağlık hizmetlerinin aşağıda sunulan çerçevede verilmesi gerekmektedir (Gülay, 2016, s. 77-78).
- Türkiye'de bebek, çocuk ve ergenlere verilen tüm hizmetler (bağışıklama, tarama ve izleme) kanuna uygun olarak geçici koruma altında

olanlara da aynı şekilde verilmelidir. Tüm işlemlerde çocuğun yüksek menfaati göz önünde bulundurularak Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanmalıdır.

- Türkiye’de doğurganlık çağındaki kadınlara yönelik gebelerin gözetimi, gebelik takibi ve aile planlamasına yönelik hizmetler de aynı şekilde geçici koruma altındaki kadınlara sunulmalıdır.
- Ülkeye giriş yaparak yardım merkezine gelen yabancılar sağlık kontrolünden geçirilmeli ve gerekirse bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli önlemler alınmalıdır.
- Sağlık Bakanlığı, sağlık açısından çevreye duyarlı geçici koruma merkezlerinin kurulmasından ve sağlık hizmetlerinin verildiği merkezlerin denetlenmesinden sorumludur.
- Bulaşıcı hastalıklara ve diğer akut halk sağlığı sorunlarına ilişkin bildirimler düzenli olarak toplanmalı, tespit edilen vakalara yönelik takip işlemleri İS tarafından gerçekleştirilmelidir.
- Geçici koruma altındakiler arasında nüfusun sağlığını tehlikeye atabilecek potansiyel bir hastalık olması durumunda İSM, önleme, izolasyon ve karantina gibi koruyucu önlemlerin uygulanmasından sorumludur.
- Geçici koruma altındaki kişiler arasında madde bağımlılığı veya psikolojik sorunları olduğu tespit edilenlere karşı gerekli önlemler alınmalı, sevk ve takipleri Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü (HSGM) tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde yapılmalıdır.
- Aile İşleri ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, refakatsiz çocuklar ve engelliler gibi özel ihtiyaçları olan kişilerin, geçici koruma altındaki kişilere sağlanan psikososyal destek hizmetlerinde barınma, bakım ve gözetimi ile sağlanacak sosyal yardımların belirlenmesi ve dağıtılmasından sorumludur. Türkiyeyasaları çerçevesinde kırılgan gruplar, kadınlara yönelik anaokulları, sığınma evleri gibi kuruluşlardan yararlanabilmektedir.

Terapötik tıbbi hizmetler tüm birincil, ikincil ve üçüncül tıbbi kurumlar tarafından sağlanabilir. Geçici barınma merkezlerinde acil tıbbi bakım sağlanmaktadır ve İSM'nin uygun görmesi halinde 112 ambulans mevcuttur. Geçici barınma merkezleri dışında geçici koruma altındaki kişilere yönelik acil sağlık hizmetleri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile aynı mevzuata, Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliğine dayanılarak verilir. Kanun gereğince belirli kurallar

çerçevesinde geçici koruma altına alınanlar, St Petersburg Üniversitesi bünyesinde verilen tüm hizmetleri kullanmak zorundadır. Bu kurallar şu şekilde açıklanabilir (Gülay, 2016: 78-79);

- Bu hizmet, ülkeye girişte yardım merkezine gelen yabancılardan acil tıbbi bakıma muhtaç olanlara öncelikli olarak verilmelidir.
- Geçici koruma altındaki kişiler, Bakanlığa bağlı ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarına herhangi bir sevk şartı aranmaksızın başvurabilirler.
- Acil ve zorunlu durumlar ile yoğun bakım dışında üniversitelere ve özel sağlık kuruluşlarına sevk yapılamaz. Öncelikle üniversite hastaneleri, bu mümkün değilse özel hastanelere; acil tıp ve yoğun bakım hizmetlerinin yanı sıra yanık ve kanser tedavisine sevk edilir. Ayrıca sınırdan ağır yaralıların girişinde Bakanlık sağlık kurumlarında yer yoksa, geçici koruma altındakiler üniversite hastanelerine ve özel hastanelere sevk edilebilir.
- Sınırlarımızdan Türkiye'ye travma geçirmiş, organ ve uzuv kaybı yaşamış olarak gelen geçici koruma altındaki yabancılardan, basit, mekanik ortopedik ürünler ve protezlerle ilgili tedavi giderlerinin asgari düzeyde karşılanabilmesi. Ancak, Türkiye'ye girmeden önce organ veya uzuv kaybı yaşayanların tedavi masrafları, kapsamamıştır (Gülay, 2016: 79-80).

Hem uluslararası koruma altındaki göçmenlerin/sığınmacıların hem de geçici koruma altındaki Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ilişkin kurallar yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Kanun gereklerine uygun olarak yeterli personel ve teknik altyapının sağlandığı, sağlık personelinin mevzuat hakkında doğru bilgilendirilebileceği, geçici koruma altındaki kişilerin kayıtlarının düzenli olarak tutulabileceği, dil sorununun ücretsiz tercümanlar yardımıyla çözülebileceği ve geçici koruma altındaki kişilerin sunulan tüm tıbbi sorunlara kolayca ulaşabileceği varsayılmaktadır. Türkiye'de sağlık hizmetlerini genel sağlık sigortası ile aynı düzeyde kullanabilecekleri söylenebilir.

3.5.3. Barınma Kaynaklı Sorunlar

Göçmenlerin karşılaştığı bir diğer sorun da barınma sorunlarıdır. Türkiye'deki göçmenlerin, özellikle de Suriyeli göçmenlerin barınma sorununa ilişkin planlı bir yeniden yerleştirme yoktur (Erdoğan, 2018: 22-23).

"Barınma ihtiyaçlarının karşılanmasında karşılaşılan zorluklar, göçmenlere yönelik yeterli kamu desteğinin olmaması nedeniyle daha da ciddi bir sorun haline

gelmiştir (UN Women ve SGDD, 2018). Bu bağlamda birçok mülteci ya barınma ihtiyaçlarıyla başa çıkmak için birkaç aile ile birlikte yaşamakta ya da kira yüklerini azaltmak için kötü koşullarda yaşamak zorunda kalmaktadır (Buz, 2004: 90).

Türkiye'de geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli göçmenler üzerinde yapılan araştırmalar, koruma kampları dışında yaşayan Suriyelilerin aşırı kalabalık ev koşullarında, temizlik ve hijyene uygun olmayan koşullarda yaşama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Göçmenlerin genellikle nüfuslarına göre oldukça küçük evlerde yaşadıkları, ortak alanlarda banyo ve tuvalet ihtiyaçlarını karşıladıkları, çoğu evin banyolarının evlerin dışında yer aldığı gözlemlenmiştir (Orman, 2019: 23).

Dairelerde yaşayan gurbetçiler genellikle bodrum katlarında kalıyorlar çünkü kiraladıkları dairelerin çoğunda daha ucuz oluyorlar ve ısınma ve rutubet sorunları yaşıyorlar. Bu sorunların yanı sıra göçmenler evleri için ihtiyaç duydukları malların 21 kısmını komşularının yardımıyla, bir kısmını da hayır kurumları aracılığıyla satın almaya çalışmaktadırlar (Karataştan, 2017: 37). Özellikle göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde bazı insan tacirlerinin göçmenlerin dükkânlarında kalmalarına izin verdikleri de bilinmektedir (Orman, 2019: 23).

3.5.4. Eğitim Kaynaklı Sorunlar

Göç olgusu karşısında ortaya çıkan toplumsal uyumun sağlanması açısından en önemli unsur eğitimidir. Dolayısıyla göçmen çocukların eğitim alamaması kendilerinin ve bulundukları toplumun geleceğini etkilemektedir (Bokova&Pillay, 2012).

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26., BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. ve 29., BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 13. ve 14. Maddelerince ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki Ek 1 nolu Protokol'ün ikinci maddesinde de Eğitim hakkı kesinlik kazanmıştır. Bu doğrultuda eğitim kurumlarımız olan yani okullar, tüm işlevleri ile göçmen öğrencilerin yaşamlarında önemli bir yere sahip olmaktadır.

BMMYK'nin göçmen çocukların ve gençlerin eğitim hakkını garanti sağlamaya yönelik çok az delil teşkil edecek kanıt bulunmaktadır. Göçmenler için kaliteli ve onları koruyabilecek eğitimin olmaması, herkes için eğitim hedefine ulaşma da çözümlerin kalıcılığını sürdürmemek ve bir kalkınma oluşumunda ev sahipliği yapan ülkelere sıkıntılara sebebiyet vermektedir (Dryden-Peterson, 2011).

UNICEF Acil Durum Programları Direktörü Manuel Fontaine:

Dünya göçmenler Günü'nde, yollara düşen çocukların her gün karşılaştıkları tehditleri ve güçlükleri hatırlamak önemlidir. İster göçmen ister sığınmacı ister kendi ülkesinde yerinden edilmiş olsun, köklerinden kopan çocuklar sağlık ve güvenlikleri açısından ağır riskler altında oldukları gibi gelişimleri açısından gerekli temel hizmetlere erişimlerini sınırlandıran engellerle de karşı karşıyadır. Bu çocukların tek bir günden daha fazlasına, umuda, fırsatlara ve korunmaya ihtiyaçları vardır. Üye devletlere, bu çocukların haklarını ve hayallerini gerçekleştirmek üzere, taahhütlerini yenilemeleri çağrısında bulunuyoruz" (UNICEF, 2018).

Birleşmiş Milletler altında kurulan UNICEF'in zor durumdaki çocuklara dair eğitim, sağlık, sosyal politika, çocuk koruma gibi benzeri alanlarda çalışmalar yapmakta olup; 16 bu platformda yer alan Fontaine 'ninsözlerinden anlaşılağı üzere göçmen çocukların temel ihtiyaçlarından biri olan eğitimlerine yönelik çalışmalarında Birleşmiş Milletlere üye olan ülkelerin bu duruma yetersiz kalmalarına vurgu yapmaktadır.

3.5.5. Çalışma Koşulları Kaynaklı Sorunlar

Göçmenlerin göç sonucu geldikleri ülkede karşılaştıkları bir diğer önemli sorun da çalışma koşullarından kaynaklanan sorunlardır. Göçmenler arasında iş ve istihdam olanağı bulanların çoğu kaçak işçi, günlük ve vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır (Özpolat, 2019: 49). Ancak çalışma izni almada bazı zorluklar yaşanmaktadır (Aydemir, 2019: 48). Nitekim 4817 sayılı Kanun yerine 2016 yılında kabul edilen 6735 sayılı Yabancılar İçin Çalışma İzinleri Kanunu'na göre göçmenler çalışma izni almadan yasal olarak çalışmamakta, yasal çalışmalarının işveren üzerinde maddi yük taşıması ve bürokratik işlemlerin zorlukları nedeniyle göçmenlerin Türkiye'de resmi olarak çalışmaları giderek zorlaşmaktadır. İş ve iş bulan, sigortasız ve düşük ücretle çalışan, ekonomik sıkıntı yaşayanlar. Kural olarak, göçmenler tarım, ağır sanayi ve ayakkabı üretimi gibi iş sektörlerinde, çok zor çalışma koşullarında ve sigortasız olarak istihdam edilmektedir. Bu durum göçmenlerin sosyal haklardan yararlanamamaları, işverenler tarafından açıklama ve tazminat ödenmeksizin işten çıkarılmaları sonucunu doğurmaktadır (SASAM, 2018; Topçu ve ark., 2018: 194).

Büyük şehirlerde yaşayan göçmenlerin bir kısmı hayatlarına devam edebilmek için cami cepheleri, trafik ışıkları gibi yoğun yerlerde dilenmeye zorlanmaktadır (Ertan ve Ertan, 2017, s. 16-18). Ayrıca göçmenlerin para kazanmak için çeşitli yasadışı yollara başvurmaları da işin yol açtığı sorunlardan bir diğeridir (Biçer, 2018: 47). Ancak göçmenlerin piyasa ücretinin çok altında ücretlerle çalıştırılması, göçmenleri Türk işçileri tercih etmeye zorlamaktadır. Bu durum yerel halkın göçmenleri "emek hırsızı" olarak görmesine yol açmakta ve iki grup arasında çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır (SASAM, 2018; Topçu ve ark., 2018: 194).

3.5.6. Dil Kaynaklı Sorunlar

Göç ülkesinin dilinin bilinmemesi, tüm göçmenler için en önemli sorunlardan biridir (Zencir& Davas, 2014: 5-6). Dil faktörünün, insanların içinde yaşadıkları toplumda kendilerini ifade edebilmeleri ve diğer insanlarla iletişim kurmaları için temel koşul olduğuna inanıldığında, dil sorunları hem göçmenler hem de yerel halk için birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Dil sorunları, göçmenlerin hem sosyal yaşamlarında hem de çeşitli kamu kurumlarında hizmet alırken karşılaştıkları önemli bir sorundur (Üstün, vd., 2017: 751). Başka bir deyişle, dil engeli sadece sosyal hayatta karşılaşılan bir sorun değil, sağlık, eğitim ve diğer sosyal hizmetlere erişimde de önemli bir sorundur (Fazel, vd., 2012; Measham, vd., 2014).

3.5.7. Göçmenlerde Sosyal Uyum ve Sosyal Kabul Yaklaşımları ve Sorunları

Göçmenlerin göç ettikleri ülkeye sosyal uyum sağlamaları gerisinde birçok alanı barındırmaktadır. Öncelikle göç edilen ülkedeki göçmen politikaları, göçmenlere yönelik gerçekleştirilen tutum ve davranışlar, ülkedeki kutuplaşma düzeyi, dil bilme, istihdam olanakları gibi birçok faktör göçmenlerin topluma sosyal uyum sağlamaları için büyük önem taşımaktadır.

Uyum kavramı insanların tüm hayatları boyunca yaşadıkları doğal bir süreçtir (Gençöz, 1998: 1). Uyum kavramını yalnızca toplumun bireyden beklediği şekilde davranış ve tutum olarak değerlendirmek, bireyin çok yönlü ve sürekli etkileşim halinde olan bir yaşamının olduğunu göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Bu anlamda bireyin etkileşim halindeyken kurduğu ilişkilerin düzenli işleyişinin uyum olduğu ifade edilebilir (Avcı, 2006: 45).

Toplumsal bütünleşmenin bir biçimi olan uyum Merton'un tanımıyla kültürel amaçlar güderek bu amaçları elde etmek için toplumsal anlamda kabul gören araçların kabul edilmesi ve içselleştirilmesi halidir (Kivisto, 2008: 147). Uyum aynı zamanda kişilerin içinde bulundukları sosyal alanda davranışlarının ve amaçlarının denge halinde bulunmasıdır. Uyum süreci tek taraflı gerçekleşen bir süreç değildir. Bu durumu kişilerin ortak amaçlara sahip olmaları bir noktada iş birliği ve çatışmayı aynı anda içinde barındırır. Bu iki sürecin birbiriyle denge halinde bulunması uyum sürecini oluşturmaktadır. Bu anlamda farklı grup ya da kişilerin çatışmanın oluşmamasını ya da ortadan kalkmasını ve dengeye ulaşılmasını sağlayan karşılıklı etkileşim sürecidir. Sosyal alanda gerçekleşen uyum süreci farklı toplumsal grup ya da kişilerin bir arada yaşamalarının önemli bir aracıdır (Aslantürk ve Amman, 2013: 365). Bu sebeple toplum içindeki her türlü farklılığın geri plana atılarak ortak çıkarlar üzerinden hareket edilmesi önemlidir.

Sosyal uyum bir ülkedeki toplumsal güven ilişkisi ve birlikte yaşam alanlarında toplum için önemli nüansları ortaya çıkarmaktadır. Ortak fayda, toplumsal bağlantılılık ve sosyal ilişkiler toplumda birlikte uyumlu bir şekilde yaşayabilmek için gerekli olan sosyal uyumun ana temelleridir. Bu anlamda birlikte yaşayabilen, toplumsal güveni yüksek olan, kutuplaşma savunusunun yapılmadığı ve çatışma oranlarının az olduğu toplumların sosyal uyumlarının yüksek olduğu ifade edilebilir (Keyman vd. 2018: 5).

Sosyal uyum kavramı, göç eden bölgede göçmenler ile yerli toplum arasındaki farklılıkların tartışma konusu olması, iki toplum arasında ortak özellikler ve değerler ortaya konularak farklılıklar sonucunda ortaya çıkabilecek sorunların göçmenlere yönelik uygulanacak politikalarla ele alınmasıdır (Bartram, Poros&Monforte, 2019: 293). Bu anlamda, göçmenler için izlenen entegrasyon politikası, göçmenlerin ve yerel toplumun sağlıklı bir karşılıklı uyum süreci açısından büyük önem taşımaktadır. Bu, her iki tarafın da çıkarına olmalı ve politika, göçmen ve yerli topluluklar arasında ortak bir kültürel geçmişin unsurlarını kullanmalıdır.

Sosyal uyumun en mühim basamaklarından biri emek piyasasının adil, güçlü ve uyumlu olmasıdır. Bu alanda işsizlik oranlarının yüksek olması ve emek piyasasındaki maddi bölüşümün adaletli bir şekilde gerçekleştirilmemesi toplum içindeki sosyal gruplar arasındaki farklılıkları derinleştirip çatışmaları ortaya çıkarabilir. Suriyeli göçmenlerin emek piyasasındaki yeri bu anlamda önem taşımaktadır.

İstihdama yönelik geliştirilecek olan politikalarda Suriyeli göçmeler ile yerli toplumun eşit şekillerde ele alınması, Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak bulundukları yerlerde iş imkanlarının artırılması sosyal uyumun sekteye uğramaması açısından gerçekleştirilmesi gereken uygulamalardandır (Özpınar, Satır Çilingir v.d., 2016: 4). İstihdam oranının Suriyeli göçmenlerin dikkate alınarak artırılması hem göçmenlerin emek piyasasındaki konumlarının iyileştirilmesi hem de yerli toplumun 22 göçmen nüfusu yedek iş gücü olarak değerlendirerek onlara yönelik kin ve nefret beslemelerinin önüne geçebilecek uygulamalardandır. Ekonomik alanda atılması gereken bu adımlar sosyal uyum sürecini güçlendirecek sonuçlar doğurabilir.

Gelenek, kültür, dil, tarih, kimlik gibi içinde yaşadığımız ve yetiştiğimiz toplumdan miras alınan öğelerdir. Bunlar zaman içinde ortadan kalkmaz ancak değişiklik gösterebilir. Kişiler bunları sorgulayarak yeniden inşa edebilir (Chambers, 2014: 44). Bu anlamda göçmenler kendilerine miras kalan öğelerini tamamen silmeden yeniden şekillendirerek göç ettikleri ülkeye uyum sağlayabilirler.

Toplumsal uyum süreci yalnızca yerli toplumun ya da yalnızca göçmenlerin gerçekleştirebileceği bir süreç değildir. Hem göçmenler hem de yerli toplum ve devleti, devletin ve toplumun kurumları sosyal uyum sürecinde etkili rol oynamakta ve bu süreçten sorumlu olmaktadır. Bu anlamda göçmenler göç ettikleri yerli toplumun sosyal alanlarına eklemlendiği takdirde sosyal uyumun varlığından söz edilebilir (Martikainen, 2010: 265). Sosyal alanda göçmenlerin kendini göstermediği ya da yerli toplumun onları bu alana kabul etmedikleri ya da dışladıkları bir durumda sosyal uyumun varlığından söz edilemez.

Sosyal uyumun güçlenmesi amacıyla Suriyeli istihdamının olumlu taraflarını yerli istihdama gösterebilmek için projeler gerçekleştirmek ve bunlar hakkında yerli istihdamı bilgilendirmek önemli bir adım olabilir. Hem Suriyelilerin hem de Türklerin birlikte çalışabilecekleri yeni alanların oluşturulması hem Türk toplumu tarafından yeni bir iş alanı oluşması nedeniyle olumlu karşılanacaktır hem de Suriyeli göçmenleri sosyal ve psikolojik olarak iyileştirmeler meydana gelecektir. Bunun sağlanamaması durumunda göçmenlerin suça yönelmeleri büyük bir risk olarak önümüze çıkmaktadır (Özpınar, Satır Çilingir vd., 2016: 5). Göçmenlerin bazı durumlarda yerli toplum tarafından istihdam alanında görülmesinin istenmemesi zaman içinde maddi yetersizliklerin göçmenlerin hayatlarını idame ettiremeyecek seviyelere gelmesiyle sonuçlanabilir. Bu durum göçmenlerin hırsızlık, kaçakçılık vb.

gibi pek çok alanda illegal işlere yönelmelerine, göçmen nüfusunda suç oranının artışına sebep olabilir.

Bu nedenle göçmenlerin sosyal uyum süreçleri için atılması gereken adımlar hem göçmenlerin hem de yerli toplumun barışçıl bir şekilde yaşayabilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

Kuramsal çerçeveden bakacak olursak sosyal uyumu sağlayacak faktörlerin toplumda görülmemesi ya da yokluğu uyumsuzluk olduğunun bir göstergesidir. Toplumda sosyal uyumun yokluğu, yani uyumsuzluk çatışmayı beraberinde getirmektedir. Toplumda kutuplaşma düzeyinin fazla olması, istihdam olanaklarının yetersizliği, göçmenlerde dil bilmeme ve göçmen politikaların yalnızca güvenlikçi söylemle inşa edilmesi uyumsuzluğu meydana getirecek emarelerdendir.

Göç alan toplumlarda göçmenlerin kutuplaşmaya maruz kalarak sosyal ve ekonomik alandan dışlanması uyumsuzluğun hem nedeni hem de sürekliliğinin aracı haline gelir. Bu gibi durumlarda zamanla iki toplum arasındaki ayrışma düzeyi artar. Özellikle farklı dillerin konuşulması ve sosyal hayatta iki farklı kültürün idame ettirilmesi zaman içinde toplumdaki uyumsuzluğun derinleşmesine sebebiyet verebilir.

Uyumsuzluk kavramı güdülen kültürel amaçların ve bu amaca erişim için varlığına gerek duyulan kurumsal araçların arasında düzenli bir işleyişin bulunmaması halidir (Poloma, 2008: 57). Kurumsal araçlardan belki de en önemlisi günlük yaşantıda dilin kullanılması ve böylece iletişime geçilmesi halidir. Göçmenler açısından bakacak olursak topluma uyum sağladıklarının en büyük göstergelerinden biri dili kullanarak yerli toplumla iletişim halinde bulunmalarıdır. İletişimsizliğin olduğu bir toplumda sosyal uyumun varlığından söz etmek neredeyse imkânsızdır.

Uyumun yokluğunun yani uyumsuzluğun sürekli hale gelmesi zamanla ayrışmalara neden olur. Bu süreçte toplumdaki farklı grupların birbirlerinin kültür, dil ve kurumsallaşmış araçlarını kabul etmemesi çatışmayı ortaya çıkarır (Kivisto, 2008: 147). Bu anlamda uyumsuzluğun süreklilik kazanması nedeniyle gerçekleşen çatışma, tek taraflı olmayan bu süreçte yerli toplum ve göçmenlerin karşılıklı olarak birbirlerinin toplumsal yapıdaki varlıklarını kabul etmedikleri durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Göçmenlerin göç ettikleri toplumda bir arada yaşamaları, sürekli olarak kendi içlerinde iletişimlerini devam ettirmeleri göçmen ağlarının zamanla güçlenmesine neden olmaktadır. Bu süreç göçmen toplumun hayatlarını idame ettirebilmeleri,

göçün zorlu yanlarını daha kolay aşabilmelerini sağlamak açısından önemli olsa da göçmenlerin yerli toplumla uyum sürecini sekteye uğratan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmen ağlarının çok kuvvetli olması ve bunun zamanla göçmenlerin içe kapanmalarına neden olabileceği durumu yerli toplumun göçmenlere bakış açısında olumsuz bir tavır takınmalarına neden olabilecek süreçleri ortaya çıkarması olasıdır.

Göçmenlerin içe kapanmaları göçmenlerin kendilerini belirli bir alanda hapsetmesine neden olmasının yanında yerli toplum tarafından da göçmenler için olumsuz söylemler üretmelerine neden olabilir. Öner'in (2012: 20-21) bu konuda örnek verdiği üzere “bizimle yaşamak istiyorlarsa bizim dilimizi konuşsunlar, bizim örflerimizi kabul etsinler” şeklinde bir yaklaşımın ortaya çıkması söz konusudur.

4. ALAN VERİLERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma verileri, nicel araştırma yöntemleri kullanılarak toplanmıştır. Bu çalışmada, durumun nasıl görüldüğünün, nerede başlayıp nerede bittiğinin resmini çizmeye çalışan bir betimleme yapılmıştır (Punch, 2005: 15). Nicel araştırma yöntemleri kullanılarak oluşturulan bir soru formu kullanılarak çalışma yürütülmüş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırma metodolojisinde, araştırmanın yöntemi, konusu, evreni ve örnekleme, veri toplama yöntemlerinde kullanılan testler gibi bilgiler ele alınmaktadır.

4.1. Araştırmanın Yöntemi

Göçmenlerin durumlarını ve sorunlarını tanımlamayı amaçlayan bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli üzerine bir çalışma yapılmıştır. Göçmenlerin sorunlarını ölçmeye çalışan bu tezdeki araştırma yöntemi, nicel araştırma yönteminin uygulandığı yöntemlerden biri olan anket yöntemidir. Öncelikle çalışmamız boyunca teorik bir temel ve temel metin oluşturmak için belge tarama yöntemleri kullanılmış; belirlenen ana kaynaklar taranmış ve konumuzla ilgili uygun görülen bilgiler tarafımıza dâhil edilmiştir. Ayrıca bu bölümlerle ilgili tespit ettiğimiz akademik araştırmalardan da yayınlanmış bildiri ve makalelerden yararlanılmıştır. "Samsun'daki Suriyeli göçmenlerin Durumu ve Sorunları" başlıklı çalışmamızın ana konusu olan üçüncü bölüm için temel bilgi kaynağı, Samsun'daki 250 göçmen aileyi kapsayan anketimizin verileri ve elde edilen sonuçlardır. Çalışmamızın bilimsel kriterlerini karşılamak ve araştırmamıza gerçekçi bir nitelik kazandırmak amacıyla Samsun'daki göçmenlerin üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu anket sırasında Suriyeli göçmenlerden alınan bilgi ve gözlemler çalışmaya büyük katkı sağlamış, durumlarında ve sorunlarında belirleyici bir rol oynamıştır. Bir diğer sorun ise araştırmacının dar bir alanda ve saha araştırmalarında derinlemesine çalışması ihtiyacının konunun bir bütün olarak ele alınmasını gerektirmiş olmasıdır. Daha yakın bir yerde yaşayan bir toplumun durumunu ve sorunlarını daha doğru bir şekilde tespit edebilmek için çeşitli çalışmaların yanı sıra saha araştırması yöntemi de oldukça gerekli ve faydalıdır. Çeşitli sorunlara yol açan "iltica" yaşamı, Samsun'daki göçmenlerin üzerinde yapılan bu çalışmada sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan sınanmıştır.

4.2. Araştırma Bölgesine İlişkin Bilgiler

Samsun İl Göç İdaresi'nden alınan bilgiye göre, Samsun'un merkezinde 1.000'i Suriyeli ve 6.000'i Iraklı olmak üzere toplam 9.000 göçmen yaşıyor. Belgesiz göçmenlerin sayısı ise bilinmemektedir. Resmi olmayan sivil toplum kuruluşu kaynaklarına göre bu sayı 15.000'e yakındır. Araştırmanın evrenini Samsun'da yaşayan sağlık kuruluşlarından en az bir kez sağlık hizmeti alan 18 yaş üstü göçmenler oluşturmaktadır.

4.2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma çalışmanın evrenini, araştırmanın yürütüldüğü zaman dilimini içeren tarihlerde, Samsun'da bir nicel araştırması şeklinde gerçekleştirilmiş ve Samsun'da yaşamakta olan göçmenler çalışmaya katılımcı olarak dâhil edilmiştir. Çalışmada rastlantısal örneklem alma tekniği, örneklem seçiminde uygulanmış ve yüz yüze anket tekniği gerçekleştirilmiştir. Öncelikle pilot çalışma 30 kişiyle uygulanmış, anlaşılmayan sorular tespit edilmiştir. Analiz için uygun 250 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmanın zaman ve maliyet açısından meydana getirdiği güçlükler, böyle bir sınırlamaya gidilmesine sebep olmuştur. Ayrıca göçmenlerin geleceğine dair bazı hedefleri olduğu anket verilerinde net görülmektedir. Dolayısıyla kimileri bu gibi çalışmalara katılmayı, hedeflerine ve planlarına zarar verebilir görüşünde oldukları için uygun bulmamışlardır. Bahsi geçen problemleri daha açıklayacak olursak; anket çalışmasına başlandığında ilk önce anketler araştırmacı tarafından göçmenlere ait marketlerde, dükkânlarda, tercüme bürolarında, göçmenlerin kalabalık olarak bulundukları yerler ve gidecekleri derneklerde bırakılmış, çarşı ve parklarda denk gelen göçmenleredağıtılmıştır. Ancak bu yolla anket çalışmasında bir ilerleme katedilmediği görülünce yüzyüze anket çalışması yapılması için bağlantılar kurularak göçmenlerin oturdukları adreslere ulaşmaya çalışılmıştır.

4.2.2. Samsun İlinin Genel Tanıtımı

Karadeniz bölgesinin en kalabalık ve gelişmiş iline sahip olan Samsun, Yeşilırmak ve Kızılırmak nehirlerinin Karadeniz'e aktığı deltalar arasında yer alıyor. Samsun'un kuzeyinde Karadeniz, batısında Sinop, doğusunda Ordu, güneyinde Tokat ve Amasya, güneybatısında ise Çorum yer almaktadır (STO, 2017: 3).

İl nüfusu bakımından 1.312.990 nüfusu ile 15. sırada yer alan Samsun, Karadeniz bölgesinin en önemli şehirlerinden biridir. Samsun'un coğrafi konumu onu bölgesinde çok etkili bir şekilde seçkin bir şehir haline getirmektedir. Özellikle kara, deniz, hava ve demiryolu gibi alternatif ulaşım sistemlerinin varlığı, Samsun ekonomisinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır (samsunyikob.gov). Samsun'un ekonomik yapısını incelediğimizde Samsun'un sahip olduğu tarım alanları nedeniyle tarım sektörünün daha belirgin olduğunu görüyoruz. Samsun'daki Çarşamba ve Bafra ovaları Türkiye'nin önde gelen önemli tarım alanlarından bazılarıdır. Toplam arazi alanının %45,5'ini oluşturan bu tarım alanları, 432.718 hektar (samsunyikob.gov) oluşturmaktadır. Diğer önemli sektör, Samsun'da tarımın dışında sanayi ve enerji de vardır. Ticaret ve Sanayi Odası tarafından hazırlanan Ekonomik Rapor'da da belirtildiği üzere, Samsun'da dördü faal, diğer ikisi kurulma aşamasında olmak üzere toplam altı organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Kentte yaşayanlar için önemli bir istihdam alanı olan bu sanayi bölgesinde 137 işletmede toplam 6.552 kişi istihdam edilmektedir (STO, 2017: 4-6). Samsun, sanayi sektörü dışında enerji açısından da bölgede stratejik öneme sahiptir. Bu, uluslararası ticari ilişkilerde de belirgindir. Bu bağlamda Mavi Akım projesi Samsun'un bölgedeki konumunu güçlendirmiştir. Rusya'dan temin edilen doğalgaz, Karadeniz'in altındaki Mavi Akım boru hattı üzerinden Samsun'a, Samsun'dan da tüm Türkiye'ye taşınıyor. Bu tür projelerle Samsun'un Karadeniz bölgesindeki konumu daha ayrıcalıklı hale gelmiştir. Samsun, kentsel yaşam koşulları açısından bölgesine göre gelişmiş bir şehirdir. Özellikle Samsun'un sahil şeridinde yer alması, eğitim ve istihdam açısından çeşitli imkânlarla sahip olması, kenti tercih edilen bir il haline getirmektedir. Aynı zamanda Samsun'un iklim koşulları, Türkiye'nin birçok iline kıyasla yaşam koşulları açısından oldukça elverişlidir. Kıyı kesimi tipik bir Karadeniz iklimine sahipken; kışları ılıman, yazları kurak geçer. İç kesimlere gittiğimizde karasal iklimin etkisini görüyoruz (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2014: 14). Tüm bu faktörler Samsun'un gelişme potansiyeli olan bir şehir olduğunu göstermektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından 2013 yılında çeşitli göstergeler kullanılarak hazırlanan "İl ve Bölge Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi"ne göre Samsun, 2011 Sosyo-Ekonomik Kalkınma Endeksi Araştırması'nda 81 il arasında 33. sırada yer almıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 76).

Samsun'un 17 ilçesi (samsunkulturturizm.gov.tr) bulunmaktadır: Alaçam, Asarcık, Atakum, Ayvacık, Bafra, Çarşamba, Canik, Havza, Kavak, Ladik, 19 Mayıs, Salıpazarı, Tekkeköy, Terme, İlkadım, Vezirköprü, Yakakent. Merkez ilçeleri İlkadım, Canik, Atakum ve Tekkeköy. Bu ilçeler arasında en kalabalık olanı İlkadım ilçesidir. Samsun nüfusunun %25'i İlkadım ilçesinden oluşmaktadır. İkinci en kalabalık ilçe ise Atakum ilçesidir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2014: 24). Sektörel ilçe yapısına baktığımızda Canik ve Tekkeköy İlçelerinde sanayi sektörü, İlkadım ve Atakum ilçelerinde ise hizmet sektörü daha da gelişmiştir (samsun.tarimorman.gov.tr).

4.2.3. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmada, göçmenlerin dil sorunları, barınma sorunları, geçim sorunları, iş sorunları, ikamet sorunları, sağlık sorunları, kültürel sorunları, eğitim sorunları ve güvenlik sorunları, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ankette 48 adet soru bulunmaktadır. Sorular daha kolay anlaşılabilmesi için göçmenlerin genelde bildikleri dilde hazırlanmış ve sonra Türkçeye çevrilmiştir.

4.2.4. Verileri Analizi

Çalışmanın nicel araştırması yaklaşık 6 ay sürmüştür. katılımcılarla yüz yüze anket tekniği ile yapılmıştır. Anket tekniği ile elde edilen veriler, SPSS 25.0 istatistik programı kullanılarak elektronik ortama aktarılmıştır. Analizde Frekans Analizi, Ki-Kare Testi kullanılmıştır.

Frekans analizi

Tüm istatistiksel analizler SPSS'ye dayanmaktadır (Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi sürüm 25.0.0; Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek için SPSS Inc., Chicago, IL, USA) programatik ve istatistiksel veri analizi yöntemleri kullanılmıştır. Analizlerde tanımlayıcı istatistikler frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (SS), minimum ve maksimum değerler olarak belirtilmiştir. Veri analizi yöntemi olarak kişisel değişkenleri incelemek için betimleyici istatistiksel yöntemler, araştırma değişkenleri ile kişisel değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek ve veri ölçeği araçlarından elde edilen düzeyleri karşılaştırmak için diferansiyel testler kullanılmıştır.

İlk olarak sosyokültürel adaptasyon ölçeğinin normal dağılım hipotezine karşılık gelip gelmediği çarpıklık ve basıklık katsayıları ve tercih edilen parametrik test yöntemleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Daha sonra iç tutarlılık analizi yapılmış ve çalışmada ölçek kullanımında bir dezavantaj olup olmadığı tartışılmıştır.

Katılımcıların sosyo-demografik profilleri incelendikten sonra, sosyo-kültürel adaptasyon ölçeğinde tanımlayıcı bir analizin sonuçları dikkate alınmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerine göre grup değişken düzeylerinin farklılaşmasını incelerken, değişkenlerin iki grup karşılaştırması, normal bir dağılım varsayımı sağlamak için "bağımsız bir örneklem t-testi" kullanılmış ve üç ve üzeri grup karşılaştırmalarında "ANOVA" kullanıldı. Her gruptaki denek sayısı 30'dan az ise, veriler ölçümle belirtilmiş olsa bile veya denek sayısı yeterli ise ancak veriler testin parametrik varsayımlarını karşılayamıyorsa KruskalWhitney U testi, üç veya daha fazla grubun iki grup karşılaştırmasında uygulanır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2007: 147).

Tablo 4.1.Ölçeğin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek	N	Çarpıklık	Basıklık
Dijital Dönüşüme Dair Çalışanların Genel Tutum ve Bilgi Düzeyi	250	,654	,434

Seçer (2015, s. 28) normal dağılım varsayımının; 'çarpıklık ve basıklık' değerleri bakılarak değerlendirmenin daha doğru bir yaklaşım olduğunu değerlendirmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013), çarpıklıkla basıklık değerlerinin +1,50 ve -1,50 değerlerinin arasında olduğu hallerde normal dağılımın sağlandığını kabul etmektedir.

5. BULGULAR

Bilgisayar ortamına iletilen veriler eksik/yanlış değerler ve aykırı değerler açısından kontrol edilmiş ve çalışma örneklemini basit rastgele örnekleme yöntemiyle evrenden seçilen 250 katılımcı oluşturmuştur. Katılımcılara kişisel bilgi formunu da içeren anket uygulanmış ve buradan elde edilen verilerin analizi yapılarak bulgulara ulaşılmıştır.

5.1. Güvenirlilik Analizi

Çalışma örneklemini, basit rastgele örnekleme yöntemiyle evrenin içinden seçilen 250 katılımcıdan oluşmaktadır. Bu bölümde; veri toplama aracı olarak tercih edilen sosyo-kültürel uyum ölçeğinin ifadeleri için iç tutarlılık analizi yapılacaktır.

İç tutarlılık, ölçme ile varsaydığımız nitelikleri ölçen soruların kendi içlerinde birbirleriyle ne kadar ilişkili olduklarını, bir grup soruyu ne kadar homojen oluşturduklarını belirler. Güvenirlilik faktörü, ölçüm cihazındaki farklı soruların aynı kaliteyi ölçerken birbirlerini nasıl tamamladığını belirler. Bir ölçme cihazındaki güvenirlilik faktörünü hesaplamak için, ilgili kaliteyi ölçen iki veya daha fazla soru sormak gerekir (Tansel Çetin, 2007: 62). Kronbach'ın α katsayısı hakkında şu bilgiler verilebilir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2014:283);

α değeri, $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise Güvenilir değil

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise Düşük güvenirlilikte

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise Oldukça güvenilir

$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise Yüksek güvenilirdir

Çalışma, verilerin ne ölçüde rastgele olduğunu incelemiştir. Çalışmalarımızda kullanılan ölçek verilerinin geçerlik analizinin sonuçları Tablo 5.1'de gösterilmiştir.

Tablo 5.1. Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Ölçek	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Sosyo Kültürel Uyum	,911	18

Araştırmada kullanılan ölçeklerden sosyokültürel uyum güvenirlilik kat sayısı 0,911 olduğu görülmektedir. Bu değerler; ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ve analizde kullanılmasında bir engelin olmadığını göstermektedir.

5.2. Göçmenlerin Demografik Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Araştırmanı bu bölümünde Suriyeli göçmenlerin Sosyo-demografik özelliklerindencinsiyet, yaş, gelir durumu ve eğitim durumu dağılımları incelenmiş olup kişisel özelliklerine yönelik tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5.2. Suriyeli göçmenlerin Demografik Özellikleri

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	184	73,6
Kadin	66	26,4
Toplam	250	100,0
Yaş		
18-24 yaş	130	52,0
25-34 yaş	94	37,6
35-59 yaş	26	10,4
Toplam	250	100,0
Gelir Durumu		
500 TL ve daha az	30	12,0
501-1000 TL	50	20,0
1001-2000 TL	46	18,4
2001-3000 TL	47	18,8
3000 TL üstü	77	30,8
Toplam	250	100,0
Eğitim Durumu		
İlkokul	18	7,2
Ortaokul	20	8,0
Lise	51	20,4
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	117	46,8
Okuryazar	22	8,8
Okuryazar değil	8	3,2
Diğer	14	5,6
Toplam	250	100,0

Tablodaki analiz sonucuna göre;

Katılımcıların %73,6'sının erkek, %26,4'ünün kadın olduğu görülmektedir

Katılımcıların %52'sinin 18-24 yaş aralığında, %37,6'sının 25-34 yaş aralığında ve %10,4'ünün 35-59 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %30,8'inin 3000 TL üstü, %18,8'inin 2001-3000 TL arasında, %18,4'ünün 1001-2000 TL arasında, %20'sinin 501-10000 TL arasında ve %12'sinin 500 TL ve daha az gelire sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %46,8'inin lisans, önlisans ve lisansüstü, %20,4'ünün lise mezunu, %3,2'sinin okuryazar olmadığı, %8,8'inin okuryazar %8'inin ortaokul ve %7,2'sinin ise ilkokul eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Cinsiyet analizine baktığımız zaman katılımcıların %73,6'sı erkek ve %26,4'ü kadından oluşmaktadır. Bu nedenle katılımcının çoğu erkeklerden oluşmaktadır. Cinsiyet dengesizliği, Samsun'daki Suriyeli göçmen içindeki sosyal dinamikleri ve göç modellerini yansıtmaktadır. Geleneksel cinsiyet rolleri, göç kalıpları ve kültürel normlar gibi faktörler, çalışma da erkeklerin daha fazla temsil edilmesine katkıda bulunabilir. Dolayısıyla bu durum kadın katılımcı sayısı etkilemektedir.

Yaşa göre, katılımcıların çoğunluğunun (%52) 18-24 yaş aralığında olduğunu, bunun %37,6'nın 25-34 yaş aralığında ve %10,4'ünün 35-59 yaş aralığında olduğunu göstermektedir. Samsun'da anket yapan Suriyeli göçmenler arasında nispeten genç bir Suriyeli nüfus olduğunu göstermektedir. Genç yetişkinlerin yüksek yüzdesi, eğitim istekleri, ekonomik fırsatlar ve aile dinamikleri gibi faktörlere bağlanabilir.

Gelir durumuna göre: Katılımcılar arasındaki gelir durumu, değişken bir sosyoekonomik manzara göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık %30,8'i 3000 TL'nin üzerinde gelir bildirirken, %12'si 500 TL ve altı gelir bildirdi. Katılımcının farklı ekonomik refah düzeylerini ve finansal zorlukları yansıtan bir dizi gelir eşitsizliğine işaret etmektedir.

Eğitim Durumu: Anket, katılımcılar arasında farklı eğitim seviyeleri olduğunu ortaya koymaktadır. Çoğunluk (%46,8) lisans, önlisans veya yüksek lisans mezunuydu, bunu %20,4 lise mezunu ve diğer eğitim kategorilerinde daha küçük oranlar göstermektedir. Suriyeli göçmenlerin önemli bir bölümünün daha yüksek örgün eğitim seviyelerine ulaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, küçük bir yüzdenin (%3,2) okuma yazma bilmediğini belirtmesi, nüfus içindeki eğitim çeşitliliğini vurgulamaktadır.

5.3. Göçmenlerin Sosyokültürel Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde Suriyeli göçmenlerin sosyokültürel özellikleriyle ilgili dağılımları incelenmiş olup sosyokültürel özelliklerine yönelik tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5.3. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri

	Frekans	Yüzde
Evde kalan kişi sayısı		
1-3 kişi	89	35,6
4-6 kişi	98	39,2
7 ve üstü	63	25,2
Toplam	250	100,0
Evde çalışan kişi sayısı		
Çalışan kimse yok	58	23,2
1 kişi	73	29,2
2 kişi	71	28,4
2 kişiden fazla	48	19,2
Toplam	250	100,0
Medeni Durum		
Bekar	181	72,4
Evli	37	14,8
Boşanmış	32	12,8
Toplam	250	100,0

Tablo 5.4. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)

Çocuk Sayısı		
Çocuğum yok	145	58,0
1 Çocuk	11	4,4
2 Çocuk	37	14,8
3 Çocuk	37	14,8
4 Çocuk	11	4,4
5 Çocuk ve daha fazla	9	3,6
Toplam	250	100,0
Yaşadığı Kişi Durumu		
Akrabalarım	14	5,6
Anne, baba, çocuklar ve yakınları	22	8,8
Arkadaşlarımla	82	32,8
Kendim ve çocuklarım	49	19,6
Kendim, eşim ve çocuklarım	30	12,0
Tek başıma	53	21,2
Toplam	250	100,0

Tablodaki analiz sonucuna göre; katılımcıların evinde kalan kişi sayısı, %39,2'sinin 4-6 kişi, %35,6'sının 1-3 kişi ve %25,2'sinin 7 ve üstü kişinin kaldığı görülmektedir.

Katılımcıların evinde çalışan kişi sayısı, %28,4'ünün 2 kişi ve %19,2'sinin 2 kişiden fazla kişinin kaldığı görülmektedir. Ayrıca %23,2'sinin evinde çalışan kimse yokken %29,2'sinin evinde sadece 1 kişi çalışmaktadır.

Katılımcıların, %72,4'ünün bekâr, %14,8'inin evli ve %12,8'inin boşanmış olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, %79,6'sının tek eşli ve %20,4'ünün çok eşli evlilik türü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, %71,6'sının eşinin akraba olmadığı ve %28,4'ünün eşinin akraba olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, %41,2'sinin 21-25 yaş aralığında ve %7,2'sinin 13-15 yaş aralığında evlendiği görülmektedir. %8,8'inin 16-20, %35,2'sinin 26-30 yaşları arasında, %7,6'sının da 31 yaşından sonra evlendiği görülmektedir.

Katılımcıların, %58'inin çocuğu olmadığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık olarak %14,8'i 2 ve aynı oranda katılımcı 3 çocuğa sahiptir.

Katılımcıların %21,2'si tek başına yaşamaktadır. Ankete katılanların %32,8'i arkadaşlarıyla birlikte yaşamaktadır. Yaklaşık olarak %19,6'sı kendisi ve çocuklarıyla

yaşamaktadır. Kendi ve çocuklarının yanı sıra eşiyle birlikte yaşayanların oranı %12,0'dir. Ankete katılanların %5,6'sı akrabalarıyla birlikte yaşamaktadır. Anne, baba, çocuklar ve yakınlarıyla birlikte yaşayanların oranı %8,8'dir.

Hanehalkı Kompozisyonu: katılımcıların %39,2'sinin 4-6 kişilik hanelerde, %35,6'sının 1-3 kişilik hanelerde ve %25,2'sinin 7 ve daha fazla kişili hanelerde yaşadığını göstermektedir. Bu, ankete katılımcının nüfus arasında farklı hane büyüklükleri aralığını gösterir. Hanehalkı bileşiminin, aile birimi içindeki sosyal dinamikler, kaynak tahsisi ve sosyal destek üzerinde etkileri olabilir.

Hane İçinde İstihdam: Bulgular, katılımcıların %28,4'ünün evinde 2 kişinin, %19,2'sinin ise 2'den fazla kişinin çalıştığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, %23,2'si evde kimsenin çalışmadığını ve %29,2'si sadece bir kişinin çalıştığını belirtmiştir. Bu rakamlar, hanehalkı içindeki işbölümüne ve hanehalkı üyelerinin ekonomik katkılarının boyutuna ışık tutmaktadır.

Medeni Durum: Ankete katılanların %72,4'ü bekar, %14,8'i evli ve %12,8'i boşanmıştır. Bu, ankete katılan popülasyon içindeki ilişki durumlarındaki farklılıkları gösterir. Katılımcıların çoğunluğu bekar olduğunu gözlemlenmektedir. Çünkü katılımcın çoğu öğrenci ve Suriye'de evlilikler yaygın olarak görülen geleneksel bir uygulama olarak kabul edilmektedir.

Yaşam Durumu: Yaşam durumu sonucuna göre katılımcıların %21,2'sinin yalnız yaşadığını, %32,8'inin arkadaşlarıyla ve yaklaşık %19,6'sının çocukları ile yaşadığını göstermektedir. Eşler, akrabalar veya ebeveynlerle yaşamak gibi çeşitli yaşam düzenlemeleri, farklı katılımcı oranları tarafından bildirilmiştir. Yaşam düzenlemeleri sosyal destek ağlarını, bakım sorumluluklarını ve sosyal etkileşimleri etkileyebilir.

5.4. Göçmenlerin Göç Öncesi ve Sonrası Meslekleri ile İlgili Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde Suriyeli göçmenlerin öncesi ve sonrası meslekleri ile ilgili dağılımları incelenmiş olup göç öncesi ve sonrası mesleklerine yönelik tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5.5. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri

	Frekans	Yüzde
Türkiye'ye gelmeden önceki meslek durumu		
Çiftçi	9	3,6
Esnaf	16	6,4
Ev hanımı	3	1,2
İşçi	18	7,2
İşsiz	31	12,4
Memur	12	4,8
Öğrenci	130	52,0
Profesyonel meslek	8	3,2
Serbest meslek	11	4,4
Diğer	12	4,8
Toplam	250	100,0
Türkiye'de çalıştığı meslek durumu		
Çiftçi	8	3,2
Esnaf	14	5,6
Ev hanımı	10	4,0
İşçi	21	8,4
İşsiz	46	18,4
Memur	2	,8
Öğrenci	147	58,8
Profesyonel meslek	2	,8
Toplam	250	100,0

Ankete katılanların büyük çoğunluğu (%52,0), Türkiye'ye gelmeden önce öğrencidir.İşsiz kişilerin oranı %12,4'tür.İşçilerin oranı %7,2'dir. Esnaf ve serbest meslek sahiplerinin oranı sırasıyla %6,4 ve %4,4'tür.Diğer meslekler (%4,8), memurlar (%4,8) ve profesyonel meslek sahiplerinin (%3,2) oranları daha düşüktür.Çiftçilerin ve ev hanımlarının oranları daha düşüktür (%3,6 ve %1,2).

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkiye'de (%58,8), öğrenci statüsündedir.İşsiz kişilerin oranı %18,4'tür. İşçilerin oranı %8,4'tür. Esnafların oranı %5,6'dır. Ev hanımlarının oranı %4,0'tır. Çiftçilerin, memurların ve profesyonel meslek sahiplerinin oranları daha düşüktür.

Türkiye'deki katılımcıların çoğunluğu öğrenci olarak sınıflandırılmaktadır. İşsizlik oranı daha yüksekken, işçi ve esnaf sayıları daha azdır. Ev hanımlarının oranı da önemli bir düzeydedir. Çiftçiler, memurlar ve profesyonel meslek sahipleri ise daha az oranda temsil edilmektedir.

Katılımcıların meslek durumlarıyla eğitim düzeyleri arasında belirgin bir paralellik olduğu görülmektedir. Bu çalışmaya dahil edilen katılımcıların çoğunluğu düşük eğitim düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır. Bu durum, elde ettikleri mesleklerin de genellikle sahip oldukları eğitim düzeyiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir.

Örneğin, öğrenci statüsünde olanların oranının yüksek olması, genellikle düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin daha fazla eğitim almak için Türkiye'ye gelmesinden kaynaklanabilir. İşsizlik oranının yüksek olması da düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin istihdam olanaklarının sınırlı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, işçi ve esnaf gibi meslek gruplarının düşük oranlarda temsil edilmesi, bu kesimlerin genellikle daha az eğitime ihtiyaç duyan mesleklerde çalıştığını göstermektedir. Ev hanımlarının oranının dikkate değer olması da eğitim düzeyiyle bağlantılı olabilir, çünkü düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin ev hanımı olarak çalışma olasılığı daha yüksek olabilir.

Bu sonucuna, katılımcıların meslek durumlarının eğitim düzeyleriyle paralellik gösterdiğini ve düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin daha sınırlı meslek seçenekleriyle karşılaştığını göstermektedir. Eğitim fırsatlarına erişim ve meslek eğitimi gibi konular, göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyon sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

5.5. Göçmenlerin Problem Açıklamalarıyla İlgili Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Araştırmanın bu bölümünde Suriyeli göçmenlerin problem açıklamalarıyla ilgili dağılımları incelenmiş olup yönelik tanımlayıcı analizler yapılmış ve tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5.6. Suriyelerin Problem Açıklamalarıyla ilgili Özellikleri

	Frekans	Yüzde
1. Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz?		
Çalışarak	95	38,0
Dilencilikle	11	4,4
Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla	41	16,4
Komşular ve çevrenin yardımıyla	28	11,2
Yurtdışındaki akrabalarının yardımıyla	51	20,4
Diğer	24	9,6
Toplam	250	100,0
2. Türkiye’de İş Bulma Sürecinde Ne Gibi Sorunlar Yaşıyorsunuz?		
Çalışmamın karşılığını tam alamıyorum.	52	20,8
Dil sorunu (anlaşma sorunu) yaşıyorum.	32	12,8
İş bulamıyorum.	71	28,4
İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum	13	5,2
İş yerinde haksızlığa uğruyorum	23	9,2
Maaşımı alamıyorum	4	1,6
Sigortasız çalıştırılıyorum.	31	12,4
Diğer	24	9,6
Toplam	250	100,0
3. Barınma İhtiyacınızı Nasıl Karşılıyorsunuz?		
Bedava	26	10,4
Boş/harabe ev	49	19,6
Kendi evim	19	7,6
Kiralık ev	156	62,4
Toplam	250	100,0
4. Barınma İhtiyacınızı Karşılarken Ne Gibi Sorunlarla Karşılaşıyorsunuz?		
Ev kiralari çok yüksek tuttukları için ödemekte güçlük çekiyoruz	68	27,2
Göçmenler e kiralar çok yüksek tutuluyor	56	22,4
Göçmenler e kolaylıkla kiralık ev verilmiyor	62	24,8
Hepsi	64	25,6
Toplam	250	100,0

Katılımcıların, %38,0’inin çalışarak ve %4,4’ünün dilenci olarak geçim sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların, %28,4’ünün iş bulamadığı ve %1,6’sının maaşını alamadığı görülmektedir.

Katılımcıların, %62,4’ünün kiralık evde kaldığı ve %7,6’sının kendi evinde görülmektedir.

Katılımcıların barınma ihtiyacında karşılaştığı sorunlar, %27,2'sinin ev kiralari çok yüksek tuttıkları için ödemekte güçlük çekmesi ve %22,4'ünün göçmenler e kiralar çok yüksek tutulması gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Geçim Kaynakları: Katılımcıların %38,0'u çalışarak, %4,4'ü ise dilencilik yaparak geçim sağlamaktadır. Bu sonuçlar, göçmen nüfusun ekonomik zorluklarla karşı karşıya olduğunu ve çeşitli gelir elde etme yöntemlerine başvurduğunu göstermektedir. Ekonomik güçlükler, göçmenlerin istihdam fırsatlarına erişimde zorluklar yaşadığını ve alternatif gelir kaynaklarına yönelmek zorunda kaldığını gösterebilir.

İşsizlik ve Ödeme Sorunları: Katılımcıların %28,4'ü iş bulamamışken, %1,6'sı maaşını alamamaktadır. Bu sonuçlar, göçmenlerin işsizlik sorunuyla karşı karşıya kaldıklarını ve bazılarının da ödeme sorunları yaşadığını göstermektedir. İşsizlik, göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu etkileyebilir ve maddi zorluklar yaşamalarına neden olabilir.

Barınma Durumu: Katılımcıların %62,4'ü kiralık evde kalmaktadır, %7,6'sı ise kendi evinde yaşamaktadır. Bu sonuçlar, göçmenlerin genellikle kiralık konutlarda yaşadığını ve kendi ev sahibi olma oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Konut meseleleri, göçmenlerin yaşadığı zorlukların bir parçasını oluşturabilir ve uygun konut bulma veya yüksek kira maliyetleri gibi faktörler, göçmenlerin yerleşim deneyimlerini etkileyebilir.

Barınma Sorunları: Katılımcıların karşılaştığı barınma sorunları arasında %27,2'sinin yüksek kira maliyeti nedeniyle ödeme güçlüğü çekmesi ve %22,4'ünün göçmenlere yüksek kira talepleri gibi sorunlar yer almaktadır. Bu sonuçlar, göçmenlerin konut meseleleriyle mücadele ettiğini ve bazıları için uygun ve ekonomik bir konut bulmanın zor olduğunu göstermektedir. Yüksek kira talepleri, göçmenlerin yerleşim sürecinde karşılaştığı zorlukları artırabilir ve sosyal eşitsizliklere katkıda bulunabilir.

Tablo 5.7. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)

	Frekans	Yüzde
5. Barınma konusunda yaşadığınız en önemli sorun nedir?		
Ev eşyası sıkıntısı	24	9,6
Hep beraber aynı odayı kullanıyoruz.	45	18,0
Kaldığımız yer çok küçük	29	11,6
Kaldığımız yerin koşulları çok kötü	45	18,0
Göçmenlere kolay kolay kiralık ev verilmemesi	37	14,8
Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığı endişesi	42	16,8
Diğer	28	11,2
Toplam	250	100,0
6. Hangi kurum ve kuruluşlardan yardım alıyorsunuz?		
Belediyeden yardım alıyorum	29	11,6
Birleşmiş Milletlerden yardım alıyorum	8	3,2
Hayır kuruluşlardan yardım alıyorum.	31	12,4
Kaymakamlıktan yardım alıyorum.	33	13,2
Kızılay'dan yardım alıyorum	42	16,8
Yardım almıyorum.	107	42,8
Toplam	250	100,0
7. Genel olarak yardıma ihtiyacınız olan bir durumda öncelikli olarak kimden ve nereden destek alıyorsunuz?		
Ailemden destek alıyorum.	122	48,8
Akrabalarımın destek alıyorum	45	18,0
Devlet kurumlarından destek alıyorum	51	20,4
Komşulardan destek alıyorum	32	12,8
Toplam	250	100,0
8. Sağlık kurumlarına erişimde ne tür sorunlar yaşıyorsunuz?		
Ayrımcılığa maruz kalıyorum	53	21,2
Dil sorunu yaşıyorum	42	16,8
Dili bilmediğim için dışlanıyorum	34	13,6
Sigortam olmadığı için tedavi sorunu yaşıyorum ve tedavi masraflarını karşılayamıyorum	52	20,8
Sorun yaşamıyorum	69	27,6

Katılımcıların barınma konusunda karşılaştığı sorunlar, %18'inin hep beraber aynı odayı kullanma, %16,8'inin yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığı endişesi ve %9,6'sının ev eşyası gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Katılımcıların, %42,8'inin yardım almadığı ve %3,2'sinin birleşmiş milletlerden yardım aldığı görülmektedir.

Katılımcıların yardıma ihtiyacı olduğunda, %48,8'inin ailesinden destek aldığı ve %12,8'inin komşulardan destek aldığı görülmektedir.

Katılımcıların sağlık kuruluşları erişimde karşılaştığı sorunlar, %27,6'sının sorun yaşamadığı ve %13,6'sının dil bilmediği için dışlanma gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Katılımcıların barınma konusunda karşılaştığı sorunlar, sosyal bir perspektiften incelendiğinde, göçmenlerin yaşadığı zorlukları ve sınırlı kaynakları yansıtmaktadır. %18'inin hep beraber aynı odayı kullanma sorunuyla karşılaşması, genellikle yerleşim alanlarının sınırlı olması ve ailelerin yaşam alanını paylaşmak zorunda olmalarından kaynaklanabilir. %16,8'inin her an çıkarılma endişesi taşıması, yerleşim alanlarının belirsizliği ve mülteci statüsünün getirdiği güvencesizlikle ilişkilendirilebilir. %9,6'sının ise ev eşyası gibi sorunlarla karşılaşması, maddi kaynakların kısıtlı olması ve göç sürecinde malzemelerin getirilememesi gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir.

Katılımcıların yardıma ihtiyaç duyduğunda aile ve komşularından destek aldığını gösteren sonuçlar, sosyal ağların ve dayanışmanın göçmenler için önemli bir destek mekanizması olduğunu göstermektedir. %48,8'inin ailelerinden destek alması, aile bağlarının ve güçlü sosyal ilişkilerin göçmenlerin yaşamında önemli bir rol oynadığını göstermektedir. %12,8'inin ise komşulardan destek aldığı belirtilmiştir. Bu durum, komşuluk ilişkilerinin, sosyal entegrasyon sürecinde göçmenlerin karşılaştığı zorlukları hafifletmede önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Sağlık kuruluşlarına erişimde yaşanan sorunlar da sosyal bir perspektiften ele alınabilir. %27,6'sının sorun yaşamaması, göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişiminde herhangi bir engelle karşılaşmadığını gösterirken, %13,6'sının dil bilmediği için dışlanma gibi sorunlarla karşılaşması dil engellerinin ve kültürel farklılıkların sağlık hizmetlerine erişimde önemli bir engel olabileceğini yansıtmaktadır.

Tablo 5.8. Suriyeli göçmenlerin Sosyokültürel Özellikleri (devamı)

	Frekans	Yüzde
9. Sağlık Açısından Acil Müdahale Edilmesi Gereken Bir Durumda		
Devlet hastanelerine gidiyoruz.	97	38,8
Evde kendim halletmeye çalışıyorum	89	35,6
Komşu/çevre yardım ediyor	31	12,4
Diğer	33	13,2
Toplam	250	100
10. Sağlık Açısından Acil Müdahale Edilmesi Gereken Bir Durumunuz var mı?		
Acil ameliyata ihtiyacım var	49	19,6
Hastalığım yok	162	64,8
Kanser ve tedavisi güç olan ağır hastalığım var	10	4,0
Kronik hastalığım var	29	11,6
Toplam	250	100,0
11. Dil ile ilgili yaşadığınız problemler?		
Dil sorunu yaşamıyorum	75	30,0
Dili bilmediğim için dışlanıyorum	37	14,8
Farklı dilde konuştuğum için insanların dikkatini çekiyorum	57	22,8
Okula gidemiyorum	34	13,6
Resmi idarelerde sorunlarımı anlatamıyorum	26	10,4
Diğer	21	8,4
Toplam	250	100,0
12. Yaşadığınız ikamet problemi?		
Göç İdaresindeki çalışanlar iyi davranmıyorlar	53	21,2
Harç miktarı yüksek	48	19,2
İkamet sorunu yaşamıyorum	91	36,4
Nasıl ve nereden alınacağını bilmiyorum	29	11,6
Diğer	29	11,6
Toplam	250	100,0

Katılımcıların sağlık açısından acil müdahale isteyen durumlar için, %38,8'inin devlet hastanesine gittiği ve %12,4'ünün komşu ve çevrenin yardım ettiği görülmektedir.

Katılımcıların sağlık açısından acil müdahale isteyen bir durum olup olmama konusunda %64,8'inin hastalığın olmadığı ve %4'ünün kanser ve tedavisi güç olan ağır hastalığının olduğu görülmektedir.

Katılımcıların dil ile ilgili karşılaştığı sorunlar, %30'unun dil sorunu yaşamadığı ve %10,4'ünün resmi idarelerde sorunlarını anlatamama gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Katılımcıların ikamet ile ilgili karşılaştığı sorunlar,%36,4'ünün ikamet sorunu yaşamadığı ve %11,6'sının nasıl ve nereden alınacağını bilmeme gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Katılımcıların sağlık hizmetlerine erişimde devlet hastanelerine başvurmanın yaygın olduğu ve komşu ve çevrenin yardımının da önemli bir destek kaynağı olduğu görülmektedir. Sağlık açısından acil müdahale gerektiren durumlarda ise çoğunluğunun hastalık yaşamadığı, ancak bazı katılımcıların ağır ve tedavisi güç olan kanser gibi hastalıklarla mücadele ettiği tespit edilmiştir. Dil ile ilgili sorunlar ise bir diğer önemli konudur ve bazı katılımcıların resmi idarelerde sorunlarını anlatamama gibi zorluklar yaşadığı belirlenmiştir. İkamet ile ilgili sorunlar arasında ise çoğunluğunun sorun yaşamadığı, ancak bazı katılımcıların ikametlerinin nasıl ve nereden alınacağı konusunda belirsizlikler yaşadığı görülmüştür. Bu bulgular, göçmenlerin sağlık, dil ve ikamet gibi alanlarda karşılaştıkları zorlukları ve sosyal entegrasyon sürecindeki sorunları yansıtmaktadır.

5.6. Ki Kare Analizleri

Tablo 5.9. Katılımcıların eğitim seviyesi ile Türkiye’de iş bulma sürecinde yaşadıkları sorunlarına ilişkin bulgular

Eğitim Durumu		Türkiyede İş Bulma Sürecinde								Toplam
		Çalışmamın karşılığını alamıyorum.	Dil sorunu (anlaşma sorunu) yaşıyorum.	İş bulamıyorum.	İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum.	İş yerinde haksızlığa uğruyorum.	Maaşımı alamıyorum.	Sigortasız çalıştırılıyor.	Diğer	
Okuryazar değil	S %	4 50,0	0	0	0	4 50,0	0	0	0	8 3,2
Okuryazar	S %	6 27,3	5 22,7	4 18,1	0	3 13,3	0	4 18,1	0	22 8,8
İlkokul	S %	3 16,7	5 27,8	3 16,7	2 11,1	2 11,1	0	3 16,7	0	18 7,2
Ortaokul	S %	0	6 30,0	2 10,0	0	4 20,0	0	8 40,0	0	20 8,0
Lise	S %	12 23,5	4 7,8	20 39,2	3 5,9	8 15,7	2 3,9	0	2 3,9	51 20,4
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	S %	25 21,4	12 10,3	42 35,9	8 6,8	0	2 1,7	12 10,3	16 13,4	117 46,8
Diğer	S %	2 14,3	0	0	0	2 14,3	0	4 28,6	6 42,9	14 5,6
Total	S %	52 20,8	32 12,8	71 28,4	13 5,2	23 9,2	4 1,6	31 12,4	24 9,6	250 100,0

Katılımcıların eğitim seviyesi ile Türkiye’de iş bulma sürecinde yaşadıkları sorunlara bakıldığında;

İlkokul: İlkokul mezunu kişiler arasında en yaygın sorunlar "Dil sorunu (anlaşma sorunu) yaşıyorum." %27,8 ve "Çalışmamın karşılığını tam alamıyorum" 16,7% şeklindedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin iş bulma sürecinde ve maddi olarak tatmin edici bir kazanç elde etme konusunda zorluklar yaşadığı görülmektedir.

Ortaokul: Ortaokul mezunu kişiler arasında en belirgin sorunlar "Dil sorunu (anlaşma sorunu) yaşıyorum." %30,0 ve "Sigortasız çalıştırılıyorum" %40,0 olarak öne çıkmaktadır. Bu kişilerin iş bulma sürecinde güçlüklerle karşılaştığı ve iş yerinde adil davranışları deneyimlemediği anlaşılmaktadır.

Lise: Lise mezunu kişiler arasında en yaygın sorunlar "İş bulamıyorum" %39,0, "İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum" %5,9ve "Maaşımı alamıyorum" %3,9 şeklinde görülmektedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin hem iş bulma sürecinde sıkıntılar yaşadığı hem de iş yerinde ayrımcılık ve maddi sorunlarla karşılaştığı anlaşılmaktadır.

Önlisans, Lisans ve Lisansüstü: Bu eğitim seviyesine sahip kişiler arasında en yaygın sorunlar "İş bulamıyorum" %35,9 ve "Maaşımı alamıyorum" %1,7 şeklindedir. Bununla birlikte, " İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum " %6,8 ve "Sigortasız çalıştırılıyorum" %10,3 gibi sorunlar da belirli bir oranda görülmektedir. Bu eğitim seviyesindeki kişilerin iş bulma sürecinde ve iş yerinde çeşitli zorluklarla karşılaştığı söylenebilir.

Okuryazar: Okuryazar kişiler arasında en belirgin sorunlar "İş bulamıyorum" %18,1 ve "Çalışmamın karşılığını tam alamıyorum." %27,3 şeklindedir. Bu kişilerin iş bulma sürecinde ve maddi anlamda sıkıntılar yaşadığı görülmektedir.

Bu verilere dayanarak, daha düşük eğitim seviyelerine sahip kişilerin iş bulma sürecinde ve iş yerinde daha fazla zorluklarla karşılaştığı ve maddi sorunlar yaşadığı görülmektedir. Öte yandan, daha yüksek eğitim seviyelerine sahip kişilerin bile iş bulma sürecinde sorunlar yaşadığı ve bazı adaletsizliklerle karşılaştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 5.10. Göçmenlerin cinsiyet değişkenine göre geçimlerini nasıl sağladıklarının dağılımı

Cinsiyet		Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz						Toplam
		Çalışarak	Dilencilikle	Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla	Komşular ve çevrenin yardımıyla	Yurtdışındaki akrabalarının yardımıyla	Diğer	
Erkek	S	78	6	20	17	41	22	184
	%	44,4	3,3	10,9	9,2	22,3	12,0	73,6
Kadın	S	17	5	21	11	10	2	66
	%	25,8	7,6	31,9	16,7	15,2	3,0	26,4
Total	S	95	11	41	28	51	24	250
	%	38,0	4,4	16,4	11,2	20,4	9,6	100,0

Katılımcıların cinsiyetleri ile geçimlerini nasıl sağladıklarına bakıldığında;

Erkeklerin en yaygın geçim kaynakları "Çalışarak" % 44,4 ve "Yurtdışındaki akrabalarının yardımıyla" %22,3 olarak öne çıkmaktadır. Bu, erkeklerin çoğunluğunun çalışarak gelir elde ettiğini ve aile dışında yaşayan veya çalışan erkeklerin yurtdışındaki akrabalarının yardımına bağımlı olduğunu göstermektedir.

Kadınların en yaygın geçim kaynakları "Çalışarak" %25,8 ve "Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla" %31,9 olarak görülmektedir. Kadınların da çoğunlukla kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla geçimlerini sağladığı ve kadınların kamu ve sosyal yardımlardan destek aldığı anlaşılmaktadır.

Bu veriler, toplumdaki cinsiyet rolleri, iş gücüne katılım oranları ve sosyal yardım programlarının dağılımı gibi konular hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca, erkeklerin genellikle çalışarak gelir elde ettiği ve yurtdışındaki akrabalarından yardım aldığı, kadınların ise çalışarak ve kamu/sosyal yardımlarla geçimlerini sağladığı görülmektedir.

Tablo 5.11. Göçmenlerin cinsiyet değişkenine göre barınma ihtiyaçlarının karşılama durumunun dağılımı

Cinsiyet		Barınma İhtiyacı karşılama durumu				Total
		Bedava	Boş/harabe ev	Kendi evim	Kiralık ev	
Erkek	S	19	26	12	127	184
	%	10,3	14,1	6,5	69,0	73,6
Kadın	S	7	23	7	29	66
	%	10,6	34,8	10,6	43,9	26,4
Total	S	26	49	19	156	250
	%	10,4	19,6	7,6	62,4	100

Katılımcıların cinsiyetleri ile barınma ihtiyaçlarını nasıl sağladıklarına bakıldığında;

Erkekler arasında en yaygın barınma ihtiyaçları "Kiralık ev" %69,0 ve "Boş/harabe ev" %14,1 şeklindedir. Bu, erkeklerin çoğunluğunun kiralık bir evde yaşadığını ve bazı erkeklerin boş veya harabe evlerde yaşadığını göstermektedir.

Kadınlar arasında en yaygın barınma ihtiyaçları "Kiralık ev" %43,9 ve "Boş/harabe ev" %34,8 şeklinde görülmektedir. Kadınların da genellikle kiralık bir evde yaşadığı ve bazı kadınların boş veya harabe evlerde yaşadığı anlaşılmaktadır.

Erkekler ve kadınlar arasında barınma ihtiyaçlarının benzer olduğu ve kiralık evlerin en yaygın tercih edilen barınma şekli olduğu görülmektedir.

Tablo 5.12. Göçmenlerin aylık gelir değişkenine göre geçimlerini nasıl sağladıklarının dağılımı

		Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz						Toplam
		Çalışarak	Dilencilikle	Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla	Komşular ve çevrenin yardımıyla	Yurtdışındaki akrabalarının yardımıyla	Diğer	
Aylık Gelir								
500 TL ve daha az	S %	18 60,0	0	3 10,0	3 10,0	6 20,0	0	30 12,0
501-1000 TL	S %	17 34,0	3 6,0	5 10,0	13 26,0	10 20,0	2 4,0	50 20,0
1001-2000 TL	S %	11 23,9	2 4,3	14 30,4	4 8,7	11 23,9	4 8,7	46 18,4
2001-3000 TL	S %	14 29,8	4 8,5	9 19,1	6 12,8	10 21,3	4 8,5	47 18,8
3000 TL üstü	S %	35 45,5	2 2,6	10 13,0	2 2,6	14 18,2	14 18,2	77 30,8
Toplam	S %	95 38,0	11 4,4	41 16,4	28 11,2	51 20,4	24 9,6	250 100

Katılımcıların aylık gelirleri ile geçimlerini nasıl sağladıklarına bakıldığında;

Aylık gelir seviyelerine göre, insanların geçimlerini sağlama şekillerinde farklılıklar görülmektedir. Örneğin, "500 TL ve daha az" gelir seviyesine sahip kişilerin büyük çoğunluğu (%60) çalışarak geçimlerini sağlamaktadır. Diğer gelir seviyelerinde de çalışarak geçim sağlayan kişilerin sayısı yüksektir, ancak "3000 TL üstü" gelir seviyesine sahip kişiler arasında yurtdışındaki akrabaların yardımının daha fazla olduğu görülmektedir.

Geçimlerini sağlama şekline göre, farklı geçim kaynaklarını kullanan insanlar arasında gelir dağılımı farklılıkları gözlemlenmektedir. Örneğin, "Çalışarak" geçimini sağlayan kişilerin çoğunluğu "3000 TL üstü" gelir seviyesine sahipken, "Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla" ve "Yurtdışındaki

akrabaların yardımıyla" geçimini sağlayan kişiler arasında daha düşük gelir seviyeleri daha yaygındır.

Düşük gelir seviyesine sahip kişilerin çoğunlukla çalışarak geçimlerini sağladığı, diğer gelir seviyelerinde ise farklı geçim kaynaklarının tercih edildiği görülmektedir.

Tablo 5.13.Göçmenlerin Eğitim durumu değişkenine göre barınma ihtiyacını karşılama durumunun dağılımı

Eğitim Durumu		Barınma İhtiyacını karşılama durumu				Toplam
		Bedava	Boş/harabe ev	Kendi evim	Kiralık ev	
Okuryazar değil	S	2	2	2	2	8
	%	25,0	25,0	25,0	25,0	3,2
Okuryazar	S	0	10	2	10	22
	%		45,5	9,1	45,5	8,8
İlkokul	S	0	7	2	9	18
	%		38,9	11,1	50,0	7,2
Ortaokul	S	0	13	2	5	20
	%		65,0	10,0	25,0	8,0
Lise	S	12	9	4	26	51
	%	23,5	17,6	7,8	51,0	20,4
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	S	10	6	5	96	117
	%	8,5	5,1	4,3	82,1	46,8
Diğer	S	2	2	2	8	14
	%	14,3	14,3	14,3	57,1	5,6
Toplam	S	26	49	19	156	250
	%	10,4	19,6	7,6	62,4	100

Katılımcıların eğitim durumları ile barınma ihtiyaçlarını nasıl sağladıklarına bakıldığında;

İlkokul mezunu kişiler arasında en yaygın barınma ihtiyaçları "Boş/harabe ev" %38,9 ve "Kiralık ev" %50,0 olarak öne çıkmaktadır. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin çoğunluğunun boş evlerinde veya kiralık evlerde yaşadığı görülmektedir.

Ortaokul mezunu kişiler arasında en belirgin barınma ihtiyaçları "Boş/harabe ev" %65,0 ve "Kiralık ev" %25,0 olarak öne çıkmaktadır. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin bazılarının boş veya harabe evlerde yaşadığı ve diğerlerinin ise kiralık evlerde ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

Lise mezunu kişiler arasında en yaygın barınma ihtiyaçları "Kiralık ev" %51,0 ve "Boş/harabe ev" %17,6 şeklinde görülmektedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin büyük çoğunluğu kiralık evlerde yaşamaktadır.

Önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip kişiler arasında en yaygın barınma ihtiyaçları "Kiralık ev" %82,1 ve "Kendi evim" %4,3 şeklinde

görülmektedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin çoğunluğunun kiralık evlerde yaşadığı görülmektedir.

Daha yüksek eğitim seviyelerine sahip kişilerin genellikle kiralık evlerde yaşadığı görülmektedir. Aynı zamanda, düşük eğitim seviyelerine sahip kişilerin kendi evlerinde veya kiralık evlerde yaşama eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 5.14. Göçmenlerin eğitim durumu değişkenine göre konut edinme durumunun dağılımı

Eğitim Durumu		Konut edinme durumu				Toplam
		Ev kiralari çok yüksek tuttuklari için ödemekte güçlük çekiyoruz	Göçmenler e kiralari çok yüksek tutuluyor	Göçmenler e kolaylıkla kiralik ev verilmiyor	Hepsi	
Okuryazar değil	S	2	2	2	2	8
	%	25,0	25,0	25,0	25,0	3,2
Okuryazar	S	7	7	8	0	22
	%	31,8	31,8	36,4		8,8
İlkokul	S	4	8	6	0	18
	%	22,2	44,4	33,3		7,2
Ortaokul	S	4	13	0	3	20
	%	20,0	65,0		15,0	8,0
Lise	S	11	12	10	18	51
	%	21,6	23,5	19,6	35,3	20,4
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	S	38	10	32	37	117
	%	32,5	8,5	23,4	31,6	46,8
Diğer	S	2	4	4	4	14
	%	14,3	28,3	28,3	28,3	5,6
Toplam	S	68	56	62	64	250
	%	27,2	22,4	24,8	25,6	100

Katılımcıların eğitim durumları ile barınma ihtiyaçlarını karşılarken yaşadıkları sorunlara bakıldığında;

İlkokul mezunu kişiler arasında en yaygın barınma zorluğu "Ev kiralari çok yüksek tuttuklari için ödemekte güçlük çekiyoruz" %22,2 olarak öne çıkmaktadır. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin kira ödemedede güçlük yaşadığı görülmektedir.

Ortaokul mezunu kişiler arasında en belirgin barınma zorluğu "göçmenlere kiralari çok yüksek tutuluyor" %65,0 şeklinde görülmektedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin göçmenlere yönelik yüksek kira zorluklari yaşadığı anlaşılmaktadır.

Lise mezunu kişiler arasında en yaygın barınma zorluğu "Ev kiralari çok yüksek tuttuklari için ödemekte güçlük çekiyoruz" %21,6 ve "Hepsi" %35,3 olarak öne çıkmaktadır. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin genel olarak yüksek kira ödemeleri nedeniyle zorluklari yaşadığı görülmektedir.

Önlisans, lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip kişiler arasında en belirgin barınma zorluğu "Hepsi" %31,6 şeklindedir. Bu eğitim seviyesine sahip kişilerin çeşitli barınma zorluklarıyla karşılaştığı ve tüm zorluk kategorilerine dâhil oldukları anlaşılmaktadır.

Yüksek eğitim seviyelerine sahip kişilerin de kira ödemeleri ve göçmenlere yönelik zorluklar gibi çeşitli barınma sorunlarıyla karşılaştığı görülmektedir.

Tablo 5.15. Göçmenlerin yaş değişkenine göre Barınma konusunda yaşanan sorunların dağılımı

Yaş	Barınma konusunda yaşanan sorunlar								Toplam
		Ev eşyası sıkıntısı	Hep beraber aynı odayı kullanıyoruz.	Kaldığımız yer çok küçük	Kaldığımız yerin koşulları çok kötü	Göçmenlere kolay kolay kiralık ev verilmemesi	Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığı endişesi	Diğer	
18-24 yaş	S %	16 12,3	26 20,0	8 6,2	23 17,7	25 19,2	14 10,8	18 13,9	130 52,0
25-34 yaş	S %	6 6,4	19 20,2	13 13,9	18 19,1	12 12,8	18 19,1	8 8,5	94 37,6
35-59 yaş	S %	2 7,7	0	8 30,8	4 15,4	0	10 38,5	2 7,7	26 10,4
Toplam	S %	24 9,6	45 18,0	29 11,6	45 18,0	37 14,8	42 16,8	28 11,2	250 100

Katılımcıların yaşları ile barınma ihtiyaçlarını karşılarken yaşadıkları en önemli sorunlara bakıldığında;

18-24 yaş grubunda en yaygın barınma sorunları "Hep beraber aynı odayı kullanıyoruz" %20,0 ve "Kaldığımız yerin koşulları çok kötü" %17,7 şeklinde görülmektedir. Bu yaş grubundaki gençlerin genellikle kalabalık bir ortamda yaşadığı ve yaşadıkları yerin kötü koşullara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

25-34 yaş grubunda en belirgin barınma sorunları "Hep beraber aynı odayı kullanıyoruz" %20,2 ve "Kaldığımız yerin koşulları çok kötü" %19,1 şeklinde öne çıkmaktadır. Bu yaş grubundaki kişilerin de benzer şekilde kalabalık yaşam koşulları ve kötü barınma koşullarıyla karşılaştığı görülmektedir.

35-59 yaş grubunda en yaygın barınma sorunu "Kaldığımız yerin koşulları çok kötü" %15,4 olarak görülmektedir. Bu yaş grubundaki kişilerin daha az oranda kalabalık yaşam koşulları ve diğer sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

Bu veriler, yaş grupları arasında barınma sorunlarının farklılık gösterdiğini ve gençlerin genellikle kalabalık ve kötü koşullarda yaşadığını göstermektedir.

Tablo 5.16. Göçmenlerin aylık gelir değişkenine göre yardıma muhtaçlık durumunun dağılımı

Aylık Gelir		Yardıma muhtaçlık durumu				Toplam
		Ailemden destek alıyorum.	Akrabalarımдан destek alıyorum	Devlet kurumlarından destek alıyorum	Komşulardan destek alıyorum	
500 TL ve daha az	S	17	5	4	4	30
	%	56,7	16,7	13,3	13,3	12,0
501-1000 TL	S	17	10	17	6	50
	%	34,0	20,0	34,0	12,0	20,0
1001-2000 TL	S	16	9	15	6	46
	%	34,8	19,6	32,6	12,0	18,4
2001-3000 TL	S	24	11	4	8	47
	%	51,0	23,0	8,5	17,0	18,8
3000 TL üstü	S	48	10	11	8	77
	%	62,3	13,0	14,3	10,4	30,8
Toplam	S	122	45	51	32	250
	%	48,8	18,0	20,4	12,8	100,0

Katılımcıların gelir durumları ile yardıma ihtiyacı olduğunda kimden destek aldıklarına bakıldığında;

Bu gelir seviyesine sahip kişiler arasında genellikle yardım ihtiyacını ailenin sağladığı görülmektedir. Aynı zamanda, akrabalarından ve komşulardan da yardım alındığı ancak devlet kurumlarından destek alma oranının daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Bu gelir seviyesine sahip kişiler arasında aile ve akrabalarından destek alma eğilimi görülmektedir. Bunun yanı sıra, devlet kurumlarından ve komşulardan da yardım alındığı görülmektedir.

1001-2000 TL, 2001-3000 TL ve 3000 TL üstü gelir seviyelerine sahip kişiler arasında ise genel olarak aile, akrabalar ve devlet kurumlarından destek alındığı görülmektedir. Komşulardan yardım alma oranı ise diğer gelir seviyelerinde daha düşük görülmektedir.

Düşük gelir seviyelerine sahip kişilerin ailelerinden ve akrabalarından daha fazla destek aldığı, devlet kurumlarının yardımının ise genellikle daha yüksek gelir seviyelerinde daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 5.17. Göçmenlerin yaş değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı

Yaş		Birlikte yaşanılan biret sayısı			Toplam
		1-3 kişi	4-6 kişi	7 ve üstü	
18-24 yaş	S	46	55	29	130
	%	35,4	42,3	22,3	52,0
25-34 yaş	S	39	31	24	94
	%	41,5	33,0	25,6	37,6
35-59 yaş	S	4	12	10	26
	%	15,4	46,2	38,5	10,4
Toplam	S	89	98	63	250
	%	35,6	39,2	25,2	100

Tablo incelendiğinde;

En kalabalık yaş grubu, 18-24 yaş aralığındaki kişilerdir. Bu yaş grubundaki toplam kişi sayısı %52,0.

En yaygın evde kalınan kişi sayısı kategorisi, 4-6 kişi aralığıdır. Bu kategori, % 39 kişi ile temsil edilmektedir.

18-24 yaş aralığındaki kişilerin çoğunluğu (% 42,3 kişi) evlerinde 4-6 kişi ile yaşamaktadır.

25-34 yaş aralığındaki kişilerin çoğunluğu (%41,5 kişi) evlerinde 1-3 kişi ile yaşamaktadır.

35-59 yaş aralığındaki kişilerin çoğunluğu (%46 kişi) evlerinde 4-6 kişi ile yaşamaktadır.

Tablo 5.18. Göçmenlerin Eğitim durumu değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı

Eğitim durumu		Birlikte yaşanılan biret sayısı						Toplam
		Akrabalarım ve yakınları	Anne, baba, çocuklar ve yakınları	Arkadaşlarım	Kendim ve çocuklarım	Kendim, eşim ve çocuklarım	Tek başıma	
Okuryazar değil	S	0	0	0	4	2	2	8
	%	0	0	0	50,0	25,0	25,0	3,2
Okuryazar	S	0	2	6	12	0	2	22
	%	0	9,1	27,3	54,5	0	9,1	8,8
İlkokul	S	0	8	10	0	0	0	18
	%	0	44,4	55,6	0	0	0	7,2
Ortaokul	S	2	2	2	12	0	2	20
	%	10,0	10,0	10,0	60,0	0	10,0	8,0
Lise	S	4	2	20	11	12	2	51
	%	4	3,9	39,2	21,7	23,5	3,9	20,4
Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	S	4	6	42	8	12	45	117
	%	3,4	5,1	36,0	6,8	10,3	38,5	46,8
Diğer	S	4	2	2	2	4	0	14
	%	28,6	14,3	14,3	14,3	28,6	0	5,6
Toplam		14	22	82	49	30	53	250
		5,6	8,8	32,8	19,6	12,0	21,2	100

Tablo incelendiğinde; eğitim durumu kategorilerine bakıldığında, en fazla kişinin Önlisans, Lisans ve Lisansüstü eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Bu grupta toplam %46,8 kişi bulunmaktadır.

Yaşadıkları kişi gruplarına göre en yaygın seçenek Arkadaşlarıyla'dır, toplam % 32,8 kişi bu şekilde yaşadığını belirtmiştir.

İlkokul düzeyinde eğitim almış olan kişilerin, çoğunlukla Anne, baba, çocuklar ve yakınları veya Arkadaşlarıyla ile yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir.

Okuryazar olmayan kişiler, sadece % 3,2 kişi oluşturuyor ve çoğunlukla Kendim ve çocuklarım veya Kendim, eşim ve çocuklarım ile yaşıyorlar.

Ortaokul düzeyinde eğitim almış kişiler, çoğunlukla Kendimve çocukları ile yaşamayı tercih etmektedir. Bu iki seçenek, toplamda % 8,0 kişinin %60'si tarafından tarafından tercih edilmiştir.

Lise mezunu kişilerin, en çok tercih ettikleri yaşama şekli Arkadaşlarıyla'dır % 39,2 kişi.

Bunun yanı sıra Önlisans, Lisans ve Lisansüstü mezunları da en çok arkadaşları ile yaşamayı tercih etmektedir % 36 kişi.

Okuryazar olan kişiler, en çok tercih ettikleri yaşama şekli Kendim ve çocuklarımdır %54,5 kişi.

Tablo 5.19. Göçmenlerin Cinsiyet değişkenine göre birlikte yaşadığı birey sayısının dağılımı

Cinsiyet		Yaşadığı Kişiler						Toplam
		Akrabalarımla	Anne, baba, çocuklar ve yakınları	Arkadaşlarımla	Kendim ve çocuklarım	Kendim, eşim ve çocuklarım	Tek başıma	
Erkek	S	12	11	70	30	24	37	184
	%	6,5	6,0	38,0	16,3	13,0	20,1	73,6
Kadın	S	2	11	12	19	6	16	66
	%	3,0	16,7	18,1	28,8	9,1	24,2	26,4
Toplam	S	14	22	82	49	30	53	250
	%	5,6	8,8	32,8	19,6	12,0	21,2	100

Tabloya göre, "Arkadaşlarımla" yaşama durumunu tercih eden kişilerin çoğunlukla erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Toplamda % 38,0 erkek bu şekilde yaşamayı tercih ederken, kadınların sadece % 18,1'si erkeklerden oluşmaktadır.

Kadınlar, diğer yaşadıkları kişi gruplarına kıyasla daha çok "Kendim ve çocuklarım" seçeneğini tercih etmiştir. Toplamda % 28,8 kadın bu şekilde yaşamaktadır.

Yalnız yaşama tercihinde de erkeklerin kadınlardan daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Bu tabloya dayanarak çıkartılabilecek temel gözlem, cinsiyetler arasında yaşadıkları kişi grupları tercihlerinde bazı farklılıklar olduğudur. Bu farklılıklar, toplumda cinsiyetler arası sosyal etkileşim ve yaşam tarzı farklılıklarının olduğunu göstermektedir.

5.7. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları

Araştırmanın değişkenleri; Sosyokültürel Uyumölçeği'nden oluşmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, değişkenlerle ilgili tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 5.20. Değişkenlere Yönelik Betimsel Analizi Sonuçları

Ölçek	N	Min.	Maks.	$\bar{X}$	SS
Sosyokültürel Uyum	250	1,00	4,00	2,24	,64

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların sosyo-kültürel uyum ifadelerine verilen yanıtların toplam ortalaması $2,24 \pm 0,64$ en az düzeyi 1,00 ve en fazla düzeyi 4,00 olarak tespit edilmiştir.

5.8. Fark Testleri

Çalışmanın bu kısmında araştırma grubunu teşkil eden Suriyeli göçmenlerin kişisel özelliklerinden, cinsiyet, yaş, gelir durumu, eğitim durumu ve sosyokültürel özellikleriyle ilgili dağılımlarına göre değişkenlerden elde edilen ortalama puanlar arasındaki farklılaşmalar ele alınacaktır.

Tablo 5.21. Cinsiyet Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	T	Df	p
Sosyo Kültürel Uyum	Erkek	184	2,2588	,69594	,543	173,048	,588
	Kadın	66	2,2172	,46222			

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların cinsiyeti, sosyo kültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 5.22. Yaş Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Yaş	N	Ortalama	F	p
Sosyo Kültürel Uyum	18-24 yaş	130	2,3017	3,653	,027
	25-34 yaş	94	2,1188		
	35-59 yaş	26	2,4444		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, yaş durumuna göre anlamlı farklılık bulunmaktadır($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların yaşının, sosyo kültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilediği görülmüştür. En yüksek puan ortalaması ise 35-59 yaş arası olan katılımcılara aittir.

Tablo 5.23. Gelir Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Gelir	N	Ortalama	F	p
Sosyo Kültürel Uyum	500 TL ve daha az	30	2,3759	,660	,621
	501-1000 TL	50	2,2256		
	1001-2000 TL	46	2,3176		
	2001-3000 TL	47	2,1702		
	3000 TL üstü	77	2,2179		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, gelir durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların geliri, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 5.24. Eğitim Durumu Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Eğitim	N	Ortalama	F	p
Sosyokültürel Uyum	İlkokul	18	2,2253	1,104	,361
	Ortaokul	20	2,0639		
	Lise	51	2,2985		
	Önlisans, Lisans ve Lisansüstü	117	2,3148		
	Okuryazar	22	2,0354		
	Okuryazar değil	8	2,0278		
	Diğer	14	2,2540		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyo kültürel uyum düzeyi, eğitim durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların eğitim düzeyi, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 5.25. Evde Kalınan Kişi Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Sayılar	N	Ortalama	F	p
Sosyo Kültürel Uyum	1-3 kişi	89	2,3308	1,183	,308
	4-6 kişi	98	2,2109		
	7 ve üstü	63	2,1878		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, evde kalınan kişi sayısı durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların evde kalınan kişi sayısı, sosyo kültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 5.26. Evde Çalışan Kişi Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Sayılar	N	Ortalama	F	p
Sosyokültürel Uyum	Çalışan kimse yok	58	2,1858	1,369	,253
	1 kişi	73	2,3600		
	2 kişi	71	2,1635		
	2 kişiden fazla	48	2,2766		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, evde çalışan kişi sayısı durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların evde çalışan kişi sayısı, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

Tablo 5.27. Medeni Durum Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Medeni Durum	N	Ortalama	F	p
Sosyokültürel Uyum	Bekar	181	2,2904	3,497	,032
	Evli	37	2,2793		
	Boşanmış	32	1,9705		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, medeni durumuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir($p<0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların medeni durumu, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilediği belirlenmiştir. En yüksek puan ortalamasının ise bekar katılımcılara ait olduğu görülmektedir.

Tablo 5.28. Çocuk Sayısı Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Çocuk Sayısı	N	Sıra Ortalaması	H	p
Sosyo-Kültürel Uyum	Çocuğum yok	145	129,00	5,352	,374
	1 Çocuk	11	108,36		
	2 Çocuk	37	135,53		
	3 Çocuk	37	107,65		
	4 Çocuk	11	141,41		
	5 Çocuk ve daha fazla	9	102,78		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, çocuk sayısı durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların çocuk sayısı, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir. Veri ölçümle belirtildiği halde her gruptaki denek sayısı 30'dan az ise olduğu için Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır.

Tablo 5.29. Yaşadığı Kişiler Değişkeninden Elde Edilen Skorların Farklılaşma Durumu

Değişkenler	Kişiler	N	Sıra Ortalaması	H	p
Sosyo Kültürel Uyum	Akrabalarım	14	113,29	9,153	,103
	Anne, baba, çocuklar ve yakınları	22	132,02		
	Arkadaşlarım	82	122,59		
	Kendim ve çocuklarım	49	109,86		
	Kendim, eşim ve çocuklarım	30	117,70		
	Tek başıma	53	149,40		

Analiz sonucuna göre katılımcıların sosyokültürel uyum düzeyi, kaldığı kişiler durumuna göre anlamlı farklılaşmamaktadır ($p>0,05$). Diğer bir ifade ile katılımcıların kaldığı kişiler durumu, sosyokültürel uyum grup ortalama düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir. Veri ölçümle belirtildiği halde her gruptaki denek sayısı 30'dan az ise ya da denek sayısı yeterli olduğu halde veri parametrik test varsayımlarını yerine getiremiyorsa Mann Whitney U Testi uygulanır (Sümbüloğlu ve Sümbüloğlu, 2007: 147).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Suriyeli göçmen, yurtlarından kaçarak başka bir ülkeye sığınan ve orada güvenlik arayan insanlardır. Suriyeli göçmenler, genellikle ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle yurtlarından ayrılmak zorunda kalırlar. Bu nedenle, göçmenlerin yeni yaşam yerlerine uyum sağlama sürecinde birçok zorluklarla karşılaşılır.

Samsun'daki yaşayan Suriyeli göçmenler, çoğunlukla ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalırlar. Suriyeli göçmenler çoğunlukla yeni yaşam yerlerine ulaştıklarında iş bulma konusunda zorluklar yaşar. Bu durum, göçmenlerin ekonomik olarak güç durumda olmalarına neden olur. Göçmelerin çoğunlukla düşük ücretli işlerde çalışır ve bu, onların hayat koşullarını iyileştirme potansiyelini azaltır.

Suriyeli göçmenler aynı zamanda sosyal sorunlarla da karşı karşıya kalabilirler. Suriyeli göçmenler, genellikle yeni yaşam yerlerinde ilişki kurmakta zorluk yaşar ve bu nedenle yalnızlık ve yabancılaşma hissiyle karşı karşıya kalabilirler. Göçmenler ayrıca dil bilmeyebilir ve bu da onların toplumla iletişim kurma konusunda zorluklar yaşamasına neden olabilir.

Suriyeli göçmenler aynı zamanda kültürel sorunlarla da karşı karşıya kalabilirler. Göçmenler, yeni yaşam yerlerinde farklı bir kültüre adapte olmaya çalışırken zorluklar yaşayabilirler. Bu zorluklar, göçmenlerin kültürlerine sadık kalmalarını zorlaştırabilir ve onların yeni yaşam yerlerinde kültürel olarak uyum sağlamalarını zorlaştırabilir.

Suriyeli göçmenlerin bir kısmı ilk göç sürecinde ailelerini terk ederek Türkiye'ye tek başına giriş yapmaktaadır. Göç edip yerleştikten ve bir ev satın aldıktan sonra ailesini de yanına alır. Ancak göç sebebinin savaş olduğu durumlarda göçün aile ve akrabalarla birlikte gerçekleştirildiği görülmektedir.

Göçün ilk döneminde topluma uyum sağlamakta zorlanan mülteciler, toplumdan izole bir şekilde yaşarlar. Suriye'den gelen göçmenler, Türkiye'deki yaşam standartlarını beklentilerinin üzerinde buluyor ve bu nedenle buradaki yaşamdan memnuniyetleri diğer mültecilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, Türkiye'deki yaşamın, ülkelerindeki savaş ve kaostan sonra daha istikrarlı hale gelmesidir. Suriyeli göçmenler ise anavatanları olan Suriye'de geride bıraktıkları yaşam standardını bulmak istemektedirler. Mülteciler Türkiye'ye ilk geldiklerinde daha önce göç etmiş başka bir mülteci ile iletişime geçerek kalacka yer aramaktadırlar. Daha önce göç etmiş, mülteci olduğu için evini

kiraya vermeyen ev sahipleri daha önce göç etmiş mülteciler öncüdür. Sorun çıkmamasını sağlayarak ev sahibini ikna etmeye çalışmaktadırlar. Konaklama kiralayan göçmenler, yeni sosyal çevreye uyum sağlamak için zaman ayırıyor ve dili konuşmadıkları süre boyunca sosyal ilişkilerden izole yaşamaktadır. Suriyeli göçmenler kiralanan birçok evde soba ve kiler bulunmaktadır. Bodrumdan dolayı nem sorunu vardır.

Sakız'ın (2016) çalışmasına göre Suriyeli çocukların eğitimi üzerine geliştirilen bütünleştirici model önerisi kapsamında Güneydoğu Anadolu'da son 4 yılda yoğun Suriyeli göçü alan iki şehirde 18 okul müdürü ile yapılan çalışmada bütünleştirici bir eğitim modelinin oluşturulmasının açısından okullarda olumlu tutum ve düşüncelerin geliştirilmesi, okullar yapısal destekler verilmesi ve toplumsal kabul düzeylerinin artmasıyla yakından ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yerel halkın mültecilerle sık sık karşılaşması nedeniyle sosyal çevrede mültecilere yönelik olumsuz tutumları yoğunlaşmaktadır. Yerel sakinler, halka açık yerlerde mültecilerin yüksek sesle konuşmalarının rahatsız edici olduğuna inanıyor. Çalışma sırasında elde edilen verilere göre mültecilerin ülkelerinden göç etmeden önceki işlerine baktıklarında işsiz oldukları görülmüştür. Çiftçi, inşaatçı, hamal gibi vasıfsız işlerde de çalışıyorlardı. Mültecilerin Türkiye'ye geldikten sonra uzun süre işsiz kaldıkları ve iş bulamadıkları tespit edildi. Mültecilerin çalışma izinleri olmadığı için yerel sakinlere göre daha fazla kayıt dışı çalışmayı ve daha düşük ücretlerle çalışmayı kabul ettikleri ve bu nedenle yerel sakinlerin mültecilere karşı tutumlarını olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Yerli katılımcılar, mültecilerin düşük ücretlerinin işsizliğin ana nedeni olduğuna inanıyor. Buna göre, hâkim görüş Türklerin iş bulmasının zor olduğu yönündedir. Mültecilerin çalışma izinlerinin olmadığı veya düşük ücretle çalıştıkları işlerden yoksun oldukları kaydedilmiştir. Ancak mülteciler, yeni bir iş bulamayacaklarından korkarak kötü çalışma koşullarını kabul ediyor. Ücretlerini alamadıkları durumlarda çalışma izinlerinin bulunmaması ve kaçak çalışmaları ile ilgili şikâyetle bulunamadıkları gözlemlenmektedir. Bazı durumlarda, haksız yere işten çıkarılmayla karşı karşıya kalmaktadır. Geçici işlerde çalışarak sadece günlerini kurtarmayı düşünürler ve yarını düşünme şansları yoktur. Sonuç olarak buldukları işlerde ayrımcılığa uğramalarına veya marjinalize edilmelerine rağmen çalışıyorlar. Mültecilerin istihdamı olumsuz etkilediğine inanan yerel halk, mültecilerin ücretlerinin düşük olması nedeniyle istihdam olanaklarının azaldığını, istihdam olanaklarının Türkler için dahi yetersiz olduğunu, mültecilerin

gelmesiyle daha da yetersiz kaldığını belirtiyor. Ayrıca mültecilerin ülke ekonomisi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğuna inanılmaktadır. Devletin mültecilere yaptığı yardımların Türk vatandaşlarıyla aynı seviyede olmadığına inanan yerel halk, yardımların ekonomiye zarar verdiğini ve mültecilere karşı olumsuz tutumlar yarattığını söylemektedir. Mülteci katılımcılar, pazar,sokakgibi sosyal ortamlarda karşılaştıkları nefret söylemi ve diğerleri hakkında sessiz kalmayı tercih etmektedir. Herhangi bir tepki karşısında çatışmanın ortasında kalmaktan korkan mültecilerin, bu tür durumlarda verilen tepkiye tepki göstermekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Sosyal çevrede yabancı oldukları için nefret söyleminin yanı sıra olumsuz tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalırlar.

İstanbul'daki Suriyelilere yönelik yapılan alan çalışmasında, Woods, Benvenuti ve Kayalı (2016) tarafından tespit edilen ortak noktalar şunlardır:Özellikle kentsel dönüşüm tehdidi altındaki yoksul mahallelere yerleşen Suriyeliler, yerli halk arasında yerinden edilme endişesi yaratmıştır. Bu durum, yerli halkın kendi yaşam alanlarına ve topluluklarına olan bağlılığını sorgulamasına ve endişelenmesine neden olmuştur.Suriyelilere karşı olumsuz yaklaşımın temel sebeplerinden biri, sınırlı kaynaklar nedeniyle rekabet etme inancıdır. Yerli halk, kısıtlı iş olanakları, barınma ve diğer temel ihtiyaçlar için Suriyelilerle rekabet etmek zorunda olduğunu düşünerek olumsuz düşüncelere kapılabilmektedir.Ayrıca, devlet ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) tarafından yoksul Türkiye vatandaşlarının ihtiyaçları yerine, kaynakların Suriyeliler için kullanıldığı algısı da gerilimi artıran bir faktördür. Bu durumda, yerli halk, kendi topluluklarının desteğinin azaldığı hissine kapılabilir ve Suriyelilere karşı hoşnutsuzluğu artabilir.İstanbul'daki Suriyelilere dair yapılan alan çalışmasında, kentsel dönüşüm tehdidi altındaki yoksul mahallelerde yerleşmeleri ve sınırlı kaynaklar nedeniyle yerli halkla rekabet etmeleri, olumsuz tepkilerin ve gerilimin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte, devlet ve STK'ların kaynakları Suriyeliler için kullandığı algısı, yerli halk arasında hoşnutsuzluk yaratan bir etken olarak ön plana çıkmıştır.

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler hakkında yapılan çeşitli raporlar ve akademik çalışmalar, benzer sonuçları ve tespitleri ortaya koymaktadır. Örnek olarak:

- MAZLUMDER'in "Türkiye’de Suriyeli Mülteciler - İstanbul Örneği- Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler" adlı 2013 raporu, diğer çalışmalar gibi Suriyelilerle ilgili benzer durumları ve ihtiyaçları ifade etmiştir.

- UZAK'ın 2013 yılında yayımlanan "Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik" adlı çalışması, diğer benzer çalışmalar gibi aynı durumları ve etkileri yansıtmaktadır.
- Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi'nin 2016 yılında yayımladığı "Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu" hukuki yönü öne çıkaran bir rapordur ve bu alanda yapılan diğer çalışmalarla tutarlı sonuçlar elde etmiştir.
- SETA'nın 2015 yılında yayımlanan "Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri" adlı raporu, diğer benzer çalışmalarla benzerlik göstererek hukuki yönü ön plana çıkarmıştır.
- Türk Tabipleri Birliği'nin 2016 tarihli "Savaş, Göç ve Sağlık" raporu, sağlıksal yönü vurgulayarak, özellikle kadın ve çocukların durumuna odaklanarak, diğer çalışmalarla uyumlu sonuçlar sunmaktadır.

Tüm bu raporlar ve çalışmalar, Suriyeli mültecilerin durumunu, ihtiyaçlarını ve yaşadıkları zorlukları ele alarak, farklı perspektiflerle incelenmiş olsa da, genel olarak benzer sonuçları ortaya koymaktadır. Bu tür çalışmaların bir arada değerlendirilmesi, Suriyeli mültecilere yönelik politika ve yardım programlarının daha etkili ve uygun şekilde geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Suriyeli göçmenler, yurtlarından kaçarak başka bir ülkeye sığınan veya orada güvenlik arayan insanlardır. Göçmen, genellikle ekonomik, sosyal ve kültürel nedenlerle yurtlarından ayrılmak zorunda kalırlar. Bu nedenle, göçmenlerin yeni yaşam yerlerine uyum sağlama sürecinde birçok zorluklarla karşılaşır. Göçmenlerin dilinden anlamadıkları için haklarında olumsuz yorumlar yapıldığını düşündükleri için mültecilerin Türkçe konuşmalarına dikkat ediyorlar. Türkçe bilmemeleri, yerel katılımcılara buraya uyum sağlayamayacaklarını düşündürüyor. Mültecilerin göçüyle birlikte yerel katılımcıların gözünde oluşan kalıp yargılar, mülteciler hakkındaki düşünceleri şekillendirmektedir. Mültecilerin kendilerine özgü kıyafetleri, dilleri ve kültürel özellikleri onları yerel katılımcıların gözünde “farklı” kılmaktadır. Mültecilerin kültürel özellikleri ile yerli halkın kültürü arasındaki etkileşim, iki grubun bütünleşmesini sağlayan ya da farklılaşmasını ortaya koyan unsurlardan biridir. Bu kültürleşme sürecinde, kültürel kimlikler gruplar arasında yeniden inşa edilir. Suriyeli mülteciler kendi kültürlerini Türk kültürüne

benzetmektedirler. Bunun nedeninin coğrafi yakınlığın yanı sıra Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegre olma isteği olduğu belirtilmektedir.

Öneri olarak ise Suriyeli göçmenlerin ekonomik entegrasyonu için de çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, yerel işverenlerin Suriyeli göçmenleri işe alması için teşvik edici politikalar uygulanabilir. İş arama ve mesleki eğitim imkânları sağlanarak Suriyelilerin ekonomiye katılımı artırılabilir. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin dil öğrenimi için de destek verilmesi gerekmektedir. Sosyo-kültürel açıdan ise, Suriyeli göçmenlerin yerleşik toplumla daha fazla etkileşimde olmaları sağlanmalıdır. Bu amaçla, yerel topluluklarla ortak etkinlikler düzenlenebilir ve Suriyelilerin kültürlerinin tanıtılması için çalışmalar yapılabilir. Böylece, Suriyeli göçmenlerin entegrasyonu kolaylaşabilir ve toplumsal uyum sağlanabilir. Sonuç olarak, Suriyeli göçmenlerin yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların çözümü için tüm paydaşların iş birliği yapması gerekmektedir. Bu konuda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının önemi büyüktür. Ayrıca, Suriyeli göçmenlerin kendi kültürleri ve yaşam tarzlarına saygı duyulması da önemlidir. Böylece, toplumsal birliktelik ve uyumun sağlanması mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- AFAD. (2017). Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. Ankara: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
- Akbulut, E. (2019). *Evrensel ve Bölgesel Arasında Bir Yer Edinme Çabası: Göçmen Hakları*, (Sosyal Hizmet Kongresi 2018: Göçmenler le Sosyal Hizmet), İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları.
- Akçadağ, E. (2012). Yasa Dışı Göç ve Türkiye. *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*, (42): 2-3.
- Akgül-Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*, 8(30): 46.
- Akram, Susan. (2018). Assessing the Impact of the Global Compacts on Refugees and Migration in the Middle East. *International Journal of Refugee Law*, Cilt30, Sayı 4, s: 691–695.
- Alexander, R. (2009). U.S Policy Toward Illegal Immigration and Border Security: Summary and Evaluation. *Politics, Bureaucacy & Justice*, 1(2): 3-7.
- Anadolu Ajansı, 2019
- Apak, H., (2015). *Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği*, Birey ve Toplum, 5.
- Arendt, H. (2018). *Emperyalizm*. (Çev. B.S. Şener). İstanbul: İletişim Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1948)
- Aslantürk, Z, Amman, M. T. (2013). *Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, Çamlıca Yayınları, Ankara.
- Avcı, M. (2006). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 7, Sayı:1, s. 39-63.
- Ay, S. E., (2016). *Suriyeli Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi*, BMMYK İstanbul Saha Ofisi, İstanbul, <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/sb/saggel/belge/AvElifSelenAY.pdf>
- Aybay, R. (2006). *İnsan Hakları Evrensel Bildirisi* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Aydemir, A. S. (2019). *Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Yaşadıkları SosyoEkonomik Sorunların Çözümüne Yönelik Sosyal Politikalar: Kocaeli İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- Aygül, H. H. (2018). Eğitime erişim, yoksulluk ve formel/enformel iş-gücü olarak üniversite gençliği: “İstihdam için mi eğitim? Eğitim için mi istihdam?”. *OPUS –Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, (Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 58-87.

- Balcıoğlu, İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açıdan Göç*, İstanbul, Elit Kültür.
- Bartram, D., Poros, M. V., Monforte, P. (2019). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*, Hece Yayınları, Ankara.
- Benhabib, S. (2016). *Ötekilerin Hakları* (3.Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benhabib, S., (2006). *Ötekilerin Hakları, Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 74.
- Berry, J.V., (1997). *Immigration, Acculturation and Adatation*, Applied Psychology: An International Review, 46.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar Göçmen Çocuklar*. Ankara: SABEV
- Betts, A. (2017). *Zorunlu Göç ve Küresel Politika*, Çev. Seher Meltem Türkaslan, Hece Yayınları, Ankara.
- Biçer, C. (2018). *Bir Göçmen kampında gündelik hayat: İslahiye kampı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Bilgin, P. (2007). Making Turkey's Transformation Possible: Claming 'SecuritySpeak' not Desecuritization!. *South East European and Black Sea Studies*, 7(4): 557. 167
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırmalar*, 8(14): 81-82..
- BMMYK. (2000). *Dünya Göçmenlerinin Durumu 2000 İnsani Yardımın Elli Yılı*, Oxford University Press.
- BMMYK. (2001). *Göçmenlerin Korunması Uluslararası Göçmen Hukuku Rehberi*, Parlamenterler İçin El Kitabı. Cenevre.
- Bokova, I., & Pillay, N. (2012). *World Programme for Human Rights Education*. New York and Geneva: United Nations.
- Bozbeylioğlu E. (2015). Göçmenler ve İnsan Hakları, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2.1, ss. 60-80.
- Brauch, H. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*, 5(18): 2-3.
- Bulut, Y., ve Akın, S., Karakaya, S., (2016). Göçmen Sorununa Nasıl Bakıldığına İlişkin Bir İnceleme, *ICOME*, s. 3019.
- Buonfino, A. (2004). Between Unity and Plurality: The Politicization and Securitization of the Discourse on Immigration in Europe. *New Political Science*, 26(1): 1-2.
- Buz, S, (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Göçmenlik*, Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Yayınları.
- Buzan , B., Waver, O., & Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Colorado: Lynne Rienner.
- Büyükçalık, E. M. (2014). *Göçmen Hukuku'nun Gelişimi ve Türkiye'de Göçmenlerin Sosyal Hakları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Care. Erişim: 25.05.2020. <https://care.org/our-work/disaster-response/emergencies>

- Castles, S. Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (İ. A. Bülent U. BAL, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cenkci, Z., Nazik, E., (2018). Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Yaşadığı Sorunlar ve Sunulan Sağlık Hizmetleri, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, S.21 (4), S.296.
- Chambers, I. (2015). *Göç, Kültür, Kimlik*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Chambers, I., (2005). *Göç, Kültür ve Kimlik*, (Çev.: Mehmet Beşikçi ve İbrahim Türkmen), Ayrıntı Yayınları, s. 37.
- Charrett, C. (2009). *A Critical Application of Securitization Theory: Overcoming the Normative Dilemma of Writing Security*. London: London School of Economics, International Catalan Institute for Peace .
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (17), 67-91
- Çelikel, A. & Gelgel A. (212). *Yabancılar Hukuku* (18. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Demir, E., Ergin, I., Kurt, A.Ö., Etiler, N. (2016). Sığınmacıların /Geçici Koruma Altına Alınanların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmasında Mevcut Durum ve Yaşanan Sorunlar, *Engeller, Savaş, Göç ve Sağlık Dergisi*, Sayı Nisan, S.83,
- Demirtaş, H. (2009). *Göçmen Sorunu ve Türkiye-AB İlişkilerine Etkisi*, Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2009.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 175-204.
- Dolaş M. (2019) *Suriyeli Sığınmacıların Yerel Toplumla Kültürel Uyum Pratikleri: Şanlıurfa Örneği* [Yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi, 2019.
- Dryden-Peterson, S. (2011). *Refugee Education: A Global Review*. Switzerland: The UN Refugee Agency.
- Efe, S.A. & Ulusoy O.A. (2013). *117 Soruda Göçmen Hakları* (1.Baskı). Ankara: İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Ela Özcan, D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 183- 215.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, Murat. (2020). *Suriyeliler Barometresi-2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Orion Kitabevi.
- Erder, S. (2007) “Yabancısız Kurgulanan Ülkenin “Yabancıları” İçinde: Arı F. A. (Ed.), Türkiye’de Yabancı İşçiler İstanbul: Erin Yayınları: 1-80.
- ERG (2009). *Eğitim hakkı ve eğitimde haklar raporu 2009*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.
- ERG (2016). *Eğitim izleme raporu 2015-16*. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi

- Ergül, N. (2012). Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında Birleşmiş Milletler'in Rolü ve Uygulamaları. *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Ergüven, N. S ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası GöçmenHukuku ve Türkiye, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:62, Sayı:4, (2013), 1011.
- Eriş, N. (2007). *Avrupa Birliği'nde Göçmenlerin Hukuki Durumu*, Yüksek Lisans, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007.
- Ertan, K. A. ve B. Ertan. (2017). Türkiye'nin Göç Politikası. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 9-20
- Eryurt, A. M. (2017). *Kavramsal Çerçeve ve Yasal Mevzuat, (Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Olanları ve Amaçları)*. Ankara: Hacetepe Üniversitesi Basım Evi, 27-33.
- Faist, T. (2002). Extension du Domaine de la Lutte: International Migration and Security Before and After September 11, 2001. *International Migration Review*, 36(1): 1.
- Fazel, M., R. V. Reed, C. Panter-Brick ve A. Stein. (2012). Mental Health of Displaced and Refugee Children Resettled in High-In Come Countries: Risk and Protective Factors. *Lancet*. 379, 266-282.
- Filozof.net. (2018). Tarihi Kişilikler & Şahsiyetler. URL: www.filozof.net/Turkce/tarih/tarihi-kisiliklersahsiyetler
- Fitzpatrick, J. (2000). Temporary Protection of Refugees: Elements of a Formalized Regime, *The American Journal of International Law*, Volume 94, Issue 2, pp. 279-282.
- Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014).
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 838-851.
- Gençöz, F. (1998). Uyum Psikolojisi, *Kriz Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, s. 1-7.
- Göç İdaresi Genel Müd., (2015).
- Göç Terimleri Sözlüğü, (2009). <https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31turkish2ndedition.pdf>
- Göç Terimleri Sözlüğü. (2009). Cenevre: IOM Uluslararası Göç Örgütü.
- Göçmenler Derneği, (2021) <https://multeciler.org.tr/>
- Gök, F. (1999). *75 yılda insan yetiştirme eğitim ve devlet (75. Yılda eğitim içinde)*. Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.
- Gök, F. ve Derince, M. Ş. (2013). *Çok dilli eğitim yoluyla toplumsal adalet*. Eğitim Sen Yayınları. Ankara.
- Gökdere, A. Y. (1978). *Yabancıülkelerde işgücü akımı ve Türk ekonomisi üzerindeki etkileri*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gök, G. (2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31): 67-68.

- Graham, S., & Weiner, B. (1996). Theories and principles of motivation. In D. C. Berliner & R. C. Calfee (Eds.), *Handbook of educational psychology* (pp. 63–84).
- Grigoriadis, I., & Dilek, E. (2018). Securitizing Migration in the European Union: Greece and the Evros Fence. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 21(2): 5.
- Gülay, M. (2016). Sağlık Hakları Alanındaki Hukuki Düzenlemeler, *Savaş, Göç ve Sağlık Dergisi*, Sayı Şubat, S.76.
- Gündoğan, N. (2015). *Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Göçmenlerin Psikososyal Gereksinimleri ve Psikolojik Belirtileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, N. ve Kartal, S. (2015). Türkiye’de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 593-608.
- Helsinki Yurttaşlar Derneği, (2007). *İstenmeyen Misafirler: Türkiye’de Yabancı Misafirhaneleri’nde Tutulan Göçmenler*. Göçmen Gözetim Raporu.
- Hopyar, Z. (2016). *Avrupa’da Göç ve İslamofobi, Avrupa’da Göç ve Göçmen Olgusu Raporu*, Ed. Bünyamin Bezci, Soner Tauscher, Fikret Topal Karınca Ajans Yayıncılık, Ankara.
- Huymans, J. & Squire, V. (2009). *Migration and Security Handbook of Security Studies*. London: Routledge.
- İçduygu, A. (2015). *Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göç Dalgaları İçinde "Transit Göç"*. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Göçler (s. 277-294). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı, 57 Sayılı Uygulama Talimatı).
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1949). Resmi Gazete sayısı: 7217 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>
- IOM, 2008: World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy, Volume 4 (Geneva: IOM World Report Series).
- Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H., (2010), *Göçmenler ve Sağlık*, TAF Preventi ve Medicine Bulletin, Sayı:1, 56.
- Karasu, M. (2011). *Göç ve Uyum Sorunu*. Uluslararası Göç ve Göçmen Sorunun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü, Elazığ, 631-649.
- Karataştan, N. (2017). *Suriyeli Göçmenlerin Sağlık Hizmetlerine Ulaşmada Yaşadıkları Zorluklar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- Kaya, A. ve Kentel, F. (2005). *Euro-Türkler: Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü, Engel mi?* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, İ., Yılmaz Eren, E. (2014). *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 12.
- Keskinkaya, V. (2010). *Göçmenlerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme ve Türkiye*, Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2010.

- Keyman, Fuat, Ataseven, Aysen, Bakış, Çağla, (2018) *Türkiye’de Sosyal Uyum*, İstanbul Politikaları Merkezi, 2018, (Erişim) <https://ingev.org/raporlar/SosyalUyumRaporu.pdf>.
- Kivisto, P. (2008). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Çev. İhsan Çapcıoğlu, Sefer Yavuz, Birleşik Yayınevi, Ankara, 2008.
- Kopala, M., Esquivel, G., Baptiste, L., (1994). Counselling Approaches for Immigrant Children Facilitating the Acculturative Process, *The School Counselor*, 41.
- Köşer, A, Ş. (2012). *Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsani Boyutu*, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar, Derleyenler: İhlamur-Öner, Gülfer, Şirin Öner, N. Aslı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 563-575.
- Kuçuradi, İoanna (2016). Sözcü, (Edda Sönmez), 25.03.2016. Erişim Tarihi: 18.01.2021. https://www.sozcu.com.tr/2016/egitim/prof-ionna-kucuradi-aci-cekmemizin-nedeni-bilgisizlik-1152224/?utm_source=dahafazlahaber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber
- Küçükkaraca, N., (2001). *Göç ve Çalışan Çocuklar: Diyarbakır’da Çalışan Çocuklar*, Sosyal Hizmet Sempozyumu, Diyarbakır.
- Kymlicka, W. (2012). Çokkültürlülük: başarı, başarısızlıkvegelecek, İÜHFM, LXX (2): 297-332.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47–57.
- Marchesin, P. (2003). Yeni Tehditler Karşısında Avrupa. Dünden Bugüne Avrupa Birliği. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Martikainen, T., (2010) Din, Göçmenler ve Entegrasyon, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 38, s. 263-276.
- Measham, T., G. Jaswant, C. Rousseau, L. Pacione, M. Blais-McPherson, ve L. Nadeau. (2014). Refugee Children and Their Families: Supporting Psychological Well Being and Positive Adaptation Following Migration. *Curr Probl Pediatr Adolesc Health Care*. 44, 208-215.
- Mican, B. (2017). *Türkiye’nin GöçmenSorununa Yaklaşımı ve Dış Politikaya Etkileri*, Yüksek Lisans, Nişantaşı Üniversitesi.
- Moralı, G., (2018). Suriyeli GöçmenÇocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), s. 1440-1441.
- Orman, D. (2019). *Geçici Koruma Statüsünde Olan Sığınmacı Çocukların Sosyal Hizmet Bağlamında Karşılaştıkları Güçlükler, Sorunlar ve Gereksinimleri: Mardin-İzmir İl Örnekleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Ozankaya, Ö. (1975). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Önal, A. Ve Keklik, B. (2016). *Göçmen ve Sığınmacıların Sağlık Hizmetlerine Erişimde Yaşadığı Sorunlar: Isparta İlinde Bir Uygulama*, Süleyman Demirel Üniversitesi. Vizyoner Dergisi- dergipark.gov.tr.

- Özcan, Yılmaz-Elmas, F., Kutlay, M. ve Mutuş, C. (2009). *Bundan Sonrası: Senaryo Analizleriyle Türkiye-AB İlişkileri*. Ankara: USAK yayınları
- Özerk, K. (2008). 80. Yıl uluslararası eğitim forumu. Eğitim hakkı ve gelecek perspektifleri, *Türk Eğitim derneği*. Ankara: ss, 70-80.
- Özgür, N. (2012). *Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskânlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, G Grubu Göçmenler Tekne Göçmenleri, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar, Derleyenler: İhlamur-Öner, Gülfer, Şirin Öner, N. Aslı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 199-216.*
- Özgür, O. (2013). *Avrupa Birliği ve Yasadışı Göçmen/Göçmen Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye Etkileri*, Yüksek Lisans, Harp Akademileri.
- Özpınar, E., Satır Çilingir, Y., Taşöz Düşündere, A. (2016). Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum, *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Dergisi*.
- Özpolat, C. (2019). *Suriyeliler'in Entegrasyonu: Şanlıurfa Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu
- Öztürk, S. & Altındal, Y. (2019), Damgalanmanın Göçmenlik Yüzü: Daha Themore Filminin Sosyolojik Okuması. *İmgelem*,3 (5), 161-192.
- Peker, B. ve Sancar, M. (2005). *Göçmenler ve İltica Hakkı, Yaşamın Kırısındakilere Hoş Geldin Diyebilmek*, Ankara: İHD İktisadi İşletmesi Yayını
- Perihan U., Karaatlı B. (2020). Kavramsal, Kuramsal ve Hukuki Bağlamda Göçmen Girişimciliği: Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Girişimciliğinin Analizi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25.1, ss. 15-41.
- Poloma, M. M. (2008). *Çağdaş Sosyoloji Teorileri*, (Çev. H. Erbaş), Palme Yayıncılık, Ankara.
- Punch, K. (2005) *Introduction to Social Research: Quantitative and Qualitative Approaches*. 2nd Edition, Sage, London
- Rumelili, B. ve Karadağ, S. (2017). Göç ve Güvenlik: Eleştirel Yaklaşımlar. *Toplum ve Bilim*, 140, 69-92.
- Sağır, Z. (2018). *Kültürel Uyum, Ruh Sağlığı ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Sapancalı, F., (2008). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, s. 4.
- Savcı, İ., (2002). *İşsizliğin Sosyal Psikolojik Boyutları*, İşsizlik Özel Sayısı, TES-İŞ Yayını, s. 48.
- Sayın Y, Usanmaz A, Aslangiri F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2016;18(31):1.
- Schlentz, D. (2010). *Did 9/11 matter? Securitization of Asylum and Immigration in the European Union in the Period From 1992 to 2008*. University of Oxford, Refugee Studies Centre.

- Seyaz A. & Görsoy S.İ. (2016). *Uluslararası Hukukta Göçmen Kavramının Gelişimi, (Uluslararası Politikada Suriye Krizi)*, Çomak, H. & Sancaktar, C.& Yıldırım, Z. (Ed), İstanbul: Beta Yayınları, 587-596.
- Sönmez, P. ve Süleymanov, A. (2017). Avrupa Birliği ve Türkiye Politikalarında Suriyelilere Yönelik Yaklaşımların Birlikte Yaşama Kültürü Bağlamında Değerlendirilmesi. *Göç Dergisi*,1(1): 41-61.
- Syam, M. (2018). *Ueropean Union Policy On Refugees: An Example Of Poland*, Yüksek Lisans, Gazi Üniversitesi, 2018.
- Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvensizleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları* (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Şenol Sert, D. (2012). *Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar*, Derleyenler: İhlamur-Öner, Gülfer, Şirin Öner, N. Aslı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 29-47.
- Şirin Öner, N. A. (2012). *Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar, Küreselleşme Çağında Göç; Kavramlar, Tartışmalar*, Derleyenler: İhlamur-Öner, Gülfer, Şirin Öner, N. Aslı, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 13-27.
- Tomul, E. (2007). Türkiye’de eğitime katılım üzerinde gelirin etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2),122-131.
- Türk Dil Kurumu Resmi Sitesi. (t.y.). “Göç”, <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=comgts&kelime=g%C3%B6%C3%A7>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). Resmi Gazete (Sayı:17863). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/178631.pdf>
- Tüzün, I. (2017). *Türkiye’de Göçmen çocukların eğitim hakkını ve karşılıklı uyumu destekleyen yaklaşımlar, politikalar ve uygulamalar*. <https://www.liberalforum.eu/wp-content/uploads/2018/09/publicationfinal.pdf>
- Ultan, M. (2016). *Avrupa Birliği’nde Yasa Dışı Göçün Önlenmesi ve Ülke Uygulamaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- UNCHR, (2019d). *Stepping up: Refuce education in crisis*. <https://www.BMMYK.org/steppingup/wp-content/uploads/sites/76/2019/09/Education-Report-2019- Final-web-9.pdf>.
- UNICEF, (2017). *Eğitim*. <https://www.unicefturk.org/yazi/egitimcalismalarimizdunyadan>
- UNICEF. (2018, Haziran 20). *UNICEF: Çatışmalar Nedeniyle Yerlerinden Olan Yaklaşık 30 Milyon Çocuğun Acil Korumaya ve Uzun Dönemli Kalıcı Çözümlere İhtiyacı Var*. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu: <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1nb%C3%BCltenleri/unicef-%C3%A7at%C4%B1nC5%9Fmalar-nedeniyleyerlerinden-olan-yakla%C5%9F%C4%B1k-30-milyon-%C3%A7ocu%C4%9Fun-acil-adresinden-alınd>

- United Nations High Commissioner for Refugees (BMMYK) ve UNESCO, (2016). Refugee Education, Geneva: BMMYK, s.2.
- United Nations Relief and Works Agency. (Tarih yok). <https://www.unrwa.org/>
- UNWOMEN ve SGDD. (2018). *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi*. Erişim: <http://www2.unwomen.org//media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/turkey/the%20needs%20assessmenttrwebcompressed.pdf?la=en&vs=3220>
- Ünlü, G. (2007). *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde ‘‘Göçmenlik’’* Yüksek Lisans, Muğla Üniversitesi.
- Üstün, A., A. Bayar ve E. Bozkurt. (2017). GöçmenÇocukların Ailelerinin Algılarına Göre Eğitim Sorunları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 4(12). (747-755).
- Vardar, N., (2016). *Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar*, Erişim: 11 Kasım 2021, <https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindakifarklar>,
- Wæver, O. (1995). *Securitisation and Desecuritisation*. New York: Columbia University Press.
- Wæver, O. (2008). *The Changing Agenda of Societal Security. Globalization and Environmental Challenges: Reconceotualizing Security in the 21st Century*. Berlin: Springer Verlag.
- Wohfeld, M. (2014). *Is Migration a Security Issue? Migration in Mediterranean: Human Rights, Security and Development Perspectives*. University of Malta Publics.
- World Health Organization. (2006). *World Health Report 2006: Working Together for Health*. WHO.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Resmî Gazete, Sayı: 28615, 11 Nisan 2013, (Erişim)<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>
- Yağcı, E. (2018). *Türkiye’de Göçmen Problemi ve Hukuki Boyutları*, Yüksek Lisans, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2018.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yavuz, Ö. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Göçmenler e Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri. *MKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.12 (30), 265-80.
- Yıldız, N. (2008). Neoliberal küreselleşme ve eğitim. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 13-32.
- Yükseker, D., (2006). *Dünyada Yerinden Edilme Olgusuna İlişkin Politika ve Uygulamalara Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Zencir, M. ve A. Davas. (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları

Zorba, H. (2020). *Yeni Güvenlik Tehditleri Bağlamında Göçmen Sorununun Türkiye-Ab İlişkilerine Etkilerinin Analizi ve Çözüm Önerileri*. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi. Yalova. 71-73.

EKLER

EK.1. Etik Kurul Raporu

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
25.11.2022	10	2022-947

KARAR NO: 2022-947
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Muhammad ABUBAKARI'nin Doç. Dr. Murat ŞAHİN danışmanlığında "Kentlerde Yaşayan Göçmenlerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunlarının Analizi: Samsun Örneği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasını içeren 91062 sayılı dilekçesi okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü öğrencisi Muhammad ABUBAKARI'nin Doç. Dr. Murat ŞAHİN danışmanlığında "Kentlerde Yaşayan Göçmenlerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Sorunlarının Analizi: Samsun Örneği" isimli yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oy birliği ile karar verildi.

EK.2. Anket soruları

1. GÖÇMEN DEMOGRAFI ÖZELLİKLERİ

Anket Soruları

Değerli ikatılımcı durumunu ve sorunlarını ölçmeye çalışan bu araştırma da alınan bilgiler kesinlikle kimseyle paylaşılmayacak, ad, adres gibi kişisel bilgileriniz istenmeyecektir. Samimi cevaplarınız bizim için büyük önem taşımaktadır.

KONU: SURIYELİ GÖÇMENLERİN SOSYAL VE KÜLTÜREL ANALİZİ: SAMSUN ÖRNEĞİ

1	Cinsiyetiniz?	Cevap
	Erkek	
	Kadın	
2	Yaşınız?	Cevap
	18-24	
	25-34	
	35-59	
3	Ortalama Toplam Aile Geliriniz?	Cevap
	500 tl den az	
	500 TL	
	500-1000 TL	
	1000-2000 TL	
	2000-3000 TL	
	3000 TL +	
4	Eğitim Durumunuz?	Cevap
	Okur-Yazardeğil	
	Okur-Yazar	
	İlkokul mezunu	
	Orta öğretim mezunu	
	Lise mezunu	
	Önlisans/Lisansveya Lisansüstümezunu	
	Diğer(lütfenbelirtiniz)	

2. GÖÇMENLERİN SOSYAL-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

1	Evde Kaç Kişi Kalıyorsunuz?	Cevap
	1-3 kişi	
	4-6 kişi	
	7 +	
2	Evden Kaç Kişi Çalışıyorsunuz?	Cevap
	Çalışan kimse yok	
	çalışan 1 kişi var	
	çalışan 2 kişi var	
	2 +	
3	Medeni Durumunuz Nedir?	Cevap
	Evli	
	Bekâr	

	Boşanmış		
4	Kaç Çocuğunuz Var?	Cevap	
	Çocuk Yok		
	1 Çocuk		
	2 Çocuk		
	3Çocuk		
	4 Çocuk		
	5 (+) Çocuk		
5	Kiminle Yaşıyorsunuz?	Cevap	
	Kendim, eşim ve çocuklarım		
	Anne- baba, çocuklar ve yakınları		
	Kendim ve çocuklarım		
	Arkadaşlarımla		
	Akrabalarımla		
	Tek başıma		

3. GÖÇMEN ÖNCESİ VE SONRASI MESLEKLERİ

1	Türkiye'ye Gelmeden önceki Mesleğiniz/ İşiniz?	Cevap
	Memur	
	İşçi	
	Esnaf	
	Serbestmeslek	
	Çiftçi	
	Evhanımı	
	İşsiz	
	Öğrenci	
	Profeysonel meslek	
	Diğer (LütfenBelirtiniz)	
2	Türkiye'deki Mesleğiniz /yaptığınız iş?	Cevap
	Memur	
	İşçi	
	Esnaf	
	Çiftçi	
	Evhanımı	
	İşsiz	
	Öğrenci	
	Profeysonel meslek	

4. PROBLEM ALANLARI

1	Türkiye'ye ilk geldiğiniz süreçte karşılaştığınız problemler?	Hiç	Az	Orta	Çok
	Dil sorunu				
	Barınma sorunu				
	Geçim sorunu				
	İş bulma sorunu				
	Sağlık sorunu				
	İkamet sorunu				
	Eğitim sorunu				
	Kültürel farklılık sorunu				
	Güvenlik sorunu				
2	Şu an bu problemlerin hangileri hala devam ediyor ve ne düzeydedir?	Hiç	Az	Orta	Çok
	Dil sorunu				
	Barınma sorunu				
	Geçim sorunu				
	İşbulma sorunu				
	Sağlık sorunu				
	İkamet sorunu				
	Eğitim sorunu				
	Kültürel farklılık sorunu				
	Güvenlik sorunu				

5.PROBLEM AÇIKLAMALARI

1	Geçiminizi Nasıl Sağlıyorsunuz?	Cevap
	Çalışarak	
	Kamu ve sosyal yardımlaşma kurumlarının yardımıyla	
	Komşular ve çevrenin yardımıyla	
	Yurtdışındaki akrabalarımın yardımıyla	
	Dilencilikle	
	Diğer(lütfen belirtiniz)	
2	Türkiye'de İş Bulma Sürecinde Ne Gibi sorunlar Yaşıyorsunuz?	Cevap
	İş bulamıyorum.	
	Çalışmamın karşılığını tam alamıyorum.	
	Dil sorunu (anlaşma sorunu) yaşıyorum.	
	Sigortasız çalıştırılıyorum.	
	İş yerinde haksızlığa uğruyorum	
	İş yerinde ayrımcılığa maruz kalıyorum	
	Maaşımı alamıyorum	

	Diğer(lütfenbelirtiniz)	
3	Barınma İhtiyacınızı Nasıl Karşılıyorsunuz?	Cevap
	Kiralık ev	
	Boş/ harabe ev	
	Kendi evim	
	Bedeva	
4	Barınma İhtiyacınızı Karşılarken Ne gibi Sorunlarla Karşılaşıyorsunuz?	Cevap
	Mültecilere kolaylıkla kiralık ev verilmiyor	
	Mültecilere kiralar çok yüksek tutuluyor	
	Ev kirları çok yüksek tuttıkları için ödemete güçlük çekiyoruz	
	Hepsi	
5	Barınma Konusunda Yaşadığınız En Önemli Sorun Nedir?	Cevap
	Hep beraber aynı odayı kullanıyoruz.	
	Kaldığımız yer çok küçük	
	Kaldığımız yerin koşulları çok kötü	
	Yaşadığım yerden her an çıkarılma olasılığıne ndişesi	
	Ev eşyası sıkıntısı	
	Mültecilere kolaykolay kiralık ev verilmemesi	
	Diğer(lütfenbelirtiniz)	
6	Hangi kurum ve kuruluşlardan yardımalyorsunuz?	Cevap
	Belediyeden yardımalyorum	
	Kaymakamlıktan yardımalyorum.	
	Hayırkuruluşlardan yardımalyorum.	
	Kızılaydan yardımalyorum	
	Birleşmiş Milletlerden yardımalyorum	
	Yardım almıyorum.	
7	Genel olarak yardıma ihtiyacınız olan bir durumda öncelikli olarak kimden veya nereden destekalyorsunuz?	Cevap
	Ailemden destekalyorum.	
	Devletkurumlarından destekalyorum	
	Akrabalarımndan destekalyorum	
	Komşulardan destekalyorum	
8	Sağlık Kurumlarına Erişimde Ne TürSorunlar Yaşıyorsunuz?	Cevap
	Sigortam olmadığı için tedavi sorunu yaşıyorum ve tedavi masraflarını karşılayamıyorum	
	Dili bilmediğim için dışlanıyorum	
	Ayrımcılığa maruz kalıyorum	

	Kronik hastalığım var	
	Acil ameliyata ihtiyacım var	
	Kanser tedavisi güç olan ağır hastalığım var	
	Dilsorunu yaşıyorum	
	Sorun yaşamıyorum	
9	Sağlık Konusundaki Sorunlarınızı Nasıl Çalışıyorsunuz?	Cevap
	Devlet hastanelerine gidiyoruz.	
	Evde kendim halletmeye çalışıyorum	
	Komşu/ çevre yardımcı olmuyor	
	Diğer(lütfen belirtiniz)	
10	Sağlık Açısından Acil Müdahale Edilmesi Gereken Bir Durumunuz var mı?	Cevap
	Hastalığım yok	
11	Dil ile ilgili yaşadığınız problemler?	
	Okula gidemiyorum	
	Resmi idarelerde sorunlarımı anlatamıyorum	Cevap
	Farklı dilde konuştuğum için insanların dikkatin çekiyorum	
	Dili bilmediğim için dışlanıyorum	
	Dil sorunu yaşamıyorum	
	Diğer (Lütfen belirtiniz)	
12	Yaşadığınız ikamet problemi?	Cevap
	Nasıl ve nereden alınacağını bilmiyorum	
	Harç miktarı yüksek	
	Göç İdaresindeki çalışanlar iyi davranmıyorlar	
	İkamet sorunu yaşamıyorum	
	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

ÖZ GEÇMİŞ

Old Kampala Lisesi'ni bitirdikten sonra Islamic University in Uganda Üniversitesi Sosyal Fakültesi, Sosyal bilimleri bölümünden 3.11.2018 tarihinde mezun oldu. 2020 yılında OMÜ Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdim.

İletişim Bilgileri

ORCID ID : <https://orcid.org/0000-0001-7232-3843>..

Yayınlar:

1. Abubakari, M. (2023). *The fact of migration and the perception of immigrants*,4. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri (s. 136-176). Türkoloji.